Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
AJER FOLKSBLAT

הײנט 16 זײטען. פרײז 35 גראשען

נײער פאלקסבלאט

Nr. 33	Piątek 7 lutego 1930	אכטער יאהרגאנג	לאדז, פרײטאג, ט שבט תר״צ	Nr. 33

Adres Redakcji i Administracji Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71 | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פּעטריקאווער 21, טעל. 224-71

„מתיבתא גבוהה לתלמוד ולהוראה״
שעל יד בית-הספר
„דרכי-נעם״
של ג. א. ליסס
לודז, קילינסקי 50, טילעפון 26-215

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטש 20

מיטוואך (חמשה-עשר בשבט), דעם 12 לוטי 1930, פּינקטליך 6 אווענד
קומט פאר אין פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטש 20
דער פײערליכער אקט
פון צוטײלען די ערשטע היתר-הוראה׳ס פון דער אויבענדערמאהנטער מתיבתא
צוזאמען מיט א
עפענטליכען ארויסטריט פון די תלמידים „דרכי-נעם״
אין צוזאמענהאנג מיט׳ן 20-יעהריגען יובילעאום פון דער לעהר-אנשטאלט
אימיטעט איינטריטס-קארטען צו בעקומען טעגליך אין דער קאנצעלאריע.
באלקאן רעזערווירט ספּעציעל פאר פרויען.
די לײטונג

מענער-געזאנג-פעראײן
פּיעטריקאווער 243.

מארגען, שבת, דעם 8-טען פעברואר 1930, קומט פאר אין די זאלען פון געזאנג-פעראײן, פּיעטריקאווער 243
„Wieczornica Pracy"
לטובת דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטנישען צווישען יודישע פרויען אין לאדז.
א רײהע אטראקציעס און איבערראשונגען, בעסטער דזשאז-באנד, הערען פּערפליכטעט אווענד-קליידונג. | בילעטען צו בעקומען אין דער ביורא „PRACA", וואולטשאנסקא 21

געז. צו פערשפרייטען פאך-קענטנישען צווישען יודישע פרויען אין לאדז,
„PRACA"
וואולטשאנסקא 21.

זאל „קאלאסעאום״
53 זאכאדניא 53.

חברה „הדרת בחורים״, לאדז, וואסכאדניא 22.
זונטאג, פרשת בשלח, י״א שבט (ד. 9. פעברואר ד. י.), 6 א זייגער אווענד
קומט פאר אין זאל „קאלאסעאום״, זאכאדניא 53
א חנוך-הספר-תורה-פײערונג
אין וועלכער ס׳נעמט אנטייל א בעריהמט כאר פון 30 פערזאן, ביי דער בעגלייטונג פון די בעקאנטע מוזיקער געבר. קאכאנאווסקי.
אלע סימפּאטיקער, ווי אויך אלע, ביי וועמען ס׳איז טייער די מצוה פון דער הספר-תורה-פײערונג, ווערען געבעטען צאהלרייך זיך צו בעטייליגען אין דער דאזיגער חגיגה.
הועד של החברה „הדרת בחורים״.
בעמערקונג: פרויען ווערען געבעטען צו קומען זונטאג, 3 נאכמ. צו נייהען יריעות. ס׳איז אויך פאר פרויען רעזערווירט ספּעציעלע פּלעצער. די קליינע צאהל איבערגעבליבענע בילעטען זענען נאך צו בעקומען אין טאג פון דער פײערונג ביי דער קאסע פון „קאלאסעאום״ (זאכאדניא 53) פון 11 א זייגער פארמיטאג.
14041

א הערצליכען
מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט ווינשען מיר צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינד ה׳
קלמן טיגער
מיט פרל.
סאניא ניטקע
יוסף בערקאן,
יחזקאל בערגער.

בעקאנטמאכונג
דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט דער געעהרטער קונדשאפט, אז פון היינטיגען טאג בעקומט מען אין
ווארשטען-געשעפט
אלעקסאנדראווסקא 8
וועלכע איז אונטער מיין אייגענער אויפזיכט, יעדען טאג פרישען אויפשניט און ווינער-ווארשטלעך צוויי מאל טעגליך פריש צו די ביליגסטע פּרייזען, רעעלע בעהאנדלונג.
מיט אכטונג לייב אמזעל
זגערזשער 32 ווארשט-פאבריק

וויכטיג נייעס
פאר דער לאדזער בעפעלקערונג!
צוליב דעם הערשענדען קריזיס, האב איך אין מיין בעוואוסט ווארשט-געשעפט אויף נארוטאוויטשא 19 (דזיעלנא) פערקלענערט אלע פּרייזען פון אלע געריכערטע פליישען, ווי:
פון אויפשניט, סאלאמי-ווארשט,
קאך-ווארשט, סעלצער-ווארשט,
ווינער ווארשטלעך, אלעס צו בעדייטענד ביליגערע פּרייזען.
מיט אכטונג
לאנג-עקזיסטירענד ווארשט-געשעפט
י. האנדעלסמאן,
נארוטאוויטשא 19 (דזיעלנא)
קוממט און איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: ווארשטלעך מיט קרויט צו יעדער צייט.

מעטאל-מײסטער פעראײן
ביים צענטראלען יודישען האנדווערקער-פערבאנד, פּאלודניאווא 4.
אכטונג, מעטאל-מײסטער!
מיטגליעדער און נישט מיטגלידער!
זונטאג, דעם 9 ד. ח. פּינקטליך 8 אווענד קומט פאר אין אונזער לאקאל פּאלודניאווע 4.
אלגעמײנע פערזאמלונג
אום נישט צו פערלירען אייער רעכט אין צוזאמענהאנג מיט׳ן צאכען-געזעץ קוממט מאסענווייז.
די פערוואלטונג

לאדזער יודישער פלײשער-פעראײן
פּיעטריקאווער 24.
מוצש״ק, דעם 8 פעברואר ד. י., פּינקטליך 7 אווענד, קוממט פאר
א אלגעמײנע פערזאמלונג
וועגען וויכטיגע פאך-אנגעלעגענהייטען, און וועלכע עס ווערען אויפגעפאדערט צו קוממען אלע פליישער אזוי מיטגלידער ווי נישט מיטגלידער.
די פערוואלטונג.

צאהן-דאקטאר
L. Berger
זגערזשער 21. פראנט, 1 שטאק, צאמפּאנגס-שטונדען פון 9,30 ביז 1 בייטאג און פון 5 ביז 8,30 אווענד.

חברה „כנסת צעירים״ בלודז
זונטאג פ׳ יתרו (ד. 16-טען פעברואר) קומט פאר אין קליינעם פילהארמאניע-זאל, אלגינסקא 3
א גראנדיעזע
התחלת-הספר-תורה-פײערונג
מיט׳ן אנטייל פון א בעריהמט כאר פון 30 פערזאן ביי דער בעגלייטונג פון ארקעסטער פון בעקאנטען מוזיקער
יענקעל טוביע
וועלכער וועט אויספיהרען די שענסטע מאזשיצער נגונים. אלע סימפּאטיקער ווי אויך אלע, ביי וועמען ס׳איז טייער די מצוה פון דער התחלת-הספר-תורה-פײערונג ווערען געבעטען צאהלרייך צו קומען.
הועד של חברת „כנסת צעירים״.

פאלקס-אוניווערזיטעט
ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.
מארגען שבת, דעם 8 פעברואר, 6 אוו. אין לאקאל פון דער ציוג. ארגאנ. (צעגעלניאנא 4)
פארלעזונג אין דער העברעאישער שפּראך
איבער יודישע געשיכטע
פּרעלעגענט: ד״ר י. פרענקעל. איינגאנג פריי
די נאהנטסטע פארלעזונג: זונטאג, 9/2, 8 30 אוונט — רעד. י. אונגער: „יודען אלס ענטדעקער און ערפינדער".

יודישער אינוואלידען- און אלמנות-פעראײן
אין לאדז
מאכט בעקאנט דאס אין זיינע לאקאלען שענקעוויטש 3/5 און אלעקסאנדריסקא 16 האט ער איינגעארדנט
א ביטשריפט-ביורא
וואו אלעמען ווערט ערטיילט יורידישע עצות און ס׳ווערען געשריבען ביטען אין אלע אינסטאנצען ווי אויך ס׳ווערען ערלעדיגט סלוזשבעס און אינטערווענצען אין אלע אמטען.
די ביוראס זענען טעטיג פון 10 פריה ביז 2 מיטאג און פון 4 ביז 8 אוו.
דער סעקרעטאריאט.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער
לעאָן ווילטשקאָווסקי
מיט פרל. סאלא ווייך
גראַטולירען הערצליך און ווינשען פיל גליק
ברודער און פאמיליע

Z okazji zaręczyn p.
Leona Wilczkowskiego
z p. **Salą Wajnówną**
życzymy różowej przyszłości
JAKÓB DZIAŁOSZYŃSKI
i KOLEDZY

מאניא מארקעוויטש
יצחק גערשט
פערלאָבט
לאָדז, אין פעברואַר 1930.

צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבע שוועסטער און שוועגערין
פרל. מאניע מארקעוויטש
מיט ה' יצחק גערשט
ווינשען מיר זיי אַ הארציגען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
חיים מארקעוויטש און פרוי

צו דער חתונה פון
ה' שלמה יצחק סאסנאוויטש
מיט פ־ל' חוה שטשוטשינער
ווינשען מיר זיי אַ הערצליכען מזל טוב און אַ גליקליך צוזאַמענלעבען
געבר. אבראם און ביירעך
מאס. אוויטש.

Z okazji zaślubin syna szefa naszego
Czesława Szymszewicza
z **Marylą Kacówną**
zasyłają najserdeczniejsze życzenia
PERSONEL
Fabryki ksiąg handlowych i kolekcji CH. D. Szymszewicz Łódź.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין
פרל' מאניא מארקעוויטש
מיט איזאַק גערשט
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל · טוב, זאָל אייער לעבענס וועג זיין מיט בלומען בעצירט
אברהם גאָלדבערג און פרוי זעלדע.

Z intencji zaręczyn mojej ukochanej siostry
p. **Mani Markiewiczówny**
z p. **Izakiem Gersztem**
życzę wiecznej miłości i różowej przyszłości
Heniek Markiewicz i Narzeczona.

Z intencji zaręczyn koleżanki mojej
p. **Mani Markiewiczówny**
z p. **Izakiem Gersztem**
składam najserdecznejsze życzenia
Sala Elingierówna.

MAŁŻEŃSTWU RAJCHMAN
oraz p. p. SALI i RÓŻCE
z intencji zaręczyn Syna i brata Ich
p. **JAKÓBA**
z p. **RÓŻĄ GOLDMANÓWNĄ**
składem swe najserdecznejsze życzenia
Salek złodkowski.

שייטל־צן

צו מעסיגע פרייזען צו בעקומען ביי
פארזשוצקא, כאמיענא 5

רייזעל פטאק
דוד גאלדבערג
מאורשים.
לודז חדש שבט תר"צ.

מזל·טוב!
דיר ליבער ברודער
דוד
צו דיינע תנאים מיט פרוילין
רוזשא פטאַק
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין
מארקוס און רוזשא גאלדבערג.

צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבען ברודער און שוואָגער
דוד גאלדבערג
מיט פרל' רוזשא פטאק
ווינשען מיר אייך אַ הארציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט
משה מאיר גאלדבערג און פרוי.

גדא טבא!
אוני מברכים את חב־ני הכי נכבד מר
דוד גאלדבערג
לארושיו את האלמה
מרת רייזעל פטאק תחי'
תהא דרכם צלחה וסוגה בשושנים
המברכים
משה שינאוופר יוסף שילדוואך.

מזל=טוב!
מעמקי לבני אוני שולחים סל מלא ברכ'ת לחברני חיקר והכי נכבד מר
דוד גאלדבערג
לא ושיו את בכיות ליבו
מרת רייזעל פטאַק
תאיר מזלכם כשמש בצהרים
מברכים
יחיאל דוד באציאן
משה פאמעראַנע אהרן פרענסעל.

מזל=טוב!
את ברכתנו החמות אני שולחים לחברני הנכבד מר
דוד גאלדבערג
לארשיו את האלמה
מרת רייזעל פטאק
יהי רצון שמזלכם הטוב תאיר ותופיע
מברכים
יצחק מאער, ישראל ענגלארד,
חיים יצחק נאטל־ב.

עטקא מיעדזינסקא
יאַקוב וויינגארטען
פערלאבט.
לאָדז, אין פעברואַר 1930.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין
עטקא מיעדזינסקא
מיט ה' יאַקוב וויינגארטען
ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט
שלמה מיעדזינסקי און פרוי,
געצעל מיעדזינסקי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין
עטקא מיעדזינסקא
מיט ה' יאַקוב וויינגאַרטען
ווינשען מזל-טוב און אַ גליקליך צוזאַמענלעבען
אברהם וויינענסבערג און פרוי.

סאלא ראזענבערג (ווידזאווא)
אבראם קראקאווסקי (לאָדז)
פערלאבט.
לאָדז, אין פעברואַר 1930.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד
ה' אבראם קראקאווסקי
מיט פרל' סאלא ראזענבערג
ווינשען מיר זיי פיל גליק און זאָל זייער לעבענס וועג מיט בלומען בעצירט זיין
יוסף פרענק, מלך אייזנער.

Fabryka Czekolady i Cukrów
ST. MAJEWSKI
Egzyst. od 1898 r. **W WARSZAWIE** Egzyst. od 1898 r.

האָט דערמיט דעם כבוד מיטצוטיילען, אַז פון דעם 25-טען יאַנואַר ד. י. איז ערעפענט געווארען
אַ אָפּטיילונג פאַר הורט-פערקויף
אויף לאדז און לאדזער וואיעוואודזשטווא
אין לאָדז, צעגעלניאנא 7, טעל. 114-10
דער לאנער איז שטענדיג פערזעהען מיט ערשטקלאסיגער פרישער סחורה, וואָס ווערט צוגעשטעלט מיט אויטאָ'ס דירעקט פון ווארשא.
אייגענע טעה-פאַקערײ און קאווע-ברענערײ

מארגען, שבת, דעם 8 טען פעברואַר ד. י., 11.30 אַ זייגער אווענד אָרדענט איין
די לאדזער יודישע טעאטער-געזעלשאפט
אין די זאלען פון טעאטער „ארריט" אל. 1-טער מאי 2
אַ גרויסע קינסטלערישע
רעדוטע א.ג. ליקוד׳ס
מיט א רייכעז ארטיסטישען פראגראם
אויסגעפיהרט פון גאַנצען אַנסאַמבל פון „ארריט" און אויך אייַנגעלאַדענע קינסטלער.
דאָס וועט זיין אַן אויסער פיל מיט הומאָר און איבעראשענדע אַטראַקציעס.
וואהלען פון א מיסטער! מעכטיג
לאָדזער פרויען! איילט צו די וואַהלען און בעשטעטיגט, ווער עס איז דער שענסטער יוד. מאַן אין לאָדז.
ביז אין דערפריה.
בילעטען צו בעקומען אין דער קאַסע פון טעאַטער „ארריט".
4014

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 51-78
הויט און העגערייט קראַנקה[illegible] און ליצאַהילאונגס.
נעמט אָן פון 4—7 אין אווענד

DR. MED.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעציאל־ארצט פאר בלאָזען נירען און אורין-קראנקהייטען
Piramowicza 2
(Olginska) Telef. 148-95
נעמט אָן פון 1—2 און 6 8

לעדערווארן
גוטע פערטאגען ערטייזט
אונטעררריכט פאר דער-וואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע
שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאָסמאן, בושעזשינער 15

א סטודענט
פון העכערע סעמעסטערן לערנט דערוואקסענע מאטעמאטיק און שפראכען (פויליש, דייטש, פראנצויזיש און לאטיין). גרייט צו שילער צו אלע גימנאזיע-קלאסען און גרייט צו סטודענטען צו מאגיסטער-עגזאמענס פון לאַגיק און פסיכאלאגיע. גייע ציגעל-גאס 17, וואוינונג 21 (ועכסע אָפיצינע ערשטער שטאָק).

לאזשי
קענען בעקומען איין אדער 2 יונ עליים ביי אַן אַנשטענדיגער פאמיליע. צו ערפארען פיעטר-קאָווער 28 וו. 10

א הארציגען פאהר-געזונד
ווינשען מיר דיר ליבער שוואָגער
מאריץ יודקיעוויטש
צום אפפאהרען קיין בוענאס-איירעס
(ארגענטינא)
אין דעם נייעם לאנד זאָלסטו דיין גליקליכע היים געפונען.
רוזשא און פינקוס ווייַנטרויב

אַ הערצליכען מזל-טוב דיר, ליבער פריינד און קאָלעגע
הערשעל בלאכמאן
צו דיין פערלאָבונג מיט פרל.
רוזשא גאלדבערג
זאָל דיין נייער שריט אין לעבען דיר פיל גליק ברענגען.

יוסטין קאלמוס,	לובא ראַפאפּאָרט,	רוזשאַ, יוסף גליקסמאַן,
סאלא שוואַרץ,	מאַקס בארנשטיין,	לאָניאַ, דוד אבראמאָווס,
פנחס וויש נגראד,	רעניאַ ראָזענבלום,	בער טולאָווער,
מאַניאַ שעראַצקאַ,	פייוועל שייבאָוויטש,	יצחק גליקסמאַן,
יוסף שייבאָוויטש,	משה שייבאָוויטש,	משה שוואַרצבערג,

פערלאנגט נור די ווערש
מיט אונזער פאַבריקס-צייכן

דער שטייפער **HUDSON** קראגען
B. L.
דער האלב-שטייפער **KELLOG** קראגען

עלעגאנט! דויערהאַפט! עלאַסטיש!

Dr. med. H. GUTSZTADT
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקה.
23 צעגעלניאנא 23
Zachodnia 62, tel. 129 52
נעמט-אָן פון 4—7 אוו., אין לעטשניצע „סאניטאַס" (צעגעלניאנא 29) פון 6-8 אוונד.

Dr. med. **ALBERT GOTLIB**
Piotrkowska 26, tel. 177-50
אקושער און ספעציאליסט פון פרויען-קראנקהייטען
נעהמט אָן אין דערהיים פון 3—6 אוונד
און אין לעטשניצע „Vita" פיעטריק. 45
פון 6.30 ביז 7.30 אין אווענד.

שארפער בריף פון מארשאל פילסודסקי

וועגען די געשעהענישען פון 31. אקטאבער אין סיים

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) דער מארשאל-פילסודסקי האט צוגעשיקט א בריף צום פרעזידענט פון דער קאמיסיע פאר אויסצופארשען די געשעהענישען פון 31 אקטאבער אין סיים, פירשט סטאניסלאווסקי, אין וועלכען דער מארשאל ערקלערט, אז א געוויסע צייט פאר דעם האט ער שוין איבערגעגעבען דעם פרעמיער בארטעל און דער בעריכט געפינט זיך שוין געדרוקט אין סיים. ווייטער ערקלערט דער מארשאל, אז ער האט בעקומען רעפארטען פון די אפיצירען, וועלכע זענען געווען אין קארידאר פון סיים, און די רעפארטען בעקלאגען זיך די אפיצירען אויף דער נישט-פאסיגער האנדלונג פון מארשאל דאשינסקי בנוגע זיי. איבריגענס, שרייבט מארש. פילסודסקי, זענען דאס אלס עהרען-ענינים.

דער בריף איז געשריבען אין א שארפער און סענסאציאנעלער פארם.

נעכטיגע סיים-זיצונג

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט).

פאר'ן טאג-ארדנונג האט רעפ. קאוואלסקי אין א לענגערע רעדע ערקלערט, אז ער האט אין ווערניץ נישט גערעדט וועגען א דיספאזיציע-פאנד פון סיים-מארשאלעק.

דער סיים-מארשאלעק שטעלט פעסט, אז עס איז נישט פערהאן קיין שום דיספאזיציע-פאנד אין סיים.

ביים בעטראכטען דעם בודושעט פון יוסטיץ-מיניסטעריום האט רעפ. ראזמאריק גערעדט וועגען פרעסע-קאנפיסקאטען, וועגען אומאפהענגיגקייט פון ריכטער.

ווייטער האבען גערעדט די דעפוטאטען טראמפטשינסקי, סיידלער און דער יוסטיץ-מיניסטער.

נאך דער דיסקוסיע פון יוסטיץ-מיניסטעריום איז בעטראכט געווארען דער בודושעט פון מיניסטעריום פון אגרארער-רעפארם און דאן דער בודושעט פון בילדונגס-מיניסטעריום.

ס'האט גע'רעדט אין זיין אייגענעם נאמען און נישט אין נאמען פון זיין קלוב דער מרשם ראוזיזאל, וועלכער האט אויסגעדריקט זיין פראטעסט בנוגע דער קאטוילישקייט פון די פוילישע שולען.

דאן האט גע'רעדט דער ענדעק טשעכאווסקי, וועלכער האט ערקלערט, אז חוות דער בילדונגס-מיניסטער איז אן אנגליקאנער קען ער זיך בכלל נישט מישען אין קיין פוילישע ענינים.

אפשאפען אלע צארישע בעגרענצונגען

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) דינסטאג דעם 11 פעברואר וועט פארקומען א זיצונג פון דער קאנסטיטוציע-קאמיסיע, אויף וועלכער ס'וועט אנגענומען ווערען אין דער דריטער לעזונג דער געזעץ-פראיעקט וועגען אפשאפען אלע צארישע בעגרענצונגען. עס וועט האלטען א רעדע דער יוסטיץ מיניסטער דזשקיעוויטש.

קאנפערענץ פון פ.פ.ס. בונד און דייטשער ארבייטס-פארטיי

רעכט אויף ארבייט.—נאציאנאלע מינדערהייטען.—יודיש און העברעאיש

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש). נעכטען איז פארגעקומען א קאנפערענץ פון פארשטעהער פון פ.פ.ס., בונד און דייטשע ארבייטס-פארטיי. דעם פארזיץ האט געפיהרט רעפ. זארעמבא און ראטמ. עהרליך.

רעפ. זארעמבא האט ארויסגעלייענט א פראיעקט פון דיסקוסיאנס-טעזען וועגען דער בעציהונג פון די סאציאליסטישע פארטייען צו די מינדערהייטס-פראגען.

דער ערשטער האט גערעדט רעפ. צערבע פון דער דייטשער ארבייטס-פארטיי, וועלכער האט אונטערהאלטען די טעזען, אויף וועלכע ס'איז געווען געשטיצט די בשותפות'דיגע אקציע פון פ.פ.ס. און דייטשע ארבייטס-פארטיי, בעת די וואהלען, וואס האט געגעבען גינסטיגע רעזולטאטען פאר די סאציאליסטען פון ביידע נאציאנאליטעטען.

ראטמ. עהרליך (בונד) האט פעסטגעשטעלט, אז די נויטווענדיגע קאנטאקט פון די בעציהונגען און פראבלעמען, וואס עקזיסטירען אין דער פוילישער און יודישער געזעלשאפט פאלט אויס לטובת די יודישע ארבייטער. ער האט בפרטיות ארומגערעדט דעם קאמף פון די יודישע ארבייטער, די שפראכען-פראגע, פערלאנגענדיג צו אנערקענען די יודישע שפראך, אלס די לעבעדיגע שפראך פון די יודישע מאסען.

אין דער ווייטערדיגער דיסקוסיע האבען גענומען א ווארט ד"ר קיעלסקי און רעפ. פרוכניק, מאכענדיג אויפמערקזאם, אז מ'דארף אונטערשטרייכען די טעריטאריאלע מינדערהייטען פון די צעשפרייטע.

רעפ. ניעדזשאלקאווסקי האט אנגעוויזען, אז אין דער יודישער געזעלשאפט זענען פערהאן אין קולטור-ענינים, 2 שטרעמונגען (יודיש און העברעאיש), בנוגע די טעריטאריאלע מינדערהייטען האט דער רעדנער פארגעשטעלט די גרויסע שוועריגקייטען צופרידענצושטעלען זייערע אומאפהענגיגקייטס-שטרעבונגען, וועמענס רעאליזירונג וואלט אין איצטיגען מאמענט געבראכט צו א מלחמה-געפאהר.

ש. מענדעלסאן („בונד") האט געזאגט, אז קיין העברעאיזם איז אין יודישען לעבען נישט פערהאן; די העברעאישע שפראך, א חוץ דער רעליגיע, עקזיסטירט נישט — און די בעציהונג צו העברעאיש שטאמט פון דער שטרעבונג צו בעגייען די רעליגיע, דער העברעאיזם נעגירט דאס שאפען פון די יודישע מאסען.

רעפ. טשאלקאש האט צווישען אנדערען אנגעוויזען, אז דאס לעזען פון דעם פראבלעם פון „רעכט אויף ארבייט" איז ארגאניש פערבונדען מיט די ווירטשאפטליכע בעציהונגען אין פוילען, וואו ס'איז איצט א שטענדיגע ארבייטסלאזיגקייט און דאס פעהלען פון ערד. דאס פראבלעם איז ענג פערבונדען מיט דער פראדוקטיוויזאציע פון די יודישע מאסען. ס'האבען נאך גערעדט עטליכע אנוועזענדע און די קאנפערענץ איז אפגעלעגט געווארען אויף נאך א וואך.

פראצעס געגען 2 אראבער

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראפיש).

אין הינען קריידגעריכט איז פארגעקומען דער פראצעס געגען 2 אראבער, וועלכע האבען אין גאס צונערוירט ביי אראבער סהורה, וואס איז געקויפט געווארען אין א יודיש געשעפט.

די בעשולדיגטע זענען פערמשפט געווארען צו 1 יאהר טורמע יעדער.

אראבער דראהען

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראפיש).

בעת די יודישע ארבייטער זענען געווען בעשעפטיגט אין דער קאלאניע הולדה, זענען אנגעקומען שכנ'ישע אראבער און צו זיי אויסגעשריען: „אייער ארבייט וועט געהן לאיבוד, נאר בקרוב וועלען אין ארץ-ישראל פארקומען נייע אנגריפען און אלע יודען וועלען אויסגעראט ווערען".

„דער ציוניזם אויפ'ן שייד-וועג"

פארלעזונג פון יעקב לעשטשינסקי אין פילהארמאניע

נעכטען האט דער בעקאנטער עקאנאמיסט און וויסענשאפטס-מאן יעקב לעשטשינסקי געהאלטען אין פילהארמאניע א פארטראג א. ד. ט.: „דער ציוניזם אויפ'ן שיידוועג". רעם נאכט האט פאר דער פארלעזונג בעריכט דער ראטמ. מילמאן.

ה' לעשטשינסקי האט, דאנקענדיג פאר דער בעגריסונג, געזאגט, אז ס'איז מעגליך, אז

דער „בונד" וועט נישט קאנען נעמען די אחריות

פאר אלעם, וואס ער וועט זאגען אין דער פארלעזונג. ער אליין ארער אנערקענט זיך פולשטענדיג אלס אנהענגער פון „בונד".

קודם-כל, האט ה' לעשטשינסקי אנגעהויבען זיין פארלעזונג, וואלט איך געוואלט, פרי אויסצורעדען מיספערשטענדנישען זאגען, אז איך פאל בורעים פאר אידעאליסטען און דעריבער האב איך רעם גרעסטען

דרך-ארץ פאר די איצטיגע חלוצים

זיי זענען אמת'ע אידעאליסטען. ס'איז נאר א פראגע וועגען דעם, צי זיי האבען וירקליך געפונען די אמת'ע רפואה פאר דער מכה, פאר די אנגעווייטאגטע פראגען, וועלכע האבען זיך ביי זיי אנגעזאמעלט.

דער פרעלעגענט לייקענט נישט, אז דער ציוניזם איז א וועה-געשריי פון יודישע מאסען, אבער ס'איז געפינען געווארען

א פאלשע ענטפער

אויף דעם ראזיגען וועה-געשריי.

יעדעס מאל, ווען יודען איז געווארען ענג, ווען ס'האבען געווירקט סאציאלע סיבות, איז ענטשטאנען א משיח-בעוועגונג, אזוי איז געווען אין די צייטען פון שבתי-צבי און אויך אין אנדערע צייטען.

שוין מיט 140 יאהר צוריק איז די לאגע פון די יודען אין מזרח-אייראפא געווען א שרעקליכע און מ'האט געזוכט פערשידענע מיטלען זי צו לינדערן, מ'האט געזוכט לענדער וואוהין צו עמיגרירען און מ'האט שוין געזוכט דעמאלט וועגען אויף איבערגעהן צו ערד-ארבייט. די לאגע פון די יודען, איז

נאך דער פערטיילונג פון פוילען

געווען אזוי שרעקליך, אז די גובערנאטארישע בעאמטע האבען רעקאמענדירט די יודען צו העלפען. דעמאלט זענען אויפגעשוואומען צאהלרייכע פערשידענע פראיעקטען למשל: קויפען פאר יודען א לאנד אין אמעריקא. דער פראיעקט פון פראנצויזישען יוד אלטאראס, וועלכער האט געוואלט קויפען פון רוסישען צאר 60 טויזענד יודען און זיי בעזעצען אויפ'ן לאנד, פון דעם ליבעראלען פאלאק גאלוכאווסקי וועגען קאלאניזירען יודען אין קרים א. או. וו.

ביים צופאלען זיך פון דעם פעאדאלען סיסטעם זענען יודען נאכמעהר געבליבען אהן פרנסה, דערביי האבען זיך די יודען צוליב פערשידענע סיבות שטארק פערמעהרט און דאס אלץ האט געמוזט דער פיהרען, אז אויף פערשידענע אופנים זאל מען וועלען פערענטפערען די שווערע פראבלעמע, וואס זענען געשטאנען פאר דער יודישער ווירקליכקייט. די פראבלעמען זענען געווען

עמיגראציע, אינדוסטריאליזאציע קאלאניזאציע

דער יודישער עקאנאמישער קערפער האט זיך אנגעהויבען צוצופאלען, יודען האבען אנגעהויבען צו עמיגרירען אין די שטעט, וואסאמאל זענען געווארען מעהר יודישע בעל-מלאכות און ס'האט זיך אנגעהויבען אויסצושטעלען דער יודישער ארבייטער, שוין אין יאהר 1857 האט זיך אין מאהילעוו געשאפען א יודישע חברה פון שניידער און די תקנות האבען נישט ערלויבט אהין אריינצונעהמען קיין בעל-הבתים.

שוין אין יאהר 1840 הויבט זיך אן א גרויסע יודישע עמיגראציע, בעזונדערס שטארק איז זי פון דייטשלאנד. די פאגראמען האבען נישט ארויסגערופען די עמיגראציע, נאר זי נאך מעהר פערשטארקט. דעריבער איז דער געדאנק וועגען קאנקורירען מיט דער עמיגראציע געווען א קלוגער, א ריכטיגער און א געזונטער, דאן איז מען געגאנגען ווייטער בעזעצען יודען אין איין לאנד. ס'איז אויפגעשוואומען די פראגע פון קאלאניזאציע און דאן איז אויך געווען א נאטירליכע זאך, אז דאס אלץ מוז פארקומען אין ארץ-ישראל.

דער ציוניזם האט זיך פערנומען מיט עמיגראציע, זייט די לעצטע 51 יאהר האבען עמיגרירט 4 מיליאן יודען. די עמיגראציע איז, אמת נישט געווען בלויז א יודישע פראגע, אבער פערהעלטנישמעסיג האבען

יודען מעהר עמיגרירט

ווי אלע אנדערע פעלקער. אבער נאך דער חארווינער גרויסער עמיגראציע זענען די יודישע פראבלעמען פאר די, וואס זענען געבליבען נישט לייכטער געווארען. די יודישע בעפעלקערונג האט זיך פאר די לעצטע 50 יאהר פערדאפעלט. דאס יודישע לעבען דורך דער ראזיגער צייט, האט צו בעווייזען אנ'אויפשוואונג.

פון די 4 מיליאן עמיגראנטען האבען קיין ארץ-ישראל עמיגרירט 100 טויזענד יודען, דאס הייסט, 2 און א האלב פראצענט, אבער זיי וועגען אויך נישט געפאהרען, נאר מ'האט זיי געפיהרט.

דער יודישער קיבוץ אין ארץ-ישראל

קען זיך אליין נישט אויסהאלטען, מען מוז איהם נאך האדעווען. די לאנדווירטשאפט מאקסט נישט פון זיך אליין, ארטור רופין האט אליין געשריבען, אז די יודישע קאלאניעס האבען איצט אויך נאך נישט דעם ווערט, וויפיל ס'איז אין זיי אריינגעלייגט געווארען, דעריבער האבען די ציוניסטישע אויפטוען אין ארץ-ישראל קיין שום השפעה נישט געהאט אויפ'ן יודישען לעבען אין גלות.

אפילו אין קולטור-ענין זיי, זאגט דער רעדנער, האבען די ציוניסטען נישט אויפצעוויזען קיין שום דערגרייכונגען. די צאהל העברעאיש-רעדנדע איז נישט נאר נישט געוואקסען, נאר איז געווארען פיל קלענער. ארץ-ישראל האט נאך ביז איצט נישט ארויסגעגעבען קיין שום נייעם בעדייטענדען העברעאישען פאעט, נישט קיין פראזאיקער, בעת די יודישע שפראך, קולטור און ליטעראטור איז געוואלדיג געוואקסען און איז געווארען גלייכבערעכטיגט אומעטום, אזוי, אז אפילו אין דער היינטיגער האט דער ציוניזם אבסאלוט גארנישט געגעבען.

איך מוז מודה זיין, זאגט ה' לעשטשינסקי, אז אין איין פרט זענען די ציוניסטען אמאל געווען גערעכט, אין ארץ-ישראל האט זיך א יוד געפיהלט, ווי ביי זיך אינדערהיים, איך האב אליין געהאט דרך-ארץ פאר דעם דאזיגען געפיהל, אבער נאך די טרויעריגע און בעדויערנסווערטע געשעהענישען אין ארץ-ישראל איז האט אויך פערלוירען געגאנגען, יודען זענען דארט שוין נישט מעהר זיכער, אזוי ווי ביי זיך אינדערהיים.

די ציוניסטען האבען אינגאנצען פערגעסען, אז אין ארץ-ישראל זענען פערהאן אראבער, אז א חוץ זיי איז נאך איטיצער דא אין לאנד. פלוצלונג האט זיך ארויסגעוויזען, אז ס'איז פערהאן א בעל-הבית און נאך דערצו

א בייזער בעל-הבית

ס'וואקסט אנ'אראבישע נאציאנאלע בעוועגונג.

אין ארץ-ישראל האבען זיך שוין אריינגעכאפט גלות-שטימונגען. דאס האבען אהין פערשלעפט די ציוניסטען, האט דאך דער יעד-הלאומי נאכ'ן פאגראם אין ארץ-ישראל געדאנקט דער ענגלישער אדמיניסטראציע, האט דאך ווייצמאן בעפוילען נישט צו פיל צו פאליטיקירען פאר דער אויספארשונגס-קאמיסיע. און ברוירע האט מאקע געלייקענט שטיין און ביין וועגען דעם, אז יודען זאלען וועלען שאפען א יודישע מלוכה אין ארץ-ישראל א. או. וו.

דער ציוניזם, זאגט דער רעפערענט, האט באנקראטירט, דער יודישער גלות מוז שטארבען אין גלות, אלע כוחות מוזען אנגעווענדט ווערען אויפ'ן ארט. הריי צו פערענטפערען די פראבלעמען פון דער יודישער ווירקליכקייט.

צום סוף שטעלט נאך דער פרעלעגענט פעסט, אז צוזאמען מיט דעם באנקראט פון ציוניזם האט אויך באנקראטירט די פועלי-ציוניזם, סיי דער רעכטער, סיי דער לינקער.

צוליב דעם, וואס האבען זיך נישט געמעלדעט קיין אפאנענטען איז קיין דיסקוסיע נישט פארגעקומען.

בודזשעט - איבערשרייטונגען אין יאהר 1923

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער בודזשעט-קאמיסיע איז געמאכט געווארען די רעכנונג-שליסונג פארן יאהר 1923. אין דעם דערמאנטען יאהר זענען געווען בודזשעט-איבערשרייטונגען אויף 90,431,891,602,123 מארק מיט 65 גראשען.

נאוועלע צום אומזאץ-שטייער-געזעץ

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער פינאנץ-קאמיסיע האט דער וויצע-מיניסטער גארדינסקי ערקלערט, אז די נאוועלע צום געזעץ וועגען אומזאץ-שטייער וועט אריינגעטראגען ווערען אין סיים ביז'ן 15. פעברואר.

ביי העמארידען-ליידען

פערשטאפונג, דארם-ריסען, האר-דראנג, קראמף-שמערצען, ברוסט-קלעמונג, הארץ-פאכען, שווינדעל-אנפאלען ברענגט דאס נעבראויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער Franciszka Józefa שטענדיג אנ'אנגענעהמע ערלייכטערונג, אפט זאגאר א פולקאמע היילונג. פאך-דאקטוירים פאר אינער-ליכע קראנקהייטען לאזען טרינקען אין א סך פאלען מאגענליך פרוה אין אווענד ביז א האלב גלאז ביטער-וואסער FRANCISZKA JÓZEFA, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאדען-אפטעקארסקע.

שפארט געלד!

די גאנץ בעקאנטע און לאנג עקזיסטירענדע פראצעדוניע פון קראוואטען און בינדעס. עמפפעהלט א רייכען און א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע בינדעס, קראוואטען און שלייפען.

בעמערקונג: ס'ווערען אויך איבערגעארבייט פון אלטע בינדעס אויף נייע בינדעס און שלייפע ווי אויך פון נייע שטאפען, צו זעהר ביליגע פרייזען.

הערשקאוויטש, וואלבארסקא 31,

אין הויף לינקע אפיז. 2-טען שטאק.

פראצעס פון 27 חברונער אראבער

בעשולדיגטע אין ערמארדען 23 און פערוואונדען 14 מאן אין הרב סלאנים'ס הויז

ירושלים (יט"א) די טעג וועלען שוין גע־שטעלט ווערען פאר'ן געריכט 27 אראבער פון חברון, וואס קומען צוגעזויגען געווארען צו געריכט־ליכער פעראנטווארטליכקייט פאר די מארד־מאטען, וואס זענען אויסגעפיהרט געווארען שבת, דעם 24. אויגוסט פ. י. אין הויז פון הרב סלאנים אין חברון.

ווי בעקאנט, זענען אין הרב סלאנים'ס הויז דערהרגעט געווארען 23 מאן און 14 זענען פערוואונדעט געווארען. צווישען די בעשולדיגטע געפינט זיך א געוויסער נאסער עלרין, א פערזענ־ליכער פריינד פון הרב סלאנים, צווישען די עדית געפינט זיך אנ'אראבישער פאליציאנט, וואס האט דערקענט איינער פון די בעשולדיגטע אלס דעם, וואס האט אין דער קריטישער שעה אויפגעבראכען די טהיר אין הרב סלאנים'ס הויז.

פאליטישע אמנעסטיע אין שפאניען

מאדריד, 6. (כפ. טעל.) פרייטאג וועט דער שפאנישער קעניג אונטערשרייבען א דעקרעט, לויט וועלכען א גרויסע צאהל פאליטישע פערברעכער וועלען בעגנעדיגט ווערען. די בעגנעדיגונגען בעדייטען כמעט א פולע אמנעסטיע.

גרויסער אויפרייס אין א דא־נער קויהלען־גרוב

קאונא, 6. (א. ט. א.) פון ארטיאמאווסק אין דאנער קויהלענגעביט ווערט געמאלדען, אז אין דער קוילענגרוב „קארל מארקס" איז פארגעקומען אנ'אויפרייס.

ביז איצט זענען ארויסגעצויגען געווארען 8 טויטע קערפערס און 2 שווער פערוואונדעטע אר־בייטער.

ענטדעקט א הייל מיט געשמו־געלטע ברילאנטען

לאנדאן, 6. (א. ט. א.) לויט דער מעלדונג פון קאפשטאט איז ביים ברעג פון מאקוואלאנד ענט־דעקט געווארען א הייל אין וועלכער שמוגלער האבען בעהאלטען א סך דיאמאנטען. די שמוגלער זענען געכאפט געווארען, מ'האט זיי ארעסטירט.

איטאליען — עסטרייך — אונגארן — דייטשלאנד

מעגליכקייט פון א נייעם פירבונד

ווין, 6. (כפ. טעל.) די וויענער פרעסע רעדט ארום דעם בעזוך פון עסטרייכישען קאנצלער ד"ר שאבער ביי מוסאליני און די קאנפערענץ זייערע, וועלכע האט געדויערט אנדערהאלבען שעה. אלס רעזולטאט פון דער קאנפערענץ זאל היינט אונ־טערגעשריבען ווערען דער פריינדשאפטס־טראקטאט צווישען עסטרייך און איטאליע.

א טייל פון דער פרעסע בעגריסט די גע־שעהעניש אלס אנהויב פון א נייעם דרייבונד, אמענ־טועל פירבונד, אין וועלכען עס וואלען אריינגעהן: איטאליען, עסטרייך, אונגארן און דייטשלאנד.

בלוטיגע וואהלען אין רומעניען

אנגעזעהענער ליבעראל געשטאכען מיט א ראזיר־מעסער

בוקארעשט, 16. (כפ. טעל.) דער פרע־זעס פון דער בוקארעשטער ארוואקאטענקאמער, גענוו. פרעפעקט און מיטגליד פון דער ליבעראלער פארטיי ד"ר אקטאוויען איז בעפאלען געווארען אויף דער גאס דורך א פאליטישען געגנער, א פריזיער, וועלכער האט איהם מיט א ראזיר־מעסער איבערגע־שניטען דעם האלז. דעם פערוואונדעטען ד"ר אק־טאוויען, האט מען אפגעפיהרט אין שפיטאל, וואו ער איז געשטארבען.

אין בעסאראביע און מאלדאוויע קומען פאר אזעלכע שווערע עקסצעסען אין צוזאמענהאנג מיט די קאמונאלע וואהלען, אז די פרעסע פאדערט צו פערווערען פאליטישע פערזאמלונגען.

די בודזשעטען פון די מלוכה־פרעזידענטען

לויטן בעריכט פון דער בודזשעט־קאמיסיע ביים סיים בעטרעפען די בודזשעטען פון די מלוכה־פרעזידענטען אין פערשידענע לענדער, פאלגענדע סומען (בערעכענט אין זלאטעס):

פוילען 4,578,896 זל.

טשעכאסלאוואקיע 3,934,830 זל.

פעראייניגטע שטאטען — 3,898,000 זל.

דייטשלאנד — 2,000,000 זל.

פראנקרייך — 1,379,000 זל.

א מאן מיט 500 „געליבטע"

לאנדאן, אין שעפילד איז פערמשפט גע־ווארען צו דריי מאנאטען תפיסה א מאן מיט דעם נאמען ראבינסאן פעטעריק, וועלכער האט זיך גערו־פען פערכי ראבינסאן. די קלאגע געגען איהם איז געווען, אז ער האט געשיקט דורך דער פאסט שענד־ליכע בריף צו פרויען. עס איז איבערגעגעבען גע־ווארען אז דער בעשולדיגטער האט געשריבען בריף צו לערך פינף הונדערט פרויען, וואס ער האט בעטראכט פאר זיינע געליבטע, און אין די בריף האט ער בענוצט שענדליכע אויסדריקען. מען האט ביי איהם געפונען 106 אדרעסען פון פרויען.

רומענישער רעגירונג בעאונרוהיגט

צוליב דער אגיטאציע פון די קוזיסטען

בוקארעשט (יט"א) די צענטראלע מאכט האט די לעצטע צייט בעקומען בעאונרוהיגענדע בע־ריכטען פון די נייע פראווינצען וועגען א פערשטארק־טער אגיטאציע, וואס כדי קוזיסטען פיהרען צווישען די פויערים. זיי זאגען צו די פויערים, אז אין פאל ווען זיי וועלען ביי די וואהלען שטימען פאר די קוזיסטען און די לעצטע וועלען קומען צו דער מאכט, וועלען די פויערים נישט דארפען צאהלען קיין שטייערן, ווייל די קוזיסטישע רעגירונג וועט קאנפיסקירען דאס גאנצע בעוועגליכע און אומבע־וועגליכע פערמעגען פון די יודען און וועט אויך א זוי האבען גענוג געלד. דאס קאנפיסקירטע פער־מעגען וועט פערטיילט ווערען אין צוויי טיילען, פון וועלכע איין טייל וועט נעהמען די מלוכה, די צווייטע — די פויערים.

עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער בעקאנטער אנטיסעמיט קארנעלי זעליא קראדיאנו איז ארומגעפאהרען אין די טראנסילוואנער דערפער און האט צוגעזאגט די פויערים פאלגענדעס: 1) ווען מיר קומען צו דער מאכט, וועלען מיר אנלאדען אלע יודען אין בהמות־וואגאנעס און שיקען זיי ארויסשיקען קיין אויסלאנד. זייערע פערמעגענס וועט לען מיר צוטיילען צווישען דער מלוכה און די פויערים. 2) וואלדער די זשידאנעס וועלען ארויס־כאהרען וועט מען פערניכטען אלע קרעטשמעס און יעדער פויער וועט זיך קאנען אליין מאכען בראנפען. 3) קיינער וועט נישט דארפען צאהלען קיין שטייערן, ווייל די מלוכה וועט האבען גענוג געלד פון די קאנפיסקירטע פערמעגענס פון די יודען. 4) יעדער פויער, וואס וועט זיך פערשרייבען אין דער קוזיסטישער ליגע וועט בעקומען א הורש ליכען געהאלט פון 7000 לעי, כדי מען זאל קענען אונטערשטיצען די פויערים, וואס כזייגען פערשרייבען אין דער ליגע פון די אנדערע, וועלען די ערשטע טאנען אין די קושטמעס כפוצילע פערערן.

דער זעלבער קארדיאנו האט מיט זיינע חברים אפגעהאלטען אנ'אנטיסעמיטישע פערזאמלונג אין אאנטשיא, גאלאצער דיסטריקט, און פון דארט איז ער אריין קיין קאהול א קרייזשטאט פון בעסאראביען, וואו עס האבען זיך געפונען אויפ'ן יריד עטליכע טויזענד פויערים. קארדיאנו האט געהאלטען א העצערעי און האט אויפגעפאדערט די פויערים, אז זיי זאלען זיך לאזען אויף די יודישע הייזער. דער פרעפעקט האט גערופען מיליטער, וועלכע האט צוזאמען מיט די זשאנדארמען פון די נאהענטע דערפער צוטריבען די מאניפעסטאנטען. קארדיאנו האט זיך דאן מיט זיינע פארטייאנען צוריק אומגע־קעהרט קיין אאנטשיא, וואו ער האט אפגעהאלטען א נייע פערזאמלונג, מעלדענדיג, אז די צוקונפטיגע וואך וועט ער נאכאמאל קומען קיין קאהול און בעגלייטונג פון 2000 קוזיסטען.

די רעגירונג, ווי עס מעלדעט דער „אדעוערול" איז ערנסט בעאונרוהיגט דורך דער קוזיסטישער העצע און האט בדעה אנצונעהמען געגען דעם ערנסטע שריט, איבערגעבענדיג צו געריכט אלע אגיטאטארען.

100-יעהריגער זקן פערמשפט אויף ארעסט

ווילנע. 6. (כפ. טעל.) אין א שטעטעל נעבען ווילנע איז פערמשפט געווארען אויף 7 טאג ארעסט א הונדערט־יעהריגער זקן. זיין פערברעך איז בע־שטאנען אין דעם, וואס ער האט, געגען פערבאט, פערזייעט א געוויסען סכום טאבאק אין זיין גארטען.

ווי אזוי ס'איז געוועהלט גע־ווארען די שעהנהייטס־קעניגין פון אייראפא

פאריז, 6. (ספ. טעל.) די וואהלען פון „מיס אייראפע" זענען פארגעקומען אין רעדאקציע פון דער צייטונג „זשורנאל", אין זשורי זענען אריין א רייה אנגעזעהענע קינסטלער. די זשורי האט בע־ארבייט אנ'ערך 5 שעה. פון אלע קאנדידאטקעס זענען לכתחילה אויסגעקליבען געווארען א גרופע פון 6 שעהנקייטען, פון וועלכע כ'האט געזאלט גע־וועהלט ווערען די „מיס אייראפע". מיס פאלאניא, מיס גערמאניא, מיס עלאדא (גריכענלאנד), מיס איטאליא און מיס בעלגיע פון דער דאזיגער גרופע איז דאן געוועהלט געווארען א גרופע פון דריי: גריכענלאנד, פוילען און דייטשלאנד. ענדליך זע־נען געבליבען צוויי קאנדידאטקעס: מיס פאלאניא און גריכענלאנד פון זיי ביידע איז די מיס גריכענ־לאנד געוועהלט געווארען אלס שעהנהייטס־קעניגין פון אייראפע.

יודישע פרוי ווערט געריהרט פון זינען

ווען זי בעקומט א בריף פון איהר מאכטער א משומדת

ווילנע. די געשיכטע וואס מיר געהען דא דערצעהלען ציהט זיך שוין עטליכע יאהר און איז אנ'אפקלאנג פון א שמד געשיכטע, וואס איז זיך פערלאפען אין ווילנע מיט יאהרען צוריק.

אין ווילנע איז דאן גוט בעקאנט געוועזען די יודישע משפחה פ. וועלכע איז בעשטאנען פון פא־טער, מוטער א זוהן און א טאכטער.

די עלטערען האבען שטארק ליב געהאט די בת־יחידה און ס'האט איהר קיין פויגעל־מילך נישט געפעהלט.

געלעבט האט די משפחה אין א הויף צווישען לויטער קריסטען און די יונגע מיידעל פלעגט ארומ־געהן כסדר מיט קריסטליכע חברטעס, זי פלעגט געהן מיט זיי אין קלויסטער און די חברטעס האבען איהר איינגעשמועסט זי זאל ווערען א קריסטין.

במשך פון א לענגערער צייט איז דאס פרייליין נעגאנגען בשתיקה אין א קלויסטער און האט זיך געגרייט צום שמד. די עלטערען פערנומענע מענשען האבען נישט געוואוסט וואס זייער טאכטער קלויבט זיך אפצוטון. און ווען זיי זענען געוואויר געווארען דורך זייער א בעקאנטער קריסטליכער שכנה איז שוין געווען צו שפעט. די פרייליין האט זיך שוין געהאט געשמדט און האט בעקומען דעם קריסט־ליכען נאמען אפאלאניא.

פאר דער מוטער איז געווען דער דאזיגער פאל א שטארקער קלאפ. זי האט בעקומען א שטארקען נערווען־אטאק און די דאקטוירים האבען איהר געווארענט, אז די פרוי מוז פיהרען א רוהיג לעבען און אויב זי זאל איבערלעבען נאך א פאר אזעלכע פארפאלען קאן זי אינגאנצען אראפ פון זינען.

אזוי זענען אוועק יאהרען. די טאכטער די משומדת האט החתונה געהאט מיט א קריסט און האט עמיגרירט קיין דייטשלאנד, וואו זי האט געלעבט איניגע יאהרען.

די מוטער האט שוין אפילו געהאט פערגעסען אן איהר טאכטער די משומדת.

מאכט זיך א מעשה, אז די טאכטער האט זיך דערמאנט אן דער מוטער, און צוגעשיקט א בריף אין וועלכען זי האט געשריבען, אז זי איז שטארק אומגליקליך זי האט א לעבען וואס איז אין גאנצען פון יסורים און ליידען. איהר איינציגע טרייסט איז געווען א קינד איז אבער דאס קינד לעצטענס גע־שטארבען און עד היום קען זי זיך נישט מוחל זיין איהר לייכטזיניגען שריט אין דער יוגענד.

אויף דער אלטער מוטער, וועלכע לעבט איצט רוהיג מען האט צו איהר ארויסגערופען דאקטוירים, אגב ביים זון, האט די גאנצע געשיכטע געמאכט א דערשיטערענדען איינדרוק, זי האט דעם טאג פיל געוויינט און ביינאכט האט איהר געכאפט א שטאר־קער היסטערישער אטאק און האט אנגעהויבען צו ברעכען געשיר און זיך בכלל פערהאלטען אומ־וועלכע האבען פעסטגעשטעלט, אז די פרוי איז געריהרט געווארען פון זינען, אויף מארגען האט מען זי אפגעפיהרט אין דער פסיכיאטרישער אפ־טיילונג פון יאקוב־שפיטאל.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

גאסטראלען פון דער בעוואוסטער אמעריקאנער סיבערטין,

ליבלינג פון לאדזער פובליקום

בעטי קעניג

3 פאפולערע פארשטעלונגען פון 1 ביז 2.50

פרייטאג, דעם 7־טען, 9 אווענד די פרייליכע הומאריסטישע פיעסע מיט 20 נומערן געזאנג און שענע טענץ

דער פריילכער מאטראז

אין 3 אקטען פון י. קאהן, מוזיק פון טאנצמאן.

שבת, דעם 8־טען, ווערט נישט געשפילט.

זונטאג, דעם 9־טען, 9 אווענד די שלאגער־פיעסע, וועלכע איז געשפילט געווארן אין ווארשא מיט בעטי קעניג איבער 100 מאל / הומאר / סאטירע / פרייליך

יאכעל דעם רבינס

אין 3 אקטען פון י. קאהן, מוזיק פון טאנצמאן.

בעטי קעניג אין נייע קופלעטען / שיינע טענץ.

מאנטאג, דעם 10 טען, 9 אווענד — די ליבלינגס־פיעסע מיט 20 נומערן געזאנג און טענץ / פיל קאמ. סצענעס / קופלעטען / רוסישע טענץ

„די סיבירער חתונה"

אין 3 אקטען פון מ. כליוונער.

ס'נעהמט אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערי, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, בעלבירסקי, השמבירגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי, ראקאוו.

אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.

בעמערקונג: פארשטעלונגען פאר וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס ווערען פערקויפט פאר צוגענגליכע פרייזען. זיך צו ווענדען אין קאנצעלאריע יעדען טאג פון 11—2 נאכמ.

דאס ווארט „קריזיס"
איז לעגאליזירט געווארען

קריזיס! דאס איז דאס כישוף־ווארט וואס האט ארומגעכאפט אלץ און אלעמען. דאס אנקר־מען פון דעם שרעקליכען נאמען האט מען שוין דערפיהלט מיט אנדערהאלבען יאהר צוריק. אמת, נישט אלע האבען פערשטאנען פון האָבען יורען האר בען אזא חוש הריח, אז זיי דערשמעקען וואס וועט קומען. מיר געדענקען נאך גאנץ גוט, ווי דער פרעמיער בארטעל האט מיט זיין פראפעסארישער געוואוינהייט מיטגעברענגט אין סיים מאפעס און גראפישע צייכנונגען און אזוי ארום געוואלט אויפ־ווייזען, אז נישט נאר עס דערנעהנטערט זיך א קריזיס, נאר מיר האבען צו פערצייכענען אנ'אויפ־שוואונג אנ'אויפלעבונג פון דער גאנצער אינ־דוסטריע. און ווער האט זיך דאס געוואגט אקעגענ־צושטעלען געגען א פראפעסארישער לעקציע, וועל־כע איז אילוסטרירט געווארען מיט מאפעס און צייכענונגען.

מיר געדענקען דאך גאנץ גוט ווי דער האנ־דעלס־מיניסטער קוויאטקאווסקי האט ביי יעדער גע־לעגענהייט אנגעוויזען אז ס'איז נישט אזוי שלעכט ווי די כוחרים שטעלען דאס פאר, אז זיי קוקען דורך שווארצע ברילען און געברענגט סמנים, אז דער האנדעלס־בילאנס איז געווארען אקטיוו צוליבענדיג די אוינען דערויף, אז דווקא דאס איז דער ערשטער סימן פון קריזיס, וועלכער דערנעהנטערט זיך.

מיר געדענקען דאך גאנץ גוט, אז ערשט נישט לאנג האט דער פינאנץ־מיניסטער מאטושעווסקי געוואלט מבטל מאכען דעם גאנצען ענין און געברענגט א באווייז אז די צאהל אונטערנעהמונ־גען האלט אין איין וואקסען און אפילו געהאלטען פאר מעגליך צו פערגרעסערן די ביודזשעט־סומע פון אומזאקרשטייער מיט 25 מיליאן זל.

ערשט איצט, ווען אלץ האט זיך איינגעבראכען ווען די צאהל באנקראטען צעהלט מען אויף די הונ־דערטער אין פערלויף פון איין חודש, ווען די בייט־יענטען האבען פון די פראטעסט־קאסען 12 מיל־יאן זל. א חודש. ווען די צאהל ארבייטסלאזע דער־גרייכט ביז צו 300 טויזענד אפיציעל רעגיסטרירטע, האבען די מאסגעבענדע פאקטארען דאס ערשטע מאל אנגעהויבען צו דערמאהנען דאס ווארט קרי־זיס. מיר יודען, האבען די ערשטע דערפיהלט דעם קריזיס, ווייל מיר ליידען פון איהם אמשטארקסטען די יודישע סוחרים, קליינהענדלער, האנדווערקער, קלער און ארבייטער, האבען דאס שרעקליכע גע־שפענסט צום ערשטען דערזעהען, אנדערע האבען דאס ערשטע דערפיהלט, ווייל אויסקוועטשענדיג דעם יודישען האנדעל, רעדוצירענדיג קודם כל דעם יודישען ארבייטער, ליקווידירענדיג די יודישע לופט־געשעפטען, האט נאך די ארומיגע וועלט דאס נישט דערפיהלט, ערשט שפעטער ווען דער יאך דעם האט זיך טיפער אריינגעגעסען אין ווירטשאפטליכען קריזיס פון לאנד, האבען דאס דערפיהלט אויך די אנדערע און דאס ווארט קריזיס האט בעקומען די לעגאליטעט.

קומען שוין פאר קאנפערענצען ביים פרעמיער־מיניסטער, אין עקאנאמישען ראט, ביי איינצעלנע מיניסטעריומס און וואו מ'קען נאר, זאגט שוין דער מומחה פראפ. קושיושאנאווסקי הויך און אפען אין סיים וועגען קריזיס און וועגען דער מעגליכקייט פון רעפיציט אין מלוכה־ביודזשעט. אבער מיר אליין, וועלכע האבען די גאנצע צייט געשריגען וועגען קרי־זיס און וועגען דער נויטווענדיגקייט צו ראטעווען וואס עס לאזט זיך, מוזען איצט מודה זיין אז ס'זענען איצט כמעט נישט פערהאן קיין ראדיקאלע מיטלען דעם קריזיס צו ברענגען צום קולמינאציאנס־פונקט, כדי ער זאל אנהויבען צו געהן בארג אראפ.

אנשטאט מיטלען צו לינדערען דעם קריזיס, פערנעהמט מען זיך אין די רעגירונגס־קרייזען מיט פעסטשטעלען די סיבות וואס האבען דערפיהרט צו דעם איצטיגען מצב. מ'זאגט, אז ס'איז א רעז־זולטאט פון אלגעמיינער ווירטשאפטליכער ענגשאפט אין דער גאנצער וועלט און בעזונדערס אין אייראפע, מ'שטעלט פעסט, אז ביי אונז איז נישט פערהאן קיין פראדוקציע־קריזיס, נאר א קאנסומציע־קריזיס און נאך אזעלכע פעסטשטעלונגען, וועלכע זענען אגב ריכטיגע, אבער וועלכע זענען שוין פערשפעטיגטע.

שוין דעמאלט, ווען די רעגירונג האט געזעהען, אז ס'הויבט זיך אן א קריזיס פון דער קאנסומציע, דאס הייסט, ס'הויבט אן צו פעלען די קאנסומציע, זאלען מיר זאגען אויף זייערענציע, אויף אנאנאבע און אנדערע לוקסוס־ארטיקלען און אנדערע געגערער און ביי אונז אויף די פראדוקטען פון ערשטען גע־ברויך, — האט זי געדארפט דערפיהלען, אז דער קריזיס וואס דערנעהנטערט זיך, וועט זיין ביי אונז אמשווערסטען. מ'האט געדארפט א טראכט טון, וועגען דער אונגעהויערער שטייער־לאסט וואס מאכט חרוב דעם האנדעל און די אינדוסטריע, מאכט שווערער די פראדוקציע און מאכט אזוי ארום שווערער די קאנסומציע, מ'האט פריהער געדארפט טראכטען וועגען די אלע פערהיטונגס־מיטלען, וועל־כע ווערען אנגענומען בעת אין א שטאט, אדער לאנד דערנעהנטערט זיך אנ'עפידעמישע קראנק־הייט. פאר א רעגירונג איז קיין שום הירוץ נישט, אז מ'האט נישט געקענט פאראויסזעהען דעם גאנג פון די געשעהענישען, א רעגירונג, וועלכע פיהרט ווירטשאפטליכע פאליטיק, האט געמוזט דאס פאר־אויסזעהען, וואס איינצעלנע פארשטעהער אין סיים האבען דאך געזעהען.

ווי מיר האבען שוין אנגעוויזען, איז איצט נישט קיין רייד וועגען ראדיקאלען ליקווידירען דעם קרי־זיס, מ'האנדעלט זיך וועגען לייכטער מאכען דעם פעראיטעטען און פערצווייפעלטען בירגער, וועגען געבען ארבייט א טייל ארבייטסלאזע, וועגען פערברייטערען דעם פערנעם פון די אונטערשטיצונגען, ווע־גען לייכטער מאכען דעם שטייער־לאסט, וועגען רע־דוצירען דעם מלוכה־ביודזשעט, וועגען שליסען גינ־סטיגע האנדעלס־טראקטאטען און וועגען אננעהמען מיטלען, אז אין דער צוקונפט זאל נישט קומען צו עהנליכע קאטאסטראפעס.

י. ד—ן.

דער פאליטישער מאמענט
רייזע און דערנער אויף דער לאנדאנער ים־קאנפערענץ

צו דער גרויסער ים־ענטוואפנונגס־קאנפע־רענץ, וואס קומט איצט פאר אין לאנדאן, האט זיך די אייראפעאישע פאליטישע וועלט בעצויגען מיט'ן גאנצען זאפאס סקעפטיציזם, וואס האט זיך אנגעקליבען נאך אזוי פיל נישט געלונגענע ענטוואפנונגס־קאנפערענצען. עס ווייזט זיך אבער ארויס, אז דער סקעפטיציזם איז געווען אביסעל איבערגעטריבען: די קאנפערענץ האט זיך נישט נאר נישט צוקלאפט באלד פון אנהויב אן, ווי מאנכע שווארצזעהער האבען דאס ערווארט, נאר דערוויל איז אפילו געלונגען צו ברענגען אויף איהר טאג־ארדנונג די סאמע שווערסטע און געפעהרליכסטע פונקטען. נאכמעהר אין געוויסע פראגען האלט עס שוין אפילו ביי קאמפראמיסען.

א וויכטיגער פאזיטיווער מאמענט אין די ארבייטען פון דער קאנפערענץ איז דער פאקט, וואס ענגלאנד און אמעריקא זענען קיין לאנדאן געקומען שוין „אויסגעגליכטע": זייער הסכם איז דערגרייכט געווארען נאך פריהער, און די פערשטענדיגונג בעשטעהט אין פאלגענדען: פון 1930 ביז 1936 ווערט אפגעשטעלט דאס בויען פון גרויסע קאמפס־שיפען; דער מאקסימאלער טאנאזש פאר די דאזיגע שיפען ווערט ראפגע־זעצט פון 35 טויזענד אויף 25 טויזענד טאן; עס ווערט פערקלענערט די מאקסימאלע שטאר־קייט פון דער ארטילעריע אויף די שיפען; די דינסט־פעהיגקייט פון די גרויסע שלאכט־שיפען ווערט פערלענגערט פון 20 יאהר אויף 25. ביי־דע מלוכות האבען רעזיגנירט פון דער פולשטענ־דיגער אפשאפונג פון די אונטערוואסערשיפלעך, אבער ביידע זענען מסכים, אז זייער צאהל דארף שטארק פערקלענערט ווערען.

אנדערש איז עס מיט ענגלאנד און פראנק־רייך, דא הערשט א שטארקער געגענזאץ. ענג־לאנד האט געפאדערט, אז פאר יעדער מלוכה בעזונדער זאל געגוי' פעסטגעשטעלט ווערען די צאהל און די קוואליטעט פון די פערשידענארטי־קריגס־שיפען. דאגעגען פראנקרייך איז געשטאנען אויף דעם שטאנדפונקט, אז פאר יעדער מלוכה קאן מען נאר פעסטשטעלען דעם אלגעמיינעם טאנאזש פון קריגספלאט; אדער אינערהאלב פון דער דאזיגער צאהל דארף יעדעס לאנד בעזיצען די פולע פרייהייט צו בויען וועלכע שיפען עס וועט נאר וועלען. אין דעם געגענזאץ ליגט דער גרויסער אינטערעסען־אונטערשיד פון פראנקרייך און ענגלאנד. פראנקרייך, א שטיינער, וויל האבען די מעגליכקייט צו בויען א גרויסע צאהל לייכטע אונטערוואסער־שיפלעך אלס די בעסטע וואפען פאר איהרע צילען אויפ'ן מיטעללענדישען און אנדערע ים'ען. אין די אלגעמיינע גרעניצען פון פעסט־געשטעלטען טאנאזש וואלט פראנקרייך געקאנט בויען וואס מעהר אזעלכע שיפלעך, ענגלאנד דאגעגען קאן נישט הערען וועגען אונטערוואסער־שיפלעך ביי אנדערע מלוכות, ענגלאנד וויל וויסען גענוי, וויפיל שיפען פון כלערליי מינים עס וועט בעזיצען יעטוועדע מלוכה און נאטיר־ליך וויל זי, אז פראנקרייך זאל בעזיצען וואס ווייניגער אונטערוואסערשיפלעך.

ביי אזעלכע טיפע מיינונגספערשידענהייטען האט זיך געקאנט דאכטען, אז צו א קאמפראמיס איז גאר אונמעגליך צו קומען. ווען מ'האט זיך אבער אוועקגעזעצט צום טיש, האט זיך ארויס־געוויזען, אז א קאמפראמיס איז דאך א מעגליכע זאך, דהיינו טארדיע האט פארגעלעגט עס זאלען בעשטימט ווערען די אלגעמיינע טאנאזשען פון די בעזונדערע פלאטען און די צאהל און קוואַ־ליטעט פון די שיפען, וואס זענען דערלאזבאר אין די גרעניצען פון געגעבענעם טאנאזש די שיפען ווערען איינגעטיילט אין 6 קלאסען: גרוי־סע פאנצערשיפען, שווערע קרייצערס, לייכטע קרייצערס, טארפעדאשיפען, קאנטר טארפעדאס און אונטערוואסערשיפען, דער אויס 6 פון טאר־דיע'ן בעשטעהט דערין, וואס יעדע מלוכה וואלט בעהאלט דאס רעכט אויס'ן חשבון פון איין קלאס שיפען, פון א העכערער, פערגרעסערן די צאהל שיפען פון א קלענערן קלאס: א שטייגער, אויס'ן חשבון פון די שווערע קרייצערס בויען מעהר לייכטע קרייצערס א. ד. גל.

דערמיט איז נאטירליך די פראגע נישט געלעגט געווארען און די רייבונגען זענען נאך נישט בעזייטיגט געווארען, אבער א געוויסער אויסגאנגס־פונקט, אויף וועלכען די צדדים זענען מסכים, איז דאך געפונען געווארען.

די סיטואציע ווערט בעשווערט דורכ'ן גרוי־סען פלאטען־פראגראם, וועלכען פראנקרייך האט פארגעשטעלט פאר דער קאנפערענץ. פראנקרייך האט ערקלערט, אז זי מוז האבען א פלאט מיט א טאנאזש פון 800,000 טאן. דערונטער דארפען זיך געפינען 15 שווערע קרייצערס צו 10 טויזענד טאן, מיט שווערער ארטילעריע, דעם טאנאזש פון די אונטערוואסערשיפלעך גיט פראנקרייך אן אויף 240 טויזענד טאן. אזא פראגראם פון פראנקרייך ברענגט ארויס ענגלאנד פון גלייכ־געוויכט: פראנקרייך וויל בעזיצען 15 שווערע קרייצער־שיפען בעת ענגלאנד האט זיך מתחייב געווען לגבי די פעראייניגטע שטאטען צו האבען נישט מעהר ווי 17 אזעלכע שיפען! פערשטעהט זיך, אז ענגלאנד קאן אויך נישט איינגעהן אויף דער גרויסער צאהל אונטערוואסערשיפלעך, וועל־כע פראנקרייך זעהט פאר אין איהר פראגראם.

ערגער איז מיט די געגענזאצען צווישען פראנקרייך און איטאליען. אט די געגענזאצען זע־נען נישט נאר גאמילדערט געווארען, נאר פער־קעהרט, זיי האבען זיך נאך מעהר פערשארפט א דאנק דער פארמולע פון טארדיע'ן. אמת, עס קו־מען אן ידיעות וועגען „בעזונדערע געשפרעכען" צווישען די פראנצויזען און איטאליענער, אבער דערוויל נאך נישט קיין בעקאנטע. וואלט אבער צו קיין קאמפראמיס נישט געקומען, דאן וואלט די גאנצע ארבייט פון דער קאנפערענץ געגאנגען לאיבוד און וואלט נאך געבראכט צו א נעגאטי־ווען רעזולטאט: דאס געיעג פון בעוואפנונגען וואלט זיך נאך מעהר פערשטארקט.

פ. ב.

ווען עס הויבט זיך אן די רעקלאמע

(פעליעטאן)

איך ווייס נישט פאראוואס, נאר די בעסטע, פיל־פארבינע פייערן, וואס צינדען זיך אן און פלאטערען ביינאכט איבער דער שטאט, טראגען מיך איבער אין מיין פאנטאזיע אין קינא צו יענעם מאמענט פון אנ'אמעריקאנישען פילם, ווען דער העלד מיט דער העלדין פליהען אין אויטא איבער'ן ביינאכ־טיגען פאריז אין א באר אריין אדער אין אנ'אפא־שען־שענק.

אפשר דערפאר, ווייל דער אמעריקאנישער פילם, האט אונז צום ערשטען מאל בעוויזען, ווי מאדנע און פאנטאסטיש עס איז דעמאלט די שטאט אט, אט, וועט עפעס געשעהן... ווייל תמיד דאכט זיך, אז אין אזא פאנטאסטישער שטאט מוז עפעס פאסירען.

ביי אונז האבען זיך אט די פייערן איבער דער שטאט בעוויזען ערשט נישט לאנג. עס לויפען גאל־דענע סטענגעס, איינע העכער פאר דער אנדערער, עס פלאקערען אויף גאלדענע דרייעקען, קוואדראַ־טען, קוגעלען, בלויע קאנטען ניסען זיך אן מיט רוי־טע, פיאלעטע, גרינע בוכשטאבען.

דאס איז די מאדערנע רעקלאמע, אהן וועל־כער מ'קאן זיך אפילו נישט פארשטעלען די היינ־טיגע גרויסע שטאט ביינאכט, און ס'איז שווער צו רעכענען, אז ס'איז געווען א צייט, ווען מ'האט פון רעקלאמע קיין אהנונג נישט געהאט. ווער האט זי אויסגעטראכט? ווען האט זי זיך בעוויזען?

איך רעד שוין נישט וועגען די אוראלטע צייטען, ווען דער מענש, וואס האט געוואוינט אין א הייל, איז געווען קארג לויט דער נאטור און האט בכלל נישט ליב געהאט צו קויפען און האט גע־זעהן אליין צו בעקומען אומזיסט. אויב ער האט גע־דארפט האבען זייער פייערגבזינען, פלעגט ער פשוט קומען צו אייך, דערלאנגען אייך א פאר מאל איר־בעיי'ן קאפ, מיט א דראנג, האן אראפגענומען דעם שארבען און איהם אויפגעהאנגען ביי זיך אויפ'ץ אקסעל צוגענומען זיך, וואס ר'האט געדארפט און — מעהר גארנישט.

דאס איז, פערשטעהט זיך געווען זעהר א פרימיטיווער אופן פון מסחר, דערפאר אבער פלעגט אלץ פארקומען אהן געשריי. געשוויגען האט דער קויפער, געשוויגען האט דער פערקויפער, שטיל, ווי יעדער בר מנן.

אין ווייטערדיגען גאנג פון די יאהרהונדער־טען, איז די זאך פארגעקומען נישט אינגאנצען אזוי, אבער תמיד פלעגט דאך דער קויפער זוכען דעם קויפער און נישט פערקעהרט.

איך בין א שטיינער איבערצייגט, אז פון קאלומבוס'עס מאטראזען זענען צום ערשטען מאל ארויס אויפ'ן אמעריקאנישען ברעג מיט זייער אונטערגעשוועקטען ציץ און בונטע האלזבאנדען. האבען זיי לחלוטין נישט געדארפט רעקלאמירען זייער סחורה. די אינדיאנער זענען זיי נאכגעלאפען מיט ארויסגעזעצטע צונגען און האבען מסתם געפלאצט פאר נעלעכטער. זייענדיג איבערצייגט, אז נעהמענדיג פאר אזעלכע שעהנע סחורות אזעלכע נארישקייטען, ווי שטיקער גאלד, מוזען די מאטראזען זיכער באנקראטירען.

אויף וואס שטיצט זיך די רעקלאמע? דאס, וואס איהר דארפט האבען, וועט איהר דאך זיכער ביי ווי סיי קויפען.

די רעקלאמע הויבט זיך אן דעמאלט, ווען מ'פערלאנגט פון אייך איהר זאלט קויפען דאס, וואס איהר דארפט נישט האבען.

זיצט, לאמיר זאגען, איינער ביי זיך אין קא־בינעט און טראכט אויס, א שעהנהייטס־קרעם „אוואו קאיואו". דעם אמת געזאגט, וואלט די וועלט געקאנט עקזיסטירען אהן „אוואו קאיואו". די גאנצע לעבענס־ערפאהרונג, דער גאנצער היסטארישער וועג, וועלכען ס'איז דורכגעגאנגען די מענשהייט, רעדט דערפאר, אז מ'קען זיך פיהלען נישט שלעכט, חתונה האבען, פיהרען מלחמות, ווערען א העלד, א רעדנער, א ריכטער, נישט בענוצענדיג דעם קרעם „אוואו קאיואו".

אבער אזוי ווי „אוואו קאיואו" איז שוין ער־פונדען און אויסגעפערטיגט אין אזא סכום, וואס וואלט געווען גענוג פאר דער בעפעלקערונג פון דריי פלאנעטען — דארף מען דעם קרעם פערקויפען.

די גאנצע אויסרעכנונג איז געבויט דערויף, אז אין יעדען מענשען, אויב מ'זאל איהם נאר געבען א קוועטש צו, ווערט אין איהם ענטדעקט א קויפער. די נאסען זענען פול מיט אזעלכע בעהאלטענע קויפערס — מ'דארף נאר א דריק טון די געהעריגע שפרינג־פעדער.

און כדי די שפרינגפעדער אויסצוגעפינען, איז צוגעטראכט געווארען א גאנצער, זעהר קאמפליציר־טער סיסטעם פון מיטלען. איהר קאנט וויפיל איהר ווילט מאכען דעם אנשטעל, אז איהר בעמערקט גארנישט, אז איהר זייט פערנומען מיט עפעס אנדערש, ס'וועט אייך גאר נישט העלפען.

אויב אייך איז געלונגען פערבייצוגעהן פאר דעם שויפענסטער, פון וועלכען „אוואו קאיואו" קוקט אויף אייך פון די פאקעטען מיט אויגען פון א וואונדערשעהנער פרוי, וועט איהר זיך פעראינטערע־סירען מיט אנ'אנדערער שעהנקייט, וואס פאהרט ארום א לעבעדיגע איבער די גאסען פון דער שטאט זי שמייכעלט, איהר פנים לייכט און בליהט. פאר־וואס? ווייל זי בענוצט דעם קרעם „אוואו קאיואו".

א יונגעל אין גאס טראגט אויף די פלייצעס א בילד: א הער אין א בלויער פיזשאמע צוגיסט זיך פאר נחת — ער עפענט גראד אויף א פאקעט „אוואו קאיואו".

א נאכט־קינא אויפ'ן דאך פון א הויז, וועט פאר אייך דעמאנסטרירען, ווי אזוי א מענש, קאן ווערען גליקליך, מאכען א גלענצענדע פארטיע און אפילו געווינען אויף דער לאטעריע און אלץ דער־פאר, ווייל ר'האט זיך געשמירט מיט'ן קרעם „אוואו קאיואו".

א ניגאנטישער מעגאפאן פון א ווינקעל גאס, רופט צו אייך ווילד, אפעלאציאסלאו: „אויב איהר ווילט זיין יונג און שעהן — שמירט אייך מיט'ן קרעם „אוואו קאיואו".

אין הימעל ניסען זיך אן בוכשטאבען מיט בלוט רויטע פארבען: „קויפט אוואו קאיואו".

אין דער נאכט־צייטונג לייענט איהר די לעצ־טע סענסאציע: א מענשען, וועלכער איז געווארען פערמשפט צו שטארבען אויפ'ן עלעקטרישען שטוהל האט פאר זיין טויט אויסגעדריקט זיין לעצטען פער־לאנג — מ'זאל איהם אויסשמירען מיט „אוואו קאוואו".

און כאטש עס ווייזט אויס מאדנע, צו וואס דארף א מענש האבען אויפ'ן עלעקטרישען שטוהל „אוואו קאיואו" בפרט אז דער קרעם וועט דאך ווכער פון עלעקטרישען שטראם אראפקריכען פון הויט — זייט איהר דאך בעזונגט, איהר האט פערלוירען דעם ווילען, איהר מוזט נאכגעבען אין דעם קאמף.

נישט לאנג האט, דוכט זיך, אין פאריז אדער אין בערלין זיך בעוויזען אין א שויפענסטער א פידעל־שפילער. נאטירליך — דאס איז נאר א פראבע. אבער מעגליך, אז אויב ס'וועט איינקנעהן גוט, וועט זיך בעווייזען א טריא און שפעטער א גאנצער ארקעסטער.

און מיך אינטערעסירט שטארק די שויפענסטער מוזיק פון דער צוקונפט. כ'קאן גלויבען, אז אונ־טער דער מוזיק פון שוּבערט'ן אדער שאפען'ען, וועלכע ברענגט אזעלכע פאעטישע געדאנקען, קאן נאך עמיצען קומען אין קאפ אריין זיך צו קויפען „אווואו קאזאו" כדי צו זיין שעהן.

אבער קלאשען אונטער דער מוזיק פון שא־פענען וועט איהר שוין נישט קויפע'. דא פאדערט זיך אנ'אנדערער מוזיק.

איך בין אבער אוועק אן א זייט פון די נאכט־פייערען. איך האב זיי ליב און יעדען אווענד קוק איך אויף זיי מיט פערגעניגען. און תמיד האב איך דעם איינדרוק, אז זיי רעקלאמירען פאפיראסען, קאנבערווען, און באנדאזשען. זיי רעקלאמירען די שטאט גופא.

ל. מ—ס.

אין שפינאָזאַ'ס הויז

ווי זעהט אויס די סביבה פון וועלכער „ס'איז צום נאהענטסטען געזעהן געווארן גאט"?

די שפינאָזאַ-געזעלשאַפט האָט איינגעלאַדענט די זשורנאַליסטען, וועלכע געפינען זיך אין האַאַג, צו בעזוכען דאָס הויז, אין וועלכען דער גרויסער פילאָזאָף האָט געלעבט פון 1671 ביז 1677.

אויף דער איינלאַדונג האָבען זיך אָפּגערופען איינגאַנצען אַ 15 זשורנאַליסטען, די גרעסטע טייל דייטשען, און זענען געגאַנגען בעקוקען דאָס בעשיידענע בוידעם-שטיבעל, וואו עס האָט געדענקט, געשאַפען און עס איז געשטאָרבען דער פילאָזאָף, וועלכער האָט בעווייכערט די מענשהייט מיט נייע אידעען.

די שפינאָזאַ-געזעלשאַפט, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין 1920, אָרדענט איצט איין אין דעם הויז, וואו עס האָט אַמאָל געוואוינט דער פילאָזאָף אַ מוזעאום אין צענטער פאַר פאָרשען דעם שפינאָזאַאיזם.

דער גרעסטער קענער קענער פון שפינאָזאַ'ן, דער אַרויסגעבער פון זיינע ווערק און איינער פון די גרינדער פון דער שפינאָזאַ-געזעלשאַפט — דער פראַנקפורטער פראָפעסאָר געבהאַרד, האָט דער-צעהלט די פערזאַמעלטע די געשיכטע פון דעם הויז, אין וועלכען עס האָט געלעבט דער גרויסער דענקער, אין וועלכע די שפינאָזאַ-געזעלשאַפט האָט פאַר געזאַמעלטע געלדער אין פערשידענע לענדער געקויפט אין יאָהר 1922.

דאָס הויז איז אַ טיפיש האָלענדיש פאַלאַצעל פון צוויי שטאָק מיט אַ בוידעם-שטיבעל — געבויט אין יאָהר 1646 דורך דעם בעוואוסטען קינסטלער פעיזאַזשיסט יאַן פאַנגאַהיען.

אין גרויסען צימער פון אונטערשטען שטאָק, וואו עס קומען איצט פאַר די אַלגעמיינע פערזאַמלונגען פון די שפינאָזאַאיסטען, איז געווען דאָס אַר-בייטס-צימער פון דעם קינסטלער. פון די יורשים פון פאַן-גאַהיען איז דאָס הויז איבערגעגאַנגען צו אַן'אַנדער איגנהאַבער, אויך אַ קינסטלער, ביי וועל-כען עס האָט זיך בעזעצט שפינאָזאַ.

אין דער ערשטער העלפט פון'ם 18-יאָהרהונ-דערט איז דער גאַנצער קוואַרטאַל, אין וועלכען עס האָט זיך געפונען דאָס הויז, וואו עס האָט גע-לעבט דער פילאָזאָף, בעשטימט געוואָרען פאַר אַזוי גערופענע „פערמאַכטע" אַנשטאַלטען, און אַ לענגערע צייט האָט זיך אין דעם הויז געפונען אַ שאַנד-הויז. נאָכדעם איז דאָס הויז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שענק, וועלכע האָט עקזיסטירט צעהנדליגער יאָהרען און ענדליך האָט די שפינאָ-זאַ-געזעלשאַפט, נאָכדעם ווי זי האָט זיך געגוי' ערקונדיגט, לויט די אַרכיוו-בעשרייבונגען א. ד. ג. אַז דאָס איז געגוי' דאָס הויז, וואו עס האָט גע-לעבט און איז געשטאָרבען שפינאָזאַ, און האָט דאָס הויז געקויפט.

די געזעלשאַפט האָט בעקומען דאָס הויז אין אַ רואינירטען צושטאַנד, נאָר עס נישט איבערגע-בויט און געלאָזט אַזוי, ווי עס איז געווען. עס-וואָס איז עס נאָר רעסטאַוורירט געוואָרען. דאָס איינציגע, וואָס די געזעלשאַפט האָט זיך ערלויבט, איז צו בעניי'ען דעם פראָנט אין האָלענדישען סטיל פון 17-טען יאָהרהונדערט. נישט נאָר די וועגד נאָר אויך די פאַדלאָגעס און סופיטען זענען געבליבען דיזעלבע, ווי זיי זענען געווען אין דער צייט, ווען שפינאָזאַ האָט דאָרט פערנומען אַ צי-מער. נאָך מעהר: די טיר, וועלכע האָט געפיהרט צו שפינאָזאַ'ן אין צימער אַריין איז געבליבען די-זעלבע. ערשט נישט לאַנג, ווען מען האָט אַראָפּ-גענומען עפליכע שיכטען פאַרב, וועלכע האָבען די טיר בעדעקט, איז מען צו געקומען. צו אַ מאַ-לעריי מיט אייל-פאַרב, מיט וועלכע עס האָט די טיר בעפוצט שפינאָזאַ'ס בעל-הבית, וועלכער האָט געוואָלט, ווי עס זעהט אויס צוגעבען עפעס אַ ביסעל פרעהליכקייט, דעם ווי אַ קלויסטער-צעלט, בוידעם-שטיבעל פון דעם בעשיידענעם לאָקאַטאָר.

לויט דער מיינונג פון פראָפעסאָר געבהאַרד, קען מען מיט זיכערהייט זאָגען, אַז דער סופיט, פאַדלאָגע, וועגד און די טיר אין שפינאָזאַ'ס צי-מער זענען די זעלבע, ווי ביי זיין לעבען

צום גליק האָט זיך אויך דער גאַנצער קוואַר-טאַל, אין וועלכען עס געפונט זיך דאָס הויז, וואו שפינאָזאַ האָט געלעבט, כמעט נישט געענדערט פונ'ם סוף פונ'ם 17-טען יאָהרהונדערט אָן: דאָס-זעלבע געסעל, דיזעלבע הייזער, וועלכע זענען גע-ווען אין שפינאָזאַ'ס צייטען זענען איצט צו זע-הען פון זיין בעוועזען צימער, און די גאַס אַליין שליסט זיך מיט אַ מושב זקנים, וועלכער איז גע-בליבען אונגעענדערט פונ'ם 1616 יאָהר אָן.

שפינאָזאַ האָט זיך בעזעצט אין דעם הויז אין 1670 און געוואוינט דאָרט ביז צו זיין טויט ד. ה. ביז'ן 21. פעברואַר 1677. דאָ האָט ער אָנ-געשריבען זיין „עטיק" און דאָ, אין זיין קליינ-קען בוידעם-צימערל האָט ער אויפגענומען דעם מאַרשאַל סענט עוורעמאָן, און איינעם פון די גרעס-טע האָלענדישע מלוכה-מענער, יאַן-דע-וויט, וועל-כער האָט זעהר געאַכטעט דעם גרויסען דענקער. דאָ האָט שפינאָזאַ'ן בעזוכט לייבניץ.

אין האַאַג האָט מען שפינאָזאַ'ן נישט גע-שטערט. אמת, אויף דעם זעלבען אָרט, וואו עס שטעהט איצט דאָס טעלעפאָן-ביידעל, וואָס צו-טראָגט איבער דער גאַנצער וועלט ידיעות וועגען דער האַאַגער קאָנפערענץ, און וואו עס שטופען זיך פון אינדערפריה ביז ביינאַכט זשורנאַליסטען, איז אין 1679 געזעסען אַ טריבונאַל, וועלכער האָט פערבאָטען צו פערשפרייטען שפינאָזאַ'ס „פאָליטי-שען טראַקטאַט", אלס אַ בוך, וואָס פערשפרייט געפעהרליכע סאָציאַליסטישע אפיקורסות און איז געפעהרליך פאַר דער מלוכה. אין אַנדערע לענ-דער אין יענע צייטען וואָלט מען געוויס אַרויסגע-נומען פון אומגאַנג נישט נאָר דעם „טראַקטאַט", נאָר אויך זיין אויטאָר. אָבער אין האָלאַנד, אין דעם פרייסטען לאַנד אין יענער צייט — האָט מען שפינאָזאַ'ן נישט געריהרט.

דער איינציגער טרויריגער רעזולטאַט פונ'ם פאַרווארטיילען דעם „טעאָלאָגאָ-פאָליטישען טראַק-טאַט" איז געווען דער, וואָס שפינאָזאַ האָט נישט געקענט בעקומען קיין אַרויסגעבער פאַר זיין „עטיק", און האָט דערזעהן די ליכטיגע שיין ערשט מיט דער הילף פון זיינע פריינד, שוין נאָך זיין טויט.

אונטער דער אָנפיהרונג פון פראָפעסאָר געב-האַרד האָבען די זשורנאַליסטען בעקוקט דאָס הויז.

אויפ'ן צווייטען שטאָק, וואו עס האָט גע-וואוינט אמאָל די פאַמיליע פון דעם בעל-הבית איז איינגעאָרדענט אַ מוזעאום. אויף די ווענד זע-נען צוהאַנגען פאָרטרעטען פון שפינאָזאַ'ן און פון די מענשען, וועלכע האָבען געשפילט אין זיין לע-בען עפעס אַ ראָלע. אָט זענען צוויי פּאָרטרעטען פון די אַמסטערדאַמער רבנים, וועלכע האָבען גע-לעגט שפינאָזאַ'ן אין חרם.

אויפ'ן בוידעם איז אָפּגעגרעניצט מיט האָל-צערנע ווענדלעך דאָס קליינע צימערל מיט צוויי קליינע פענסטערלעך אויף דער גאַס. — שפינאָזאַ'ס צימערל. די זייטען פונ'ם סופיט זענען שיף, ווי אויף יעדען בוידעם; דאָס צימערל איז זעהר אַ קליינס; נישט מעהר, ווי 4 שריט אין דער לענג, און דריי אין דער ברייט. דאָס צימער איז כמעט נישט געענדערט.

לויט'ן צעטעל פון די זאַכען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין צימער פון שפינאָזאַ'ן אין מאָ-מענט פון זיין טויט, און וועלכעס עס האָבען צו-זאַמענגעשטעלט שפינאָזאַ'ס פריינד, האָט מען גע-קענט די איינריכטונג פון דעם צימער געגוי' צו-ריקשטעלען.

רעכטס פונ'ם איינגאַנג, אין דער טיף אונ-טער אַן'איינפאַכער, פון רויטען לייוואַנט, פאָר-טיערע, געפינט זיך שפינאָזאַ'ס בעט, לינקס אַ דעמבענע פולקע-עטאַזשערקע אויף ביכער — שפי-נאָזאַ'ס ביבליאָטעק, לויט'ן פולען קאַטאַלאָג, וועל-כער האָט זיך געפונען, איז בעשטאַנען פון 161 בי-כער. די שפינאָזאַ-געזעלשאַפט שטעלט צוריק די ביבליאָטעק אין דיזעלבע אויסגאַבעס, וועלכע עס האָט פערמאָגט, און מיט וועלכער עס האָט זיך בענוצט דער פילאָזאָף. דערווייל האָט זיך דער גע-זעלשאַפט איינגעגעבען צו בעקומען 40 ביכער. אַלע זענען אין לעדער-בענדער פון 17-טען יאָהר-הונדערט.

צווישען די פענסטער שטעהט אַן'איינפאַכער טיש, און פאַר איהם — אַ האָלצערנער שטוהל. אויף איין וואַנד אין אַ שוואַרצער ראַהם — אַ גראַווור-פאָרטרעט פון יאַן-דע-וויט און אויף דער צווייטער — אַ פאָרטרעט פון נאַפּאָליטאַנישען רעוואָלוציאָנער מאַזאַניעלאָ, צו וועלכען שפינאָזאַ האָט געפיהלט אַן'אונגעהויער סימפּאַטיע, און מיט זיין גראַווירטען פאָרטרעט האָט ער זעהר שטאַרק שטאָלצירט.

דאָס איז די גאַנצע איינריכטונג פון דעם בוידעם-שטיבעל, וואו עס האָט געלעבט, געדענקט געשאַפען און עס איז געשטאָרבען איינער פון די גרעסטע און דרייסטעסטע דענקער. ער איז גע-ווען אין לעבען, ווי עס בעצייכענט אהם דער פראַנצויזישער פאָעט סיולי פּריודאָם, אַ מענש, אַ גוטער, שוואַך אין געזונד, וועלכער האָט געשלי-פען גלאָז, כדי צו פערדינען אויף זיין חיונה. עס האָט איהם געניגט זעהר ווייניג ער האָט ליב געהאַט קינדער און אַליין געלאַכט, ווי אַ קינד. נאָר פון דעם ענגען קליינעם שטיבעל, — ווי עס האָט געזאָגט רענאַן אין זיין רעדע אין 1877 אין דער 200-יעהריגען יאָהר - צייט פון שפינאָזאַ'ס טויט, — איז אפשר אַמנאָהנסטען געזעהען גע-וואָרען גאָט.

ל. נ—ן.

בחנם'דיגע רייד...

די קומענדיגע מלחמה וועט גע-פיהרט ווערען אין דער לופטען

פון יצחק זאר

בעת די וועלט גרייט זיך צו הערען בשורות טובות פאר שלום פון דער פלאטען-קאנפערענץ אין לאנדאן, זענען דא גענוג ניכטערע מענשען, וועלכע מאכען די גאנצע געשיכטע צו קליינגעלד, ווייל דער עצם ענין איז גאר נישט אין די ארמייען אויף דער יבשה און פלאטען אויף די ימים, נאר אין נייע מהלכים אין דער לופטען.

אפילו ווען מען האלט די אויגען אויף דער ערד אדער וואסער, זענען דא גענוג אורזאכען צו צווייפלען, צי קען עפעס ארויסקומען פון די פער-האנדלונגען, ווען מען זאל שוין אין די גוטע כוונות פון די פינף מאכטען נישט וועלען צווייפלען. פאר וואס מען קען קיין ממשות'דיגעס ערווארטען אין זין פון רעדוצירען די פלאטען, איז קלאר פון דעם סאמען צוגאנג צו דער פראגע.

מאקדאנאלד אפילו, און איהם רעכענט מען דאך פאר א פאציפיסט און אויפריכטיגען אנהענ-גער פון וועלט-שלום, אפילו ער האט געמאכט די ערקלערונג, אז כאטש ענגלאנד וויל געהן אזוי ווייט ווי מעגליך אין ענטוואפנונג, מוז עס אבער פער-שטאנען ווערען, אז דאס קען זיין נאר דאן, ווען די גאנצע וועלט וועט טאן דאס זעלבע.

א גאנץ לאגישער ארגומענט, אבער אן אנ-ארגומענט, וועלכען אלע פעלקער און הערשער האבען געברויכט אין אלע צייטען און וועלכער האט געמאכט צונישט יעדען פערזוך צו בעפרייען די וועלט פון דער שווערע מאכען פון בעוואפנונג. איינער ווארט אויפ'ן צווייטען און יעדער מיל, אז דער אנדערער זאל טון דאס זעלבע, און דערווייל טוט זיך יעדער פאר זיך, וואס מען קען נאר, די מאכט צו פערגרעסערען. עס איז נישט קיין קליינגקייט צו ברענגען א וועלט צו איין סארט געדאנק, און די גוטע כוונה פון א רעגירונג ווערען צער נע, בי עס קומט אן אנדערע רעגירונג, וועלכע האט די כוונה אויך נישט. און טירער אמאל געהט דורך דער וועלט א גייסט פון מורא.

פראנקרייך, ווי בעקאנט, האט שוין געלאזט וויסען, אז זי קען זיך נישט פערלאזען אויף יענעם גוטען ווילען פון שלום, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין דעם קעלאג-אפמאך, א ווילען, אויף וועלכען מאקדאנאלד וויל גראדע יא בויען. אויב אנדערע זאלען איהם נאכטאן און אויך וויפיל די אלטע גווא-ריע פון דער פלאטע וועט איהם לאזען.

ווי אלע מאל וועלען זיך די רעגירונגען איינר-נען אויף דעם, וואס איז פאר קיינעם נישט וויכטיג אונטער די אומשטענדען און וועלען זיך אי-בערלאזען פריי פעלד דארט, וואו זיי האלטען זייערע אינטערעסען פאר וויכטיג. עס איז זיכער, אז ענגלאנד וואלט געגאנגען זעהר ווייט אין בעגרעניצען אדער אפילו אפשאפען די סובמארין בעה פראנקרייך וואלט געוועזען שטארק דערפאר, אז מען זאל פערניכטען און מעהר נישט בויען די גרויסע שלאכט-שיפען, ווייל ענגלאנד האט גענוג, און האט מורא פאר די שלאכט-שיפען, און ביידע האבען אין זינען איינער דעם אנדערען. ווען עס קומט צו מורא אדער פאר-זיכט בנוגע דער צוקונפט. זיי זענען דאך שכנים. מיט דער האנר צו דערלאנגען איבער דעם ענג-לישען קאנאל.

און ווען מען וועט שוין בעשליסען צווישען זיך א געוויסען קלאס קריגס-מהלכים צו פערקלענערען, וועט עס נאך ווייט נישט הייסען, אז די קריגס-הכנות האבען אויפגעהערט און אז די פאלקס-שטייערען ווערען נישט פערזענרעט אויף מיליטער-צוועקען. אנשטאט אויסצוגעבען געלד אויף די אויס-קאסירטע שיפען, וועלען זיך די רעגירונגען קאנצענ-טרירען אויף אנדערע סארטען, פונקט ווי זיי האבען עס געטון נאך דער וואשינגטאנער קאנפערענץ אין יאהר 1922, ווען מען האט צווישען זיך אויפגע-שטעלט א פראפארציע און בעשלאסען צו בעגרעני-צען די צאהל שיפען פון צעהן טויזענד טאן און העכער, אבער געלאזען פריי פעלד פאר קלענערע שיפען, וועלכע זענען פונקט אזוי טייער און גע-פעהרליך און הויבען נישט אן צו פערמינערען דעם גלויבען אין מלחמה.

דער עיקר אבער איז, וואס מען לאזט אויס פון אויג די נייע געפאהר און דאס איז די לופט-שיף אין אלע איהרע פארמען, צי מען וועט יא אדער נישט פערקלענערען די בעוואפנונג אויפ'ן ים, די סכנה פון אן'איבערפאל אין דער לופטען איז דאך דערמיט נישט פערמיידען, און דער אעראפלאן ווערט אלץ בעסער און געפעהרליכער פון קריגס-שטאנד-פונקט, און די כעמיקער פון אלע מלוכות זיצען נישט מיט צונויפגעלעגטע הענד, נאר האלטען אין צו טראכטען גאזען, וואס קענען פערגיפטען אדער בע-טויבען אדער טויטען גאנצע שטעט כהרף עין, און באקטעריאלאגען געפונען חיה'לעך וואס קענען אויס-ראטען לענדער גאנצע. און די גאזען און מיקראבען ארונטערלאזען פון דער לופטען, שוין אפגערעדט פון באמבעס, וואס קענען פערטיליגען מענשען, געביידעס, שיפען און אלץ, אויף וואס זיי פאלען.

קאמאנדיר קענווארטי וועלכער איז געזעען אין פלאטען-שטאב בעת דעם וועלט-קריג, האט איצט אפגעדרוקט אן'אינטערעסאנטען ארטיקעל אין דער „טיימס". דער מחבר ברענגט אלס אילוסטראציע א פאקט פון לעצטען קריג. די דייטשען האבען אין 1918 געמאכט א שטארקען אנגריף אויף לאנדאן פון דער לופט, זיי האבען געשיקט דריי-סיג אעראפלאנען מיט הונדערט מענשען און זיי, אנטקעגען האט ענגלאנד געהאט אכט הונדערט קאנאנען. פיר הונדערט ליכטווארפער און הונדערט פערטיידיגונגס-אעראפלאנען איבער דער געגענד פון זיד-ענגלאנד. און די נאכט, ווען די אטאקע איז פארגעקומען איז גראדע געווען גוט פאר דער פער-טיידיגונג. דאך איז געלונגען ארונטערצושיסען נישט מעהר ווי זעקס פון די דרייסיג מאשינען און די אנדערע האבען בעוויזען ארונטערצווארפען זייער זאפאס פון באמבעס, ווען דייטשלאנד זאל האבען דאן א הונדערט אדער א טויזענד אערא-פלאנען און די באמבעס פון היינט, וואלט ענגלאנד געבליבען הילפלאז. צום גליק פון ענגלאנד, ווי קענ-ווארטי זאגט, האט זיך דייטשלאנד געכאפט פאר דער לופט-שיף, ווען איהרע כוחות זענען שוין גע-ווען צו שפעט, ווען איהרע כוחות זענען שוין געווען ערשעפט. וואס וועט אבער זיין אין א נייעם קריג. ווען א גרויסמאכט וועט פערפלייצען די הימלען מיט א נעץ פון אעראפלאנען, וועלכע וועלען קענען אראפ ברענגען א מבול פון מיקראבען אדער ארונטער-לאזען א דיקען גאז, געגען וועלכען קיין מאסקע קען נישט העלפען?

פראנקרייך האט, למשל, 1200 מיליטערישע אעראפלאנען אין רינגט און קען כהרף עין ארויס-שיקען פיר טויזענד ווען נויטיג. ווי וועט אויס-קוקען לאנדאן אדער גאנץ ענגלאנד ווען אזא אטאקע ווערט געמאכט? אויף וואס קען דאן נוצען די פלאטע אדער די ארמעי?

עס זענען שוין אנגעדא אויטאמאטישע אערא-פלאנען, וועלכע ווערען רעגולירט דורך ראדיא, מען קען זיי שיקען א ווייטע שטרעקע, און זיי ווארפען ארונטער באמבעס, אלץ מיט דער הילף פון א ראדיא-אפאראט, וועלכער געפינט זיך מיילען אוועק פון פ-אנט, ווי אזוי קען זיך די ציווילע בעפעל-קערונג אויסהיטען פון אזא אטאקע? ווי לאנג דארף עס נעהמען אז די גרעסטע שטעט זאלען פערוואנ-דעלט ווערען אין חורבות און די גאנצע ציווילע בע-פעלקערונג זאל ארייגפאלען אין אזא שרעק, אז די רעגירונג זאל זיך מוזען אונטערגעבען און שליסען פרידען אויף וועלכע בעדינגונגען דער שונא זאל נישט שטעלען? אנגענומען, אז די פערטיידיגונג קען ארויסשטעלען די גרעסטע מעגליכע געגען-מחנה פון לופט-פליהער און ראדיא-אעראפלאנען, איז אלץ א פראגע, ווער פון די צדדים וועט זיגען אין דער לופטען. ווער עס וועט האבען דעם נצחון, יענער האט געוואונען די מלחמה. די ארמעען און די פלאטען האבען דא גאר נישט וואס צו טון. הייבט וואס איז די פעולה, אז מען וועט שוין קומען צו א שטיקעל טאלק ווענען די שיפען וואס מען מעג אדער מען טאר נישט בויען? וואס פאר א ווערט האבען זיי, ווען די צוקונפטיגע מלחמה ליגט אין דער לופטען און נישט אויפ'ן וואסער אדער אויף דער יבשה? די שיפען גופא וואלטען צושמעטערט געווארען פון לופט-באמבעס און די ארמייען וואלטען צופולווערט געווארען אדער פערגאזט געווארען אין לעכער אונטער דער ערד אהן דער מעגליכקייט עפעס צו טון.

און די אעראפלאנען זענען א קריגס-מיטעל, וואס דערווייל זוכט מען איהם נישט צו קאנטראל-לירען און מען קען איהם אפשר גאר נישט קאנ-טראלירען. עס זענען פערהאנען ספעציעלע קריגס-אעראפלאנען, אבער יעדער פאסאזשיר-אעראפלאן קען לייכט פערוואנדעלט ווערען אין א קריגס-אינ-סטרומענט, אנשטאט פאסאזשירען וועט ער פיה-רען באמבעס, גאזען, מיקראבען און די אלע אנדערע טויט-מיטלען.

דאס פאלק, וואס וועט דערזייען אמשנעלסטען צו בויען אעראפלאנען בעת'ן קריג, וועט בעזיגען די אנדערע. דאס פאלק, וואס וועט האבען די מעהרסטע מאטעריאלען און טעכנישע קענטענישען דערפאר, וועט זייז אין זאָקאָל, — נאך א קריג. און דער אעראפלאן האלט זיך ערשט אין ענטוויקלען. ער ווערט שנעלער, רעיעלער און דויערהאפטער, און דאן וועלען די ווייטסטע שטרעקען נישט זיין קיין אפהאלט פאר איהם.

קאמאנדיר קענווארטי רעכנט, און מיר אלע קענען איינזעהן, אז ער איז גערעכט, אז די קאנפער-רענצען אין לאנדאן זענען אזוי גוט ווי ארויסגעווארפענע ארבייט, אויף וויפיל דאס האט צו טון מיט ערהיטען קריג אדער פערזיכערען פרידען, שוין אפגערעדט דערפון, וואס די אומשטענדען זענען נאך ווייט דערפון, אז מען זאל זיך קענען איינגען באמת אויף א פערקלענערטער בעוואפנונג.

ענריקא קארוזא

די לעגענדארע קאריערע פון דעם געניאלען זינגער

עס ליגט פאר מיר די ריטשע איבערזעצונג פון דעם בוך, וואס איז נאר וואס ערשינען אין ניו־יארק: „דאס לעבען פון ענריקא קארוזא", געשריבען פון זיין לעצטער פרוי דאראטעא גאראר. דאס בוך ענטהאלט א מאסע אינטערעסאנטען מאטעריאל, ערנסטען און אנעקדאטישען, פאנטאסטישע ציפערען און פאקטען, וואס שיינען צו זיין אומגלויבליך, נאר וואס זענען דאך גענומען פון דער וואונדערבארער, ממש לעגענדארישער קאריערע פון דעם „קעניג פון די טענאר־ען" ענריקא קארוזא.

לאמיר ארורכבלעטערען דאס דאזיגע בוך.

*

אט וואס קארוזא אליין האט דערציילט וועגען דעם אנהויב פון זיין קאריערע.

אהיימגעהענדיג שפעט ביינאכט פון דער אפערע, פלעגט קארוזא, געוועהנליך מיטנעהמען מיט זיך עטליכע פריינד, און אלע פלעגען זיך אוועקזעצען ביי גוט־גרייטע טישען און פערברענגען ביים וואונדערבאר־זיט אפטמאל ביז אינדערפרי. דערביי איז קארוזא געווען די נשמה פון דער געזעלשאפט און פלעגט דערציילען אהן א שיעור וויציגע מעשיות, בעזונדערס גערן פלעגט ער דערציילען וועגען אנהויב פון זיין ארטיסטישער קאריערע.

דאס איז געווען אין 1893, קארוזא איז על פי חסד אנגענומען געווארען דורכ׳ן אימפרעסאריא פון א קליינער איטאליענישער וואנדערנדיגער אפערן טרופע. קיין באשטימטען אמפלוא האט ער נישט געהאט. פון צייט צו צייט פלעגט מען איהם געבען א נישטיגע ראלע, און געווענליך פלעגט ער בעקומען „פון צייט צו צייט". זענען די געשעפטע פון דער טרופע געגאנגען נישט שלעכט און דער אימפרעסאריא איז געווען אין א גוטער שטימונג, פלעגט ער איהם שענקען א פאר ליר. אבער אזעלכע פאלען זענען געווען זעהר זעלטען.

צו קארוזאס פליכט האט אויך געהערט צו פערבייטען דעם טענאר פון דער טרופע, ווען יענער איז געווען קראנק. אבער, פלעגט קארוזא דערציילען, דער טענאר איז געווען געזונד ווי אן אקס, און אין משך פון צוויי יאהר האט ער אפילו קיין איין מאל נישט בעקומען אפילו קיין נאדקאנאר, איין פרייער האט געראטען קארוזא, ער זאל דעם טענאר איינעל „אונטערשיטען" אדער לכל הפחות בעגיסען איהם מיט אנ׳עמער אייזוואסער: אפשר וועט ער זיך דאך אויסקלענגען אויף א פאר טעג, אבער קארוזא האט זיך פון די דאזיגע מיטלען גע־מוזט אפזאגען.

איינמאל איז די טרופע געקומען אין א קליין שטעטעל קאווערטא, וואו מ׳האבען געוואוינט פיל אלטע פריינד קארוזאס, זיי האבען זיך מיט איהם שנאפ׳ס דערפרייעט און מ׳האט איניאיינעם געמאכט נאר א גרויסע כוסה. מ׳האט געטרונקען און גע־זונגען, געזונגען און געטרונקען. דעם צווייטען טאג אינאווענד, ווען קארוזא איז געזען טויט שיכור, קומט צו לויפען איינער פון זיין טרופע:

— שנעלער, קארוזא! דער אימפרעסאריא רופט. דער טענאר איז קראנק געווארען און דו מוזט איהם פערטרעטען!

מ׳האט קארוזא׳ן בעגאסען מיט קאלט וואסער און אויף א דראשקע געבראכט אין טעאטער אריין. אין דער גארדעראבע האט מען איהם קוים איבערגעטון, און ארויסגעשטופט אויף דער בינע. אבער קארוזא האט בשום אופן נישט געוואלט זיך דערמאהנען, וואס איינענטליך מ׳שפילט און וואסער אריע ער דארף זינגען. ווי נאר ער איז צוגע־גאנגען, וואקלענדיג זיך אויף די פיס, צו דער ראמפע, האט איהם דער עולם בעגעגענט מיט א הילכיג געלעכטער. פון דער גאלעריע האבען זיך דער־הערט פרעהליכע אויסגעשרייען: „אובריאקאן" (דער שיכור׳ער), קארוזא האט זיך בעלײדיגט, און איהם האט זיך געוואלט בעוויזען, אז דער שיכור קאן אויך עפעס. און ער האט זיך געזונגען.

דאס געלעכטער און די געשרייען האבען אויפ־געהערט. קארוזא האט אפגעזונגען זיין אריע, נאר אנשטאט אויסצוהערען זיין פארטנער, האט ער ווייטער געזונגען א צווייטע אריע, פון אנ׳אנדער אפערע א דריטע א.א.וו. ר׳האט זיך נארנישט געקאנט אפ־שטעלען. אומזיסט האט זיך דער אימפרעסאריא און די ארטיסטען געמאכט צייכענס פון הינטער די קו־ליסען. ער זאל שוין אויפהערען — ער האט גע־האלטען אין איין זינגען.

סוף כל סוף האט מען איהם מיט געוואלד ארונטערגעשלעפט פון דער בינע, און ווען ר׳האט זיך איבערגעטון, האט איהם דער אימפרעסאריא אינגאנצען ארויסגעווארפען. ער איז געגאנגען אהיים א דערשלאגענער און פערניכטעטער. יאהרעלאנג האט ער געחארט אויף דער געלעגענהייט צו בעווייזען, וואס ער קאן, און איצט, ווען אזא צופאל האט זיך געטראפען, האט ער זיך אזוי בקאנטאליעז קאמ־פראמיטירט.

די גאנצע נאכט און דעם גאנצען טאג דערנאך איז ער ארומגעגאנגען מיט׳ן געדאנק וועגען זעלבסט מארד. אין קעשענע האט ער געהאט בלויז איין ליר. פאר דעם געלד האט ער געקאנט קויפען אדער סם, אדער א פלאש וויין. ער האט געקויפט וויין, האט זיך אויסגעניכטערט און גענומען זינגען. און ר׳איז אליין געווארען איבערראשט פון דער ריינ־קייט און מעלאדישקייט פון זיין שטימע. אך, ווען אנ־דערע מענשען וואלטען איהם געקאנט הערען. אבער — אומזיסט! קיינער וועט איהם שוין נישט הערען.

ער איז א פערלוירענער מענש און קיין זאך קאן איהם שוין נישט ראטעווען.

פלוצים דערהערט ער א קלאפ אין טיר און ס׳פאלט אריין דער עלבער שליח פון אימפרעסאריא:

— ניכער, ענריקא, דער אימפרעסאריא רופט. דו דארפסט פערטרעטען דעם טענאר! דער עולם וויל איהם נישט הערען און פערלאנגט אז דו זאלסט זינגען!

— דו לייגסט! — ענטפערט קארוזא — ווי אזוי קאן דאס פובליקום מיך פערלאנגען, ווען מיין נאמען איז זיי אפילו נישט בעקאנט?

— זיי שרייען: „דער שיכור"! מיר ווילען דעם „שיכור".

— מאדאנא! — שרייט אויס קארוזא, — זיי פערלאנגען דעם „שיכור"? גוט, זיי ווילען איהם הערען!

ער לויפט אין טעאטער אריין און אין א פער־טעל שעה ארום בעגעגענט איהם שוין דער עולם מיט א שטורמישער אוואציע.

דאס מאל איז קארוזא ניכטערן. ער הויבט אן זינגען, ווען ער ענדיגט די אריע, פאלט דער עולם אריין אין א משוגעת פאר ענטציקונג. מענשען לויפען ארויף אויף דער סצענע, נעהמען איהם ארום, קושען איהם.

הורא! נצחון! טריאומף! די ארטיסטען גראטולירען איהם שטורמיש. דער טענאר קריצט מיט די ציינער און איז גרייט זיך צו ווארפען מיט די פויסטען אויף קארוזא׳ן.

אין דעזעלבער נאכט האט דער אימפרעסאריא געשלאסען מיט קארוזא׳ן א קאנטראקט אויף א גאנץ יאהר, צו 10 ליר פאר יעדען אויפטריט.

0 אט דאס איז געווען דער אנהויב פון קארו־זא׳ס לעגענדארישער קאריערע.

*

אין טעאטער בעליני, אין נעאפאל, האט קא־רוזא אין א יאהר ארום שוין בעקומען 25 ליר א חודש.

— איהר וועט זעהן, — האט געזאגט איהם נבואות געזאגט דער אימפרעסאריא — אט דער זינגערמאן וועט מיט דער צייט זינגען אין דער אפערע אין מילאן, און וועט בעקומען פאר אנ׳אויפטריט נישט ווייניגער פאר פינף הונדערט ליר.

די ווירקליכקייט איז זייט איבערגעשטיגען די דאזיגע נבואות, ווען דער בעריהמטער דרום־אמע־ריקאנישער אימפרעסאריא מארו האט אין יאהר 1909 פארגעלעגט קארוזא׳ן צו מאכען א טורנע איבער דרום־אמעריקא, האט קארוזא, כדי זיך אפ־צושעפען, פערלאנגט נישט ווייניגער, ווי 35000 גאלד־פראנק פאר אנ׳אווענד. מארו האט קיין ווארט נישט געזאגט, און האט אונטערגעשריבען א קאנ־טראקט אויף דרייסיג גאסטראלען. און צום סוף פון טורנע, וואס איז געווען אנ׳אמת׳ער טריאומפאלער צוג פאר׳ן זינגער, האט ער קארוזא׳ן געשאנקען א גאלדענעם ציגארעטנטאש מיט אנ׳אויפשריפט: „דעם בילינגסטען פון אלע ארטיסטען". ווייל פאר׳ן אימפרע־סאריא און פאר די טעאטער־דירעקציעס איז ער געווען דער בילינגסטער ארטיסט, נישט קוקענדיג אויף די קאלאסאלע האנאראַרען וועלכע ער פלעגט בע־קומען.

דאסזעלבע פלעגט זאגען דער דירעקטאר פון דער ניו־יארקער מעטראפאליטען־אפערע האטי־קאזאציא, וועלכער האט אין מאי 1905 אראפגע־בראכט קארוזא׳ן קיין פאריז. דא האט קארוזא בע־קומען בלויז צוואנציג טויזענד פראנק פאר אנ׳אווענד, און דאס טעאטער פלעגט מאכען „סבארעז" פון הונדערט טויזענד פראנק.

אינטערעסאנט איז, ווי אזוי קארוזא האט גע־וואונען די הערצער פון די יענקי׳ס. באלד אין ער־שטען סעזאן האט ער געצויגען אויף זיך די אויפ־מערקזאמקייט נישט נאר פון די טעאטער־קרייזען, נאר אויך פון ברייטען פובליקום, דעם צווייטען סעזאן האט ער אנגעהויבען מיט אנ׳אנ׳אנגאשעמענט פון 1500 דאלאר און דעם דריטען פון 2500 דאלאר אנ׳אווענד. א יאהר שפעטער האט ער אונטערגע־שריבען א קאנטראקט אויף 11 כפעקטאקלען אין מעקסיקא צו 7000 דאלאר פאר אנ׳אווענד. און אזוי ווי אין מעקסיקא איז דעמאלט, ווי געזעהנליך, פאר־געקומען א רעוואלוציע, האט קארוזא געהאט אין זיין רשות א געפאנצערטען אויטאמאביל מיט א וואך פון א ראטע סאלדאטען.

אין האוואנא, אויפ׳ן אינזעל קובא, איז ער מסכים געווען אויפצוטרעטען נאר פאר 10000 דאל־לאר פאר אנ׳אווענד. דער אימפרעסאריא איז דערויף איינגעגאנגען, אבער כדי נישט צו האבען קיין היזק, האט ער בעשטימט די פרייזען פון די בי־לעטען. פון 10 ביז 40 דאלאר. געשפילט האט מען „אידא". דאס טעאטער איז געווען אי ערפולט, אי־בער דער עולם איז געווען עמפערט פון די הויכע פרייזען. אין דריטען אקט האט אויפגעריכטען א באמבע, וועלכע ס׳האט עמיצער געווארפען. ס׳איז געוואר־ען א שרעקליכער פאניק. קארוזא איז אין באנע־קאסטיום ענטלאפען, אריינגעשפרונגען אין אנ׳אויטא, געפאהרען אין האטעל, און דעם צווייטען טאג איז ער אויף שטענדיג אוועק פון קובא.

*

מעהר ווי נאך יעדען אנדערען זינגער האבען זיך נאך קארוזא׳ן געיאגט די גראמאפאן־פירמעס, מיט איין ניו־יארקער פירמע האט ער אין יאהר 1918 געשלאסען א קאנטראקט צו זינגען בלויז פאר דער פירמע אין משך פון צען יאהר פאר א סומע פון 250 טויזענד דאלאר, (נישט רעכענענדיג, נאטיר־ליך קיין קאנצערטען און טעאטער־פארשטעלונגען) ביז יאנואר 1920 האט ער בלויז פון גראמאפאן־פליטעס פערדינט 1,825,000 דאלאר. בכלל איז ער אין די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען געווען דער רייכסטער ארטיסט מיט א יעהרליכען פערדינסט פון פיר הונדערט טויזענד דאלאר.

ער האט אבער געהאט אויך קאלאסאלע הוצאות: אזוי האט ער אין זעלבען יאהר 1920 בע־צאהלט איינקונפטס־שטייער 150 טויזענד דאלאר, די חתונה מיט דאראטעא גאראר האט איהם אפגע־קאסט 12000 דאלאר.

פיל האט קארוזא געגעבען די מענשען, און זיינע פריהצייטיגער טויט (ער איז געשטארבען אין עלטער פון 48 יאהר) איז געווען א גרויסער פערלוסט פאר דער מענשהייט.

ג. ט—ן.

דאס פראבלעם פון קינסטליכע אבארטען

איינע פון די וויכטיגסטע און פערוויקעלטסטע פראגען פון אונזער צייט

פון י. פרושינאווסקי*)

2.

די פראגע וועגען געבורט־קאנטראל און קינסט־ליכע אבארטען איז אלזא א צוקאמפ־צירטע, כדי צו קענען זי בעפרידיגענד לעזען אויף אנ׳איינפאכען אופן, נאר פון דער אנדער זייט צווינגט די רויהע ווירקליכקייט צו א זאפארטיגער לעזונג. אין אלע לענדער, וואו דער קינסטליכער אבארט איז נישט לעגאליזירט מאכען זיך סיי ווי מיליאנען פרויען אבארטען און צוליב די פאטאלע בעדינגונגען ביי וועלכע די אפעראציעס קומען אפט פאר שטארבען יעהרליך הונדערטער טויזענדער און אהן אנ׳ערך פערבלייבען אייביגע קאליקעס.

דאס געזעץ איז דא מעהר א סטראשאק פאר פייגעל און די רעליגיע ווערט דא אינגאנצען מבטל געמאכט. לויט דער קאטוילישער רעליגיע איז דאך שטרענג פערבאטען אפילו אנצווענדען פערהיטונגס־מיטלען געגען בעפרוכפערונג, א פשיטא שוין אר־בארטען און לויט דער יודישער רעליגיע איז א קינסטליכער מפיל אנ׳איינפאכער מארדער. אבער מען רעכענט זיך דא נישט מיט קיין שום פערבאטען. נאך פאר דעם קריג האט דער דאקטוירים־צוזאמענ־פאהר אויף פיראנאוו נאמען זיך אפגעשטעלט אויף דעם פאקטישען זאך־בעשטאנד. און אויפ׳ן צו־זאמענפאהר איז געווארען אנגענומען פאלגענדע רעזאלוציע: די פרוי, וואס האט קינסטליך מפיל געווען, דארף נישט קרימינעל בעשטראפט ווערען, רעכטליכען דארף נישט בעשטראפט ווערען דער דאקטאר וואס האט געמאכט דעם אבארט לויט דער בקשה פון דער פרוי, נאר יעדער דאקטאר דארף בעשטראפט ווערען דאן, ווען ער מאכט די אבארטען צוליב מאטעריעלע צוועקען אלס מיטעל רייך צו ווערען".

נאך דער וועלט־מלחמה האט זיך די צאהל אבארטען אומגעווענליך פערגרעסערט. די ס׳ניט איבער עמיל דעלאן אין זיין אפהאנדלונג „געגען דער געבערצוואנג", דאס בעסטע ווערק אויף דעם געביט, אין די לעצטע יאהרען, קומען אין דייטשלאנד פאר פון 7 ביז 800 טויזענד אבארטען, צעהן טויזענד טויט־פאלען, און פופציג טויזענד שווערע ערקראנ־קונגען יעהרליך. דאס זענען אבער אפיציעלע ציפערען און ווען מיר גיבען זיך אפ א חשבון, אז ס׳רוב אבארטען ווערען נישט רעגיסטרירט, ווערט פאר אונז קלאר ווייערע געוואלדיגע צאהל אין פונקט ווערט די אפיציעלע צאהל פון אבארטען אנגעגעבען אויף דריי הונדערט טויזענד. צוליב דעם, וואס די סיבה פון דער גרויסער צאהל אומגליקס־פאלען ליגט אין דעם, וואס די אבארטען ווערען נישט לעגא־ליזירט און ווערען געמאכט ביי באבעס, ונאכאר־קעס און אנדערע נישט קאמפעטענטע פערשוינען, האט זיך זינט א לענגערער צייט אנגעהויבען אין פיל לענדער א געוואלדיגע בעוועגונג לטובת דער לעגאליזאציע פון די אבארטען, סאוויעט־רוסלאנד האט איינע פון די ערשטע זי ארורכגעפיהרט. און די רעדאקציע פון דער פעראָרדנונג אין 1925 יאהר לויטעט:

1) ס׳ווערט ערלויבט דאס בחנמדינע ארורכ־פיהרען פון אנ׳אפעראציע, כדי איבערצוווייסען די שוואנגערשאפט, אין א סאוויעטיש שפיטאל, וואו ס׳איז פעסטגעשטעלט די מאקסימאלסטע אומשעד־ליכקייט.

2) אומבערינגט פערוועהרט איז דאס ארורכ־פיהרען די אפעראציע יעדען איינציגען וועד ס׳זאל נישט זיין, א חוץ דעם דאקטאר.

3) די נישט־ענטשפרעכנדע דערצו געבורטס־העלפער און העבאמעס וואס וועלען דאס יא טון, פערלירען דאס רעכט אויף פראקטיק און ווערען גע־שטעלט פאר א פאלקס־געריכט.

4) א דאקטאר, וואס מאכט אזא אפעראציע אין זיין פראקטיק צוליב אויסנוץ־צוועקען, ווערט אויך געשטעלט פאר א פאלקס־געריכט.

און מען מוז מודה זיין — די צאהל טויט־פאלען צוליב אבארטען זענען אומפערגלייכליך קלע־נער אין לענינגראד ווי אין בערלין. און דערי־בער האט פראפעסאר ק. פראנק, דער פערשטאר־בענער דירעקטאר פון דער בערלינער אוניווערזי־טעטס־פרויען־קליניק, געהאלטען, אז די מעטאדען אין סאוויעט־רוסלאנד וואס נוגע דעם אבארט האבען אומבערינגט פארצוג לגבי די מעטאדען אין דייטש־לאנד, און דער בעדייטענדער סעקסואלאג דר. מאקס האראן האט פראפאגירט: „די געזעצען לגבי אפ־טרייבונג מוזען פאלען ווי זיי זענען אין רוסלאנד געפאלען!"

די לעגאליזאציע פון אבארטען איז די איינציגע זאפארטיגע לעזונג אויב מען וויל נישט שפילען קיין פאליטיק פון שטרויס־פויגעל. און דער לעגאלי־זאציע קומען אבארטען פאר אין א געוואלדיגע צאהל און די לעגאליזאציע וועט האבען דעם פלוס וואס די צאהל טויט־פאלען און אומגליקס־פאלען וועט זיך בעדייטענד פערקלענערען. די לעגאליזאציע איז, בעזונדערס איצט לענדער פון א נידריגער עטי־שער קולטור, אין א געוויסען זין אפשר א שלעכטע זאך, נאר פון צוויי שלעכטע זאכען מוז מען אין דרינגענדע פאלען אויסקלייבען די ווייניגער שרעקליכע.

מען דארף אבער נישט זוכען קיין שלעכטע זייטען אין דער לעגאליזאציע דארט, וואו זיי זענען נישטא. צווישען די מאטיווען וואס זענען אנגעגעבען געווארען אין דייטשלאנד געגען דער לעגאליזאציע, האט זיך אויך געפונען דער, אז דורך דער לעגאַ־ליזאציע וועלען די לייכטזיניגע מיידלעך שוין אינ־גאנצען נישט האבען קיין צוים אין זייער דעמאראַ־ליזאציע, ס׳איז זעהר נאיוו צו גלויבען, אז דער פער־באט זאל האבען א בעדייטענדיגע ווירקונג אויפ׳ן געשלעכטס־לעבען פון מיידלעך און דאס — לייכט־זיניגע. אומגעוועהנליך טרעפליך איז די מיינונג פון גרויסען סעקסועל־פארשער איוואן בלאך, אז פער־ליבטע מיידלעך גיבען זיך ס׳רוב נישט אפ קיין שום חשבון איבער די פאלגען פון זייערע ליבעס־פראק־טיקעס. זיי קלערען אלזא אויך ווייניג וועגען שפע־טערדיגען אבארט און צווייטענס, צי זאל דער ראַ־דיקאלער קאמף מיט דעמאראליזאציע זיך אנהויבען ביי מיידלעך און מיט אבארטען, בעת אין דער וועל־בער צייט זאלען די מענער לעבען אין ערנסטע צולאזענקייט און פרוכפערען קינדער אויף לינקס און רעכטס? מען וואלט נישט געדארפט זיך דער־ריבער אפשטעלען, ווען נישט דאס, וואס אט דער ארגומענט געגען דער לעגאליזאציע ווערט אפט אויפגעהויבען.

מען דארף אבער אויך נישט זוכען קיין מעלות אין דער לעגאליזאציע. דארט וואו זיי זענען נישטא בנמצא. זינט דעם קלאסישען אלטערטום ווערען בע־האנדעלט די געפאהרען פון איבערבעפעלקערונג און איהר רעגולירונג. זינט 1798 ווען ס׳איז ארויס מאלטוסעס בעריהמט ווערק, איז די פראגע גע־ווארען בעזונדערס אקטועל. און אט האלטען פיל, אז דורך דער לעגאליזאציע פון קינסטליכע אבארטען וועט די פראגע ווערען רעגולירט. אויב אזוי, דאן האבען דאך מלחמות אויך דעמזעלבען ווערט! מען פערגעסט, אז ס׳האנדעלט זיך אין א ראציאנעלער רעגולירונג און נישט אין טויטען לעבענס אויף א ווילדען און פינסטערען אופן.

ס׳איז קלאהר, די לעגאליזאציע פון קינסטליכע אבארטען מוז ווערען ארורכגעפיהרט און דאס צו־ליב דעם, וואס אהן איהר איז דער מצב א פיל ערגערער.

*) זעה אויך „נייער פאלקסבלאט" נומער 27.

דעם פראפעסאר'ס פרוי

(ערצעהלונג)

די פרוי זיצט אויפ'ן ברעג פון רעמבענעם פאלירטען שרייב־טיש און האלט די פיס אראפגעלאזט אויף א שטול, אויף דעמזעלבען שטול, ארומגענומען מיט דער האנד איהרע קני, זיצט א מאן פון א יאהר פערציג, א שעהנער א שטארקער, ער איז פול מיט ענערגיע און געפיהלען.

ער רייכערט און אין דער זעלבער צייט לייענט ער אין דער הויך א פילאזאפיש בוך, וואס ליגט אויפ'ן טיש נעבען דער יונגער פרוי, זי הערט זיך גוט איין, בויגט אין דעם קאפ פון צייט צו צייט פאראויס, און ריהרט זיך צו מיט די ליפען צו זיין קאפ.

דער גאנצער קאבינעט איז פול מיט ביכער. אויף די ווענט פארטרעטען פון גרויסע שרייבער, און א פאר עטיודען פון מאהלער. א סך בלומען, א פיאנא און א פירעל, און אין מיטען צימער, אויף א ווייכען טעפיך, א וויגשטוהל אויף וועלכען עס ליגט אנ'ענגלישע פרוועדהוב.

— וואס, לאז — זאגט ער, לייכט בעפרייענדיג זיך פון איהרען א קוש הינטער'ן אויער, און לייענט דורך נאך א פאר שורות.

דערנאך לייגט ער אוועק דאס בוך און שפארט זיך אן מיט ביידע הענט אויף איהרע קני.

— נו, וואס? פערשטעהסטו בעסער?

— יא, דאס בעסער, שטימט זי איין פרעהליך. דאס איז דאך דאס לעבען, און אלע אנדערע פילאזאפיען דיינע — זענען לאנגווייליג און גריבלען זיך אין קליינינקייטען. וועלכע מען דארף גאר נישט. זענען עפעס משוגע. איז נישט אלץ איינס דורך וועלכע געזעצען מיר דענקען: וויכטיג איז דאס, וואס מענשען דענקען, און נישט ווי... ניין, ניין, שלאג מיך נישט איבער, איך האב ליב דאס לעבען און איך קלאהר אז אלץ איז פשוט און איינפאך, מען דארף נאר אויף אלץ קוקען פשוט, וואס דו ווילסט וועל איך לייענען און הערען — ווייל איך ווייס גאנץ גוט דאס איך בין אין פערגלייך מיט דיר א טייר־עלע — נאר נישט קיין פילאזאפיע.

און פארוואס האסטו מיך ליב בעקומען? נו וואס בין איך פאר דיר, דו ביזט אזוי געבילדעט, אינטערעסאנט, אלע האבען דיך ליב... פארוואס האסטו מיך ליב געקראגען?

— דערפאר האב איך דיך ליב בעקומען, ווייל דו ביזט קלוג, דערפאר ווייל דו ביזט טאלאנטפול, און נאך דערפאר, וואס דו קוקסט אזוי קלאהר און אהן מורא אויפ'ן לעבען. דו ביזט בראוו, כאטש נאך א קינד... פון דיר וועט זיך אויסארבייטען א וואונדערבארע פרוי, דאס איז מיין גליק. וואס דו פערמאגסט אזא געזונדען אינסטינקט, און דו ביזט געקומען צו מיר, נישט קוקענדיג אויף מיינע יאהרען: איך וועל דיר געבען מעהר מאטעריאל פאר געדאנקען, ווי עס וואלט דיר געגעבען א מאן וואס איז דיינע יאהרען אלט. דו דארפסט געדאנקען אזוי ווי לופט. פון מיין לעצטען טאג וועסטו געפינען אין מיר ליבע.

די יונגע פרוי קוקט אויף איהם מיט בעגייסטערונג און קושט זיינע הענט.

מען קלינגט אין הויז. עס זענען געקומען געסט צום פראפעסאר און זיין יונגער פרוי.

ביים פראפעסאר אין הויז איז אלע מאל פרעהליך און אינטערעסאנט. בעזונדערס ציהט אהער די סטודענטען — און צווישען דער יוגענד דוכט זיך אין יונגער פון אלעמען דער פראפעסאר אליין.

אזוי ווי תמיד, פון דער ערשטער מינוט הויבט זיך אן א הייסער אלגעמיינער שמועס; דערנאך מוזיק, שפעטער עסט מען וועטשערע און אלע שפאסען און עס קלינגט הילכיג דער רייצענדער געלעכטער פון דער צוואנציג־יאהריגער באלעבאסטע.

ווען די געסט געהען אוועק פערמאכען זיי אליין די טיר, און נישט פאנאנדערגעהענדיג די הענט, געהען זיי פאמעליך צו זייער שלאף־שטוב, און לעשען אויס אויפ'ן וועג די ליכט, אין זייער שלאף־צימער האט די דינסט פערגעסען אראפלאזען די שווערע גארדינען, און הינטער די שפיגעל־גלעזער לויכטען העל די גאז־לאמפען, גלאט בעשיינענדיג די פעדערקע מיט פרישען שניי טראטוארען, פערבייגעהער און דעם איינגאנג פון א גרויסען רעסטאראן.

— וואוהין ווילסטו געהן? פרעגט ער, וועלענדיג פערהאלטען איהר פאנטאזיע: א פאהר טון אויף שליטענס? טרינקען שאמפאניער אין א רעסטאראן? זיך דורכגעהן נאך קאנפעקטען?

— איך וויל אין ערגיץ נישט. איך וויל גאר נישט. א חוץ דאס הויז און דיך.

איך בין אזוי גליקליך! — שעפטשעט די קלייניקע פרוי, זיך דריקענדיג צו זיין ברוסט.

די זון בעגיסט דעם ים פון ים אזוי ליכטיג, אז די אויגען טוען וועה ווען מען קוקט. ביים ברעג שטעהען רייכע גרויסע האטעלען, איבעראל זאמד. לויפט א יונגעלע פון א יאהר זיבען. ער איז א סך מאל אריינגעלאפען אין די כוואליעס און געשטיפט אין זיי. זיין פנימעל איז שטארק אפגעברענט פון דער זון, און די האר זענען צעפוידעלט. ער איז פעסט געבויט און רייצענד.

פון דערווייטענס, מיט א האנד אונטערגעלייגט אונטער'ן קאפ, ליגט א קלייניקע פרוי אויפ'ן זאמד און קוקט אויף איהם. זי איז אהן א הוט און אהן א שירם. און פערדעקט די אויגען נאר מיט א טיכעל פון דעם שימער פון וואסער און זון, אבער אזוי אז דער יונגעל זאל נישט פערשווינדען פון איהר בליק.

ער טראגט זיך פערביי, שמייכלענדיג צו איהר גאר מיט די אויגען; זיינע ברעמען זענען אנגעצויגען און דער מויל איז האלב אפען.

זי האט פערגעניגען פון זיין יעדער בעוועגונג, איהר קינד איז אזוי געזונד און פול מיט פריד.

ער איז אזוי קלוג. זי דערמאהנט זיך זיינע ווערטלעך און לאכט שטיל. איין מאל האט ער איהר געזאגט: „מאמאטשקא, איך סטארע זיך צו האלטען אנדערע דאמען פאר שעהנע — מען זאגט אזוי; נאר ווען איך זעה דיך אין דער פריה אין דער ווייסער בלוזע, און די האר וואקסען אראפ, און נישט אין דער הויך — ביזטו פאר מיר אזוי שעהן".

3

— מיין ליבער יונגעלע שעפטשעט איצט די פרוי, דערמאהנענדיג זיך מיט ליבע אן אלערליי איינדרוקען און ערינערונגען.

ער איז פול מיט לעבען איהר יונגעל. ער האט אלץ נישט קיין צייט אפצורוהען זיך פון די שפילערייען און געהן מיט איהר פאר א שפאציר, נאר געהענדיג. פערגעסט ער אלץ אין דער וועלט. לאנג איז ער מיט איהר געזעסען אויף א בארג אין טיראל, געקוקט אויף א דערפעל וואס איז געלעגען אין טאל און צוהערענדיג זיך צו דער שטילקייט פון די מערדיגען טאל געמורמעלט:

— אזא שעהנקייט!... שטיל... פשוט...

יא, ער פיהלט דעם צויבער פון דער נאטור, און איהר איינפאכקייט, איהר יונגעל. און ווען מען האט פאר איהם נישט לאנג דערצעהלט וועגען אנ'אומגליקליכען מענשען וואס האט זיך אפגעבריהט און די דאקטוירים אין שפיטאל האבען נישט געקענט געפינען איינעם וועלכער זאל פאר געלד געבען א טייל פון זיין הויט צו ראטעווען דעם קראנקען — האט זיך דאס יונגעל א וואהרף געטהון און גענומען בעטען דעם דאקטאר און דעם פאטער:

— נעהמט מיין הויט, נעהמט! איך וויל כאטש א שטיקעל לייב איהם פערדעקען! און יעדעם מאל. ווען זי דערמאהנט זיך וועגען דעם, בעציהען זיך טרעהרען אין איהרע אויגען.

— מיין יונגעל, מיין טרייסט און שטאלץ!... טראכט די קליינע פרוי. וועל איך קענען דיך ענטוויקלען ווייטער אזוי? וועסטו אויסוואקסען אזא, ווי דיין פאטער איז?...

עס געהען פערביי נאך זעקס־אכט יאהר, פאר'ן יונגעל איז נישטא, וואס מורא צו האבען. ער איז אויף א געזונדען קלוגען וועג, זיין כאראקטער ענטוויקעלט זיך שנעל און עס וואקסען ליכטיגע איבערצייגונגען.

און זי, פול מיט מוט און לעבען פון דער נאטור, גיט זיך איבער צו קונסט.

און די ערשטע צרה איז געקומען:

איהר מאן איז געווארען פאראליזירט און איז פערוואנדעלט געווארען אין א הילפלאזע קינד.

צוערשט האט זי נישט געקענט גלויבען דאס וואס עס האט פאסירט. דאס קען נישט זיין: אזוי פיל ענערגיע און לייטען! ער וועט געזונט ווערען!...

נאר טעג זענען געגאנגען נאך טעג, חדשים נאך חדשים און עס האט זיך גאר נישט געביטען. איהר שטאלץ און ליבע — אנ'אומגליקליכע קאליקע...

זי האט זיך געשלאגען ווי א פויגעל אהן שטייער. גאל? פרובירענדיג זיך ארויסרייסען אהין, וואו אלץ האט זיך ווידער געראפט אומקעהרען, זי האט געווארט נאר אויף א נס.

אבער דער נס איז נישט געקומען.

נאך א וואך שלאפלאזע נעכט, א מידע און אנ'אויסגעמאטערטע איז זי ארויס אין גארטען, וואו עס איז אויפגעשטאנען די פריהלינג־זון...

און פלוצים איז א ווארימער שטראהל איהר געפאלען אויפ'ן פנים. זי האט אויפגעהויבען דעם קאפ אקעגען א נייעם געדאנק, וואס האט איהר פערנומען ווי א כוואליע... די ברוסט האט נישט געקענט אריינגעהמען אזוי פיל לופט.

— זון, זון! דו ווארימסט, דו גיבסט פרייד, דו גיבסט לעבען — און נעהמסט גאר נישט פון אונז!... און דו ביזט אזוי פריי און ריין פרייד... זון. — איצט פערשטעה איך... ליבע גיט, און בעט נישט!...

מען דארף נישט ווארטען אויף קיין בעסערעס — אוועק, דו האפנונג אויף דאס פערגאנגענע גליק, מיין פרייד וועט איצט זיין אין ליידענשאפטליכען וואונש צו זיין פאר דיר דאס, וואס דו נויטיגסט זיך. א פרוי, וואס ליבט וועט פערגעסען אז זי איז א פרוי... און זי וועט זיין נאר א מוטער...

יגדיש: ב. א—ן.

אין שאטען פון שאנדע

הינטער די טירען פון די לובלינער „טמאים" *)

.2

די פוילישע געזעלשאפט אין אלגעמיין און אמד־מעהרסטענס, די וואס האט בעוואוינט די געסלעך ארום רינעק האט זיך געפיהלט שטארק געטראפען פון דעם, וואס די רייך־קאטוילישע יעזואיטישע גאס איז פערוואנדעלט געווארען מיט דער ערלויבניש פון דער רוסישער מאכט, אין א בעהעלטעניש פון אלערליי פערדעכטיגע פערשוינען און אפפאל פון דער בעפעלקערונג.

די בעפעלקערונג האט מיט א שטומען וועהטאג צוגעקוקט ווי מיט יעדען יאהר נעהמט די יעזואיטישע גאס אן אנ'אנדערען אויסזעה און כאראקטער, עס זענען פיסלעכווייז פערשוואונדען געווארען די לאנגע פוטאנישע גלחים, וועלכע האבען בעוואוינט די גאס, די פרומע פנימער פון די מאנאשקעס מיט זייער טראדיציאנעלער קאפ־בעשלייערונג און טראכט אויף זייער ארט האבען זיך בעוויזען פערדעכטיגע פערשוינען מיט וואוליוגנישע פנימער, אפגעמארלעטע מיידלעך מיט פרעכע אויגען, הילכיגע קולות פון קריגערייען מיט די מיאוסטע ווערטער און אויסגעלאסענע געלעכטערס האט פערהוילכט די גאס. פערדעכטיגע טייהייזלעך און ביליארד־שטובען האבען זיך געעפענט אין די ווינקלען פון די געסען, וואו עס פלעגען זיך פערזאמלען די איינוואוינער פון די „הייזלעך" און דאך האט קיינער נישט געהאט דעם מוט צו פירען אונטערזוכונגען. מען שריט צו וועלען בעזייטיגען דעם שמוץ פון יענער גאס.

דער ערשטער, וואס האט געהאט מוט צו פאררעדען פון דער מאכט אפצוזייבערן די יעזואיטישער גאס פון דעם נישט געווינשטען עלעמענט און צו פערמאכען די עקזיסטירענדע פרייליכע הייזלעך איז געווען דער פון אלעמען בעליבטער לובלינער ביסקופ ווראנאוויסקי.

דער ראזיגער ביסקופ איז נישט נאר געווען בעליבט ביי דער קריסטליכער בעפעלקערונג, אלס ער איז אויך געווען געשעצט ביי דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג, אין — און ארום לובלין, פאר זיין ליבעראלער און טאלעראנטער בעציהונג צו יודען מיט זיין אויטאריטעט האט ער פיל אפגעשוואכט דעם אנטאגאניזם צווישען דער קריסטליכער און יודישער בעפעלקערונג פון לובלין. און ווען ער איז געשטארבען האבען זיך אין זיין לויה בעטייליגט כמעט די גאנצע יודישע בעפעלקערונג מיט די יודישע פארשטעהער בראש, וועלכע האבען געטראגען א גרויסען קראנץ מיט א העברעאישען אויפשריפט אויף דער לענטע „צדק לפניו יהלך".

אט דער ביסקופ ווראנאוויסקי האט זיך געווענדעט מיט אנ'ענערגישער פאדערונג צו דער רוסישער מאכט אפצוזייבערן די גאס פון די „שאנד־הייזלעך" און כאטש די נידריגע פאליציייאישע פארשטעהער האבען זיך ענטגעגענגעשטעלט אזא פאדער ווייל דאס האט זיי צוגענומען די גאנצע הכנסה, האט דאך די לובלינער צענטראל־פערוואלטונג בעשלאסען אנטגעגענצוקומען די פאדערונג פון ביסקופ און אפצוזייבערן די גאסען פון רינעק ראיאן פון די פרייליכע „הייזלעך".

א מהומה האט ארויסגערופען צווישען די אייגענטימער פון די לופאנארען דער בעפעהל וועגען באלדיגען פערלאזען די בעוואוינטע „הייזלעך", זיי זענען אומגעלאפען ווי פערצווייפעלטע, ביי א וואסער־פערפלייצונג. די „מיידלעך" פון די הייזלעך זענען צוריק געווארען רינסמע און זיך פערנומען מיט עהרליכער ארבייט, אנדערע זענען זיך צופאהרען און א קליינער טייל, וואס איז פערבליבען אין לובלין האט זיך פערקליבען אויף די פארשטעט: טשעכיוו, וואליע א. אנד.

די דירות פון די הייזער אויף יעזואיטישער גאס זענען געבליבען שטעהן ליידיג, ווייל קיינער האט דאס נישט געוואלט פערנעהמען א דירה.

מיט'ן ליקווידירען די „הייזער" זענען אויך פערשוואונדען געווארען די פערדעכטיגע טיי־הייזער, ביליארד־לאקאלען, וואס האבען זיך געפונען אין יענעם געגענד.

די סיטואציע פון ליקווידירען און אפרייניגען דעם רינעק פון די „הייזלעך" האט אויסגענוצט ערעפעס א יוד הערשקע זעלנער מיט זיין אשת חיל ביילע קניפ, דאס פארעל האט זיך בעוויזען אויפ'ן לובלינער האריזאנט אין דער צייט פון דער ערשטער כאלערע, וואס האט געבושעוועט אין לובלינער געגענד אין די זיבעציגער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט. און ווי מען האט דערמאלט געמורמעלט איז דער שדכן פון דעם פארל געווען די כאלערע אליין, ווייל הערשקען אליין מיט א קרוין אויפ'ן קאפ, און אנ'ארימע יתומה ביילע האבען די גבאים חתונה געמאכט עפעס אין א קליין שטעטעל אונטער לובלין אויפ'ן בית־עולם. דער צונאמען „קניפ" האט ביילען צוגעפאסט צו איהר פיגור, וואס האט אין אמת'ען אויסגעזעהען ווי א קניפ פון א גראבען שטריק.

אין די געריכטס־אקטען פון דעם פראצעס וועגען ערמארדען הערשקע, ווערט ער בעצייכענט: „הערשקע זעלנער" און „ביילע קניפ" אלס זיין „סאושיטעלניצא" — ד. ה. נישט קיין געזעצליך ווייב.

אט דאס פארל האט פערמאגט אנ'איינגען הייזעל אויף דעם טשווארטעק און דארט האבען זיי מיט דער ערלויבניש פון דער מאכט געעפענט א „הייזעל" און דאס געפיהרט לויט רעגולאמין, וואס ס'איז זיי ארויסגעגעבען געווארען דורך דער גובערנאל־פערוואלטונג, נאר (און אין פרט איז הערשקע געווען אנ'אויסנאהם פון די פריהערדיגע בעלי־בתים פון אזעלכע געשעפטען. דעמאלט ווען יענע מיידלעך פלעגען פערבירען יודישע מיידלעך, האט הערשקע „פרינציפיעל" אנגאזשירט נאר קריסטליכע, און צוליב דעם, פלעגט גאנץ אפט מיינונג וועגען דעם „געשעפט" און די קריגערייען האבען דערפיהרט נישט איינמאל דאס פארפאלק צום טשעכיזמער רב זיך גטען, און אין צווי טעג ארום אויסברעכען קריגערייען צווישען איהם און זיין ווייב־בעל ביילע קניפ, ווייל זי האט געדאם אנ'אנדער מיידער חתונה צו האבען.

הערשקע האט בעטראכט זיין „געשעפטעל" אלס א פרנסה־זאך, מיט וועלכע מען דארף זיך נישט שעהמען. שבת פלעגט זיין „געשעפט" זיין געשלאסען, נאר זיין ווייבעל פלעגט זיך ערלויבען אונטער זיין וויסען דורכשמוגלען א קונה... 3

קיין געהויבען הייזעל איז הערשקע נישט געווען בכוח צו האלטען דערום האט ער זיך בענוגענט מיט א הייזעל פון נידריגסטען סארט וואוהין עס פלעגען קומען כאלראטען און די נידריגסטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג.

עס ליגט שוין אין כאראקטער פון די „טמאים" אז ווי ווייט פרעמדע פרויען זענען הפקר, זענען אייגענע טעכטער אהער קרובים ביי זיי הייליג. אזא איינער וועט פערטיידיגען מיט זיין לעבען די עהרע פון זיינס א נאהענטען.

אזא פאקט האט זיך אויך פערלאפען מיט הערשקע זעלנער וועגען וואס עס דערצעהלען די אקטען פון קרימינעלישען פראצעס אין לובלינער קרייס־געריכט.

הערשקע זעלנער האט געשמט צווישען זיינע קרובים, וועלכע האבען זיך געפונען אין א נאהענט שטעטעל אלס א גביר, ווייל ער האט צייטענווייז ארויסגעהאלפען זיי מיט א פאר צעהנדליג קערבלעך.

אין א געוויסען טאג איז צו הערשקען געקומען זיינע א נאהענטע קרובה, א כלה־מיידעל, פון א דערבייאיג שטעטעל, ער זאל איהר בייהעלפען זיין צו דער חתונה, וואס דארף ביי איהר אין קורצען פארקומען. געווען איז דאס פונקט אין א רוסישען גאלאוועס יום־טוב, ווען די רוסישע סאלדאטען זענען געווען פריי פון דינסט און האבען זיך ערלויבט צו פערברענגען אין פרעהליכע ערטער וואוהין זיי פלעגען קומען שוין זוכט אנגעשכורט, וועלכספעסטענדליך, אז הערשקעס „הייזעל" איז דעמאלט וועלכער האט זיך פרעהליך געמאכט אויף זיין שטייגער, דערום איז קיין וואונדער נישט, וואס צוויי געווען איבערפולט מיט דעם רוסישען עלעמענט, שכורע כאלראטען, לויט ווי עס איז בעצייכענט אין בעשולדיגונגס־אקט, זענען בעפאלען דאס מיידעל, וועלענדיג זי צווינגען צו אויסגעלאסענקייט...

הערשקע האט זיך ענטגעגען געשטעלט און נישט געלאזט בעליידיגען זיין קרובה, ער האט זי ארויסגעשטיפט אויף דער גאס און אליין זיך געשטעלט ביי דער טיר נישט דורכלאזענדיג די סאלדאטען. די כאלראטען זענען איהם בעפאלען ווי ווילדע בעסטיעס און מיט די בלויזע שווערדען עטליכע מאל איהם דורכגעשטאכען ביז ער איז געפאלען טויט. ביילע קניפ וועלענדיג צוהילף קומען איהר מאן, האט אויך בעקומען איניגע וואונדען.

דער פינאל פון דער דראמע האט זיך אפגעשפילט אין קריגס־געריכט, און די צוויי סאלדאטען זענען אפגעקומען מיט א גאנץ לייכטער שטראף, ווייל דאס געריכט האט אנערקענט, אז די סאלדאטען זענען געווען אויפגערעגט, וואס דער דערהרגעטער האט זיי געשטערט אין זייער פערגעניגען...

נאך דעם טראגישען פינאל איז עפעס ביילע קניפ אויך פערשוואונדען געווארען פון האריזאנט און די יעזואיטישע גאס האט פיסלעכווייז צוריק בעקומען איהר פריהערדיגען אויסגעלאסענעם כאראקטער, ווייל דער רוסישער פאליציי איז א שאד געווען די הכנסה וואס זי האט געהאט פון די „הייזלעך" און האט געקוקט דורך די פינגער ווען אויף דער גאס האט זיך געעפענט א נישט לעגאל „געשעפטעל" צו וועלכען די פאליציי אליין איז אפטמאל געווען א שותף.

י. ר.

*) זעה אויך „נייער פאלקסבלאט" נומער 27.

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 183-17

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען.
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
[illegible]
[illegible]
[illegible] פון 5—7 [illegible]
צוזויי געשעהרט.

Dr. med. I. WAJNBERG

Cegielniana 47, tel. 26-02

אינערליכע קראנקהייטען.
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ-קראנקהייטען.
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
[illegible] פון 3—5 נאכמיטאג.

קלארא מיכעלזאהן

א חסידיש מיידעל, א העלדין פון אויפשטאנד אין יאהר 1863

פון משה פיינקינד

קלארא מיכעלזאהן האט זי געהייסען. פון א חסידיש-גביר'יש הויז האט זי געשטאמט און די קאר-לאשינער גרינע פעלדער זענען געווען איהר היים.

נאך אלס קינד האט זיך דאס חסידישע מיידעל צוגעהערט ביים פאטער דעם וואלד-סוחר, אין הויז, צו די דערצעהלונגען פון די פריצים, וואס פלעגען פיהרען געשעפטען מיט איהם, וועגען די ליידען פון די פאווסטאנצעס, וואס האבען געמוזט עוקר זיין פון פוילען איבערלאזענדיג זייער האב און גוטס אויף הפקר...

און אויך שוין אין די קינדערשע יאהרען האט זיך אין קלארא'ס יונגע נשמה אויפגעפלאקערט ליבע צום געפלאגטען לאנד, און מיטלייד מיט זיינע העלדען, וועלכע זענען געפאלען אלס קרבן פאר פוילענס פרייהייט אויף די פעלדער און וועלדער, אויף וועלכע איהר פאטער האט געהאנדעלט זיין פיה און שאף און געקויפט „פארעמבעס“.

איהר איינציגער טרוים איז געווען פוילענס פרייהייט. די דאזיגע געדאנקען האבען טאג און נאכט געגריזשעט איהר מוח און ווי נאר דער יאנואר-אויפשטאנד פון 1863 יאהר האט אויסגעבראכען, האט זיך די צארטע שלאנקע קלארא מיכעלזאהן מיט איהר גאנצער נשמה און איבפעט געווארפען אין די כוואליעס פון דער רעוואלוציע און שטעלענדיג זיך אין די רייהען פון פוילענס בעסטע זיהן, האט זי, די יונגע קלארא מעהר ווי איין יודיש לעבען מיט זיך מיטגעצויגען פאר פוילענס בעפרייאונג.

קלארא מיכעלזאהן ווערט אן אנפיהרערין פון אן אזוי-גערופענעם „שטילעטען-אפטיילונג“ אין מאקאווער און פראשניצער קאנט, אויף איהר ווייסער שקאפע רייט זי אין דער שפיץ פון איהר אפטיילונג פון שטאט צו שטאט, פון דארף צו דארף אויף די פראשניצער פעלדער און מאקאווער וועלדער, מאכשפיאנירענדיג די צארישע אפטיילונגען, אגיטירט לטובת דעם אויפשטאנד, זאמעלט געלד, געוועהר, פערד, ווערבירט רעקרוטען א. א. וו. ביי די דאזיגע געפעהרליכע שליחות'ן איז איהר יונג לעבען מעהר ווי איין מאל בעדראהט געווען פון שונא, וועלכער האט שטארק געלויערט אויף איהר. א פחד איז די יודישע גביר'יש-חסידישע טאכטער אויך געווען פאר דער בעפעלקערונג: וואו זי איז נאר געקומען מיט איהרע „שטילעטניקעס“ פלעגט זי מאכען גרויסע רעקוויזיציעס לטובת די פאווסטאנצעס, און אויך אויסגעפיהרט עקזעקוציעס אויף פערעטערס.

דער רוסישער גענעראל שמירט, וועלכער האט אויך אפערירט אין יענער געגענד מיט זיין ארטילעריע און קאזאקען, האט פאר יעדע פרייז געוואלט בעקומען לעבעדיגערהייט דאס פרייליין „ריטערין“, אזוי האט מען זי דארט גערופען, אין זיינע הענד אריין; ער האט מיט גרויס פערביסענקייט זי אומעטום פערפאלגט, געזוכט זי אין די יודישע הייזער, און אין די פויערישע כאלופעס, אין די וועלדער און אין די היילען. און דעריבער טאקע, וואו קלארא מיכעלזאהן האט גענעכטיגט איין נאכט, האט זי שוין נישט געקאנט איבערנעכטיגען א צווייטע נאכט, תמיד געמוזט זיין מיט איהר חברה נע ונד און דעם ענערגישען גענעראל שמירט איז נישט געלונגען זי צו פארכאפן, זי האט תמיד פערמיעדען זיך ארויסצודרעהען פון זיינע הענד.

נ'-שם נאכ'ן ליקווידירען דעם אויפשטאנד, פאלט די יודישע העלדין קלארא מיכעלזאהן אין די הענד פון די צארישע זשאנדארמען צוזאמען מיט עטליכע איהרע „שטילעטניקעס“. אין ווארשאווער ציטאדעל האט מען זיי אלע אינטערנירט.

לויט די אויפגעפונענע געריכטס-אקטען איז פארגעקומען איהר פראצעס אין ציטאדעל דעם 12-טען יאנואר 1866. געמשפט האט זי און איהרע אנהענגערס דער אזוי-גערופענער „פעלד-אודיטאריאט“ וועלכער איז בעשטאנען פון בלויז גענעראלען און געלאזט די אויפגאבע צו בעשטראפען פוילענס פרייהייטס-העלדען.

איהר חברה ווערט בעשולדיגט אין אויספיהרען טויט-אורטיילען אין יאהר 1864 אויף די יודען גרינבערג פון מאקאוו און אויף ר' לייזער אושאראוו פון פראשניץ און אין אויספרעסען געלד פון דער בעפעלקערונג אויף רעוואלוציאנערע צוועקען. די „זשידאווקע“ קאראלינע מיכעלזאהן, אזוי ווערט זי אנגערופען אין די געריכטס-אקטען, בעשולדיגט מען, אז זי איז געשטאנען אין קאנטאקט מיט די פאווסטאנצעס, איבערנעהמענדיג פון זיי בעפעהלען, וועלכע זי האט אויסגעפיהרט, און אויך אין צורעדען די פוילישע זשאנדארמען אויסצופיהרען א טויט-אורטייל אויף דעם סוחר אושאראוו, א. א. וו.

קיינער פון די מיטבעשולדיגטע האט קלארא מיכעלזאהן נישט פערשיט און דאס קריגס-געריכט האט זי פערמשפט צו פערשיקען קיין סיביר אויף לעבענסלאנג.

דער נאמיעסטניק גראף בערג, צו וועלכען ס'האבען זיך געווענדעט קלאראס עלטערן וועגען בעגנעדיגונג, האט בעשטעטיגט אין 15-טען יאנואר 1866 דעם אורטייל און אין א געוויסער צייט ארום האט מען געקאנט זעהען אין די ווארשאווער גאסען ווי מען פיהרט די שעהנע „זשידאווקע“ קלארא מיכעלזאהן אין איהר גראבע ארעסטאנטסקע קליידער געשמידט אין קייטען מיט א שווארצען פיערקאנטיגען פלעק אריפגענעהט אויף איהר רוקען צוזאמען מיט צעהנדליגער אנדערע פרייהייטס-קעמפער, נאך סיביר, וואו זי האט נאך א געוויסער צייט אויף די דארטיגע שניי-טיינעס איהר פאטריאטישע נשמה אויסגעהויכט.

דעם קרבן פון דער „פאווסטאניע“ אין פראשניץ ר' לייזער אושאראוו, האט די שטאט דאן געשטעלט א מצבה, אויף וועלכע ס'איז אויסגעהאקט א בילד פון א ברונעם מיט א וואסער-שעפער און דער הויך, ארום וועלכען עס שטעהען א סטאדע שאף, וואס בעטשען און לעכצען נאך א ביסעל וואסער, קוקענדיג ארויף צום וואסער-שעפער, אבער ס'איז קיינער נישט דא, ווער עס זאל אנשעפען אביסעל וואסער און זייער דורשט צו שטילען. דערמיט האט מען געוואלט סימבאליזירען די לאגע פון די פערהלומטע קינדער, וואס זענען פערבליבען אהן א דערנעהרער און שפייזער, ווי כצאן בלי רועה... שאף אהן א פאסטוך. ב

וואס האט דער יודישער אקטיאר צו דערצעהלען?

עפיזאדען, אנעקדאטען, וויצען פון אקטיארען, וועגען אקטיארען און וועגען ליבען פובליקום

געזאמעלט און בעארבייט דורך זלמן זילבערצווייג

(געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט“)

אבער א טאטע בין איך דאך!

שילערס בעליבטע פיעסע „קאבאלע און ליבע“ איז אויף יודיש ביז היינט נאך נישט געשפילט געווארען אין אן אמת'ער איבערזעצונג. דאגעגען איז פערהאן אויף יודיש א מין פעריודישונג פון דער דאזיגער פיעסע, דאס איז יעקב גארדינס „וועליג איצעק דער כלי-זמר“.

איז אין דער דאזיגער פיעסע פערהאן א סצענע ווי צוויי קינדער פון צוויי פאמיליעס ליגען טויט אויף דער ערד און זייערע טאטעס בעוויינען זיי.

איינער פון די טאטעס שפילט יעקב פ. אדלער פערשטעהט זיך, אז די דאזיגע ראל איז א גרויסע ראל, א צווייטען טאטען, שוין א פיל קלענערע ראל שפילט דער אקטיאר לייזער גאלדשטיין.

ביי דער סצענע ווען די טאטעס פאלען צו דער ערד, און בעוויינען זייערע קינדער, צעלאזט זיך גאלדשטיין אין א הויך געוויין, הייבט אדלער אן ברומען צו איהם אין דער שטיל:

— הערט אויף, איך בין דער סטאר, מיך דארף מען הערען וויינען, — און אדלער נעהמט יאמערן אויפ'ן קול, אזוי, אז מען הערט שוין גאלדשטיינען גארנישט ארויס.

פערדריסט דאס גאלדשטיינען, און ער זאגט צו אדלערן:

— מילא, אן אקטיאר זענט איהר טאקע א גרעסערער, און גאזשע נעהמט איהר אויך מעהר פון מיר, אבער א טאטע בין איך דאך אויך, טא לאזט זשע מיך אויך אביסעל וויינען...

אלע שפילען!

א דראמאטורג האט געליענט א נייע פיעסע אין טאמאשעווסקי-טעאטער פאר'ן רעזשיסער. אזוי ווי דאס איז געווען די ערשטע פארלעזונג, איז קיינער פון די אקטיארען דארט נישט געווען, נאר זיי האבען זיך ארומגעדרעהט אין דער לאבי (פאיע). אז זיי האבען דערזעהן דעם רעזשיסער האבען זיי איהם גענומען פרעגען:

— נו, וואס איז עפעס מיט דער פיעסע?

— וואס פרעגט איהר — ענטפערט דער רעזשיסער — קינדער, האבען מיר א פיעסע, וועט זי אויפשטורמען ניו-יארק.

דערהערט אזא בשורה, ווערען די אקטיארען גאר האפערדיג און איינער פון זיי, נרשון רובין, גיט א פרעג:

— ווער האט דארט ראלען אין דער נייער פיעסע?

— קיינער נישט! — ענטפערט דער רעזשיסער.

דערהערט דאס, פאלען שוין די אקטיארען ביי זיך אראפ, ווארום, אז ס'זענען נישטא קיין ראלען זיך אויסצוצייכענען, טא צו וואס טויג די פיעסע און ווי אזוי קאן זי אויפשטורמען ניו-יארק.

אבער פארט גיט מען ווייטער א פרעג דעם רעזשיסער:

— און ווער וועט שפילען אין דער פיעסע?

— אלע, אלע שפילען!

די ווערק פון פערשטארבענעם דראמאטורג

שטעהט א טרופע אין א קליינער שטאט, וואו יעדע וואך מוז מען אויפפיהרען א נייע פיעסע, און ביי יעדער פיעסע אנאנסירט מען, געוועהנליך, אז אזא סענסאציע איז נאך נישט געווען. דערביי זוכט מען אויס די שטארקסטע נעמען, און אויסטערלישע בעמערקונגען.

אנאנסירט די טרופע אזא אפיש:

„די קומענדע וואך פיהרען מיר אויף איינע נייע פיעסע, איין ריזיגע טראגעדיע אין פיער אקטען מיט דען אינטערעסאנטען נאמען „יודישע טרעהרען“, די טראגעדיע האט פילע נומערן לעזאנג אונד טענצע.

דיעזע טראגעדיע איז פערפאסט געווארען פון נאטועליגען מחבר דאקטאר און פראפעסאר זארכע, וואס איסט געפאלען אלס מארטירער אין דעם לעצטען וועלט-קריעגע“.

און אזוי ווי דאס איז געווען 2 וואכען פאר פסח, איז אונטען געווען געדרוקט מיט גרויסע אותיות-

„ווערטהעס פובליקום! לעזט אונד שטוינט! עהרע פריינדע!

שפעשעל פיר דעם גראסען פעסט פסח גריימען

דערצעהלט דאס אייער פאמיליע אונד איימיר פאר איינע צווייטע גראסע טראגעדיע פאן דעם זעלבען פערפאססער. איינעם ווערק, וועלכעס ער שרייבט יעצט שפעציעל פיר אונזער קאמפאניע, אונד ער האלט עס שאן ביים ענדיגען“.

ס'געיעג נאכ'ן שאטען

35) (סענסאציאנעלער ראמאן)

ראבקעוויטש איז אריין און האט זיך פערבויגט.

אין דער טיפעניש פון זיין הארצען איז איהם געווארען דער מוט און אויסגעהאלטענקייט פון די דאזיגע פרויען.

זיי זענען צוגעשטאנען גענוי איהם צוגעטוליעט איינע צו דער צווייטער, בלאסע אבער ענטשלאסענע, פול מיט שטאלץ, נישט זוכענדיג קיינעמ'ס הילף אדער מיטגעפיהל.

— הער ראבקעוויטש! — האט זיך אפגערופען די מאדאם ליפאווסקא — מיין טאכטער נעללי האט מיר איבערגעגעבען די סיבה פון אייער בעזוך. איך האב געהערט פון איהר בלויז פאקטען, וועלכע זענען אבער פאר מיר אונפערשטענדליך און אומגלויבליך. אפשר וועט איהר זיין אזוי פריינדליך מיר אליין גענוי דערצעהלען, וואס אזוינס עס איז געשעהן? איך בעט אייך זעהר איהר זאלט נישט בעמיהען זיך אפשוואכען דאס געשעהענע, בעהאלט גארנישט אויס פון אונז — מיר ווילען וויסען אלץ, און קודם כל דעם ריינעם אמת.

— איך וועל דערפילען אייער ביטע — האט ראבקעוויטש ארויסגעשטאמעלט — איך וועל עס טאן אויף אזוי פיל אויף וויפיל איך האב זיך בעוויזען פונאנדערצוקלויבען אין דעם דאזיגען פערפלאנטערטען ענין, וואס שטעלט זיך מיר דערווייל איז אזוי פאר: דער הער ליפאווסקי איז ביינאכט ארויס אומבעמערקטערהייט פון הויז. קיינער פון די שטוב מענשען האט נישט בעמערקט, ווי און ווען ער איז ארויס. ער איז אוועק פון שטוב מיט דער כוונה צו בעזוכען די וואוינונג פון דעם הער דניאל וואלדמאן און איז אומגעפעהר אהין אנגעקומען אינ'ם האלבע-נאכט... ער האט, משמעות געהאט בדעה צו דערהרגענען דעם הער וואלדמאן...

— ווי האט איהר די דרייסטקייט אזוי צו רעדען! — האט נעללי אויסגערופען, אויסער זיך פאר אויפרעגונג.

ראבקעוויטש האט בערוהיגענד אויסגעשטרעקט די הענד און געזאגט:

— ווי גאט איז אייך ליב, לאזט מיר ענדיגען!... [illegible] פריה האט דער אויספארשונגס-אמט בעקומען א פאסט-קארטעל, געשריבען נעכטען, מיט א גענויער שילדערונג פון דעם, וואס עס האט געזאלט פארקומען ביינאכט. די דאזיגע אינפארמאציעס האבען מיר בעקומען פון א קוואל, וועלכען מיר האלטען פאר א פולשטענדיג-בעגלויבטען. אונזער אינפארמאטאר האט געמאלדען, אז דעם הער ליפאווסקי וועט נישט געראטען זיין פלאן; און אז, פערקעהרט, דער הער ליפאווסקי אליין וועט געפונען ווערען א טויטער אין וואלדמאנס לאבאראטאריום. דאס אלץ איז אין דער ווירקליכקייט פינקטליך מקויים געווארען. דער הער ליפאווסקי איז דערהרגעט געווארען דורך א שאס אין קאפ, אבער דאס געוועהר, מיט וועלכען דער מערדער האט זיך בענוצט איז נישט געפונען געווארען. דער הער וואלדמאן איז נעלם געווארען. די אומשטענדען פון דעם פערברעכען זענען אזעלכע, אז דער פערדאכט פאלט אינגאנצען אויף דעם הער דניאל וואלדמאן, און מיר וועלען אפגעבען א בעפעהל וועגען זיין ארעסט. אין דעם דאזיגען ענין איז אבער דא א פרט, וועלכען ס'איז נישט נאר געוואונשען, נאר ס'איז אבסאלוט נויטיג ער זאל אויפגעקלעהרט ווערען. דער דאזיגער פרט איז נוגע די פערגאנגענע און געגענווערטיגע טעטיגקייט פון אייער מאן.

דניאל וואלדמאן וועט ארעסטירט ווערען. אבער, איהר וועט מיר דערלויבען...

יענע רייד האט איבערגעשלאגען א שטארק קלינגען פונ'ם טעלעפאן.

מאדאם ליפאווסקי האט אינסטינקטיוו אויסגעשטרעקט די האנד, כדי ארויפצונעהמען דאס טרייבעל.

מיט איין שפרונג איז ראבקעוויטש צוגעקומען צו איהר, און זי שארף אפגעשטעלט:

— דערלויבט מיר!... האללא?... יא?... דאס איז די וואוינונג פון דער ליפאווסקי... ווער רעדט!?.

— עס רעדט דניאל וואלדמאן — האט זיך דערהערט א רוהיגע טרוקענע שטים אויף יענעם זייטען עק דראט — זייט אזוי גוט, רופט צו צום טעלעפאן די פרייליין ליפאווסקא.

נעללי האט געקוקט אויף דער ברייטער פלייצע פונ'ם פאליציי-אגענט, און נישט געזעהען זיין פנים, אבער פון דעם מאמענט, ווי ס'האט אפגנד פנים, אבער פון דעם מאמענט, ווי ס'האט אפגע- [illegible] אנגעהויבען שטארקער צו קלאפען.

לויט ראבקעוויטשעס האלטונג, האט זי געזעהען, אז ס'איז אנגעקומען עפעס וויכטיגעס:

דער אינספעקטאר איז פלוצים געווארען אומרוהיג, געטופעט אויף איין ארט, און דער קארק איז איהם רויט געווארען.

— ענטשולדיגט, הער — האט ער זיך אפגערופען מיט דרך-ארץ — איך האב נישט גוט געהערט... ווי האט איהר געזאגט?

— וואלדמאן... דניאל וואלדמאן!... רופט זי שנעלער צום טעלעפאן... זאגט איהר, אז ס'איז זעהר א דרינגענדער ענין.

ראבקעוויטש האט זיך ארומגעקוקט און אין די אויגען האט איהם געשיינט א טריאומף.

פערדעקענדיג מיט דער דלאניע דאס טעלעפאן-טרייבעל, האט ער שנעל ארויסגעשעפטשעט:

— פרייליין ליפאווסקא, עס מאכט זיך גראדע אן אויסערגעוועהנליכע געלעגענהייט! דניאל וואלדמאן קלינגט צו אייך, און רופט אייך צום טעלעפאן... אויב איהר ווילט לעזען די רעטעניש, ווער ס'האט דערהרגעט אייער פאטער, אויב איהר ווילט פאקטיש העלפען אונז צו אויפקלעהרען דעם דאזיגען שרעקליכען ענין — טא הייסט, אז אזא געלעגענהייט וועט זיך נישט איבערחזר'ן. ענטפערט איהם, נאר דערלויבט מיר צו נעהמען דאס צווייטע טרייבעל, כדי צו הערען אייער געשפרעך... איך וויל פערשרייבען אלץ, וואס ער וועט זאגען...

— איך בין נישט קיין געהיים-אגענט! — האט נעללי אויפגערעגט אויסגערופען — אויב איהר ווילט פערהערען דעם הער וואלדמאן, טא זאגט איהם ווער איהר זענט און פרעגט איהם [illegible] דערהייט.

די אויגען און די באקען דער מיידעלס האבען ממש געפלאקערט.

— לאזט אפ, לאזט אפ! — האט ראבקעוויטש אויפגערעגט געענטפערט — דניאל וואלדמאן איז דער איינציגער מענש אין דער וועלט, וואס ווייסט גענוי, וואס ביינאכט איז געשעהן, אין זיין לאבאראטאריום. אויב ער איז אין דער זאך נישט שולדיג און זאל עס דערוויזען. אויב אבער, ער איז שולדיג — טא וועט איהר רעדען שיצען דעם מערדער פון אייער פאטער?... הערט איהם אויס... ריג, מאכט דאך איהם נישט אויס, ער זאל קדר-לאמיר זעהן, וואס ער וועט זאגען. איהר אליין מוזט עס וויסען, כדי צו בערוהיגען זיך, און אפצוטרייבען אייערע ספקות.

(פארזעצונג קומט)

הומאר

דער קונדס

צוזאמענגעשטעלט פון א. שארפצינגעל

סאטירע

וואס יודען זאגען!

זאגט א יוד: ס'פערשפרייט זיך איצט אין דער וועלט אזא גרויסע אנטי־מלחמה פראפאגאנדע אז עס שרעקט ראס הארץ, אז ענגלאנד און אמעריקא זאלען זיך נישט צושלאגען, ווייל איינע יעגט וועלען האבען א גרעסערע איינפלוס אויפ'ן ש.ום ווי די צווייטע.

*

און אנ'אנדערער יוד גיט זיך אזוי א זאג ארויס: איך ל'קען נישט, אז חתונות ווערען בעשטימט פון הימעל. אבער נישט מעהר, מען דארף האבען א נייעם סעקרעטער אז ער זאל נישט פערבייטען די אדרעסע...

*

און דער יוד, וואס האט אייביגע טענות צום פאמיליע־לעבען מאכט זיך אזוי: איהר הערט, עס איז בעמת נישטא קיין בעסערער פלאץ אויף דער וועלט ווי די היים — נאכדעם ווי מען ויצט אפ גאנצע טעג און נעכט אין קאפע־הויז.

עהרליך פערדינסט

זעלטענע קונצענמאכער זענען די אמעריקאנער. ביי זיי גערט אלעס אויף כפרושענעס און מאשינעריע. היינט דארף מען שוין נישט אין אמעריקע קיין פערמשפטען זעצען אויפ'ן עלעקטרישען שטוהל, פערהאן אזא מאשין וואס טוט אייך א הויב אויף אזעלכע פיר פינף שטאק הויך און דערנאך א טראבקראפ אז איהר ברעכט האלז און נאקען און בלייבט הענגען א ברוין און בלויער מיט אנ'ארויסגעשטעקטען צונג, ראס בעווייזט אז די אינושינערען פון דאלארלאנד פערדינען עהרליך זייער ברויט. וואס א טאג, אלץ א פיינערער מויט...

צווישען בעלי־עגלות

בעל עגלה (פרעגט א צווייטען); יוען איך האב שוין אפגעזאגט גאנץ תהילים דארף איך נאך זא.ען „ברכי נפשי" אויך.

צווייטער בעל עגלה: הערסט א מעשה? זייסטו רען נישט, אז מען פיהרט רושעגעכץ מוז מען שמירען די רעדער!

איצט גלויבט ער

— איצט גלויב איך וואס אין חומש שטעהט אז לוט'ס ווייב איז געוואָרען א שטיק זאלץ.

— פארוואס פלוצלונג איצט?

— ווייל אז מיין ווייב האט געקענט ווערען א קוימען, האט דאך לוט'ס ווייב געקענט ווערען א שטיק זאלץ.

פון אויסלענדישען מארק

ער קאן זיך בעגעהן

פאטער: זעה, מיין קינד, דו האסט זיך גערנומען געהן אין א זעהר שלעכטען וועג, איך גלויב, אז א פארציגע גוטע קלעפ וואלט פאר דיר געווען א גרויסע טובה.

זוהן: אבער איך בעט ביי דיר קיין טובות נישט.

דער אמת'ער קרבן

— אוי, אוי, ווי מיר איך בין! עפעס א קליינקייט? אט האב איך היינט דריי שעה גאכאנאנד געהאלטען א רעדע ביי אונזער פערזאמלונג, אז איך בין אוש געבליבען אהן כוחות.

— און איך בין אויך שרעקליך מיד.

— וואו האסטו זיך אזוי איינגעמאטערט?

— איך האב צוגעהערט אייער רעדע...

דאך א נאר

— וואס טוט מען, יואס איך בין א נאר.

— אז דו פערשטעהסט אליין אז דו ביסט א נאר, — ביזטו שוין קיין נאר נישט.

— אבער אלע זאגען דאך.

— אויב דו הערסט וואס מענשען זאגען דיר, — דאס אליין ווייזט שוין, אז דו ביזט א נאר.

דערטרינקען

שעף: איך דאנק דיר, וואס דו האסט מיך געראטעוועט פון דערטרינקען ווערען.

משרת: זאגט דאס נישט די אנדערע ארבייטער, ווייל זיי ווילען אייך דערטרינקען אין א לעפעל וואסער.

דער שירעם

ריכטער: ענטשולדיגט, איך האב נעכטען דא מיין שירעם פערגעסען.

רעדאקטאר: זארגט זיך נישט; איהר וועט איהם קריגען צוזאמען מיט אייערע לידער.

ערגער, ערגער

(צו זאגען מיט א פרעהליכע מינע).

וואס א טאג עס ווערט אלץ ערגער —
לאדו פערזונקען ווערט אין דלות,
אונטער די פראטעסטען־בערגער
קוים עס ווש'פ'עט איצטער אלעס..

ס'האט פערכאפט פון אלץ דער אטעם,
אלץ איז גרייט ז'ך אפצושטעלען —
דאכט זיך: משארלכטאן, בלעק־באטעם
טוט מען אויבעט סנאפער כנעלען...

אויך דער ווינטער, אויף־צו־להכעיס
האט פערשטרייכט מיט קעלטען־גרוילען,
ווייל די קהלה מאכט הנחות
(ס'רעדט זיך נאר...) אין ענין קויהלען...

און דער כארנאוואל — ד'ר מלך —
ס'מזל נעבעך אויף זיין פנים,
געהט אדורך אזוי מין „פרעהליך",
אז עס פרעהען זיך ד' שונא'ם...

ס'א'ז א לעבען, ווי א לעכעך,
אבער — נישט אין מויל צו נעהמען!...
אין ד'ר ערד מיין נאז פערשטעקט א'ך,
ווייל איך הויב מיך אהן צו שעהמען...

כ'שעהם מיך פאר מיין מענש־פאזיציע,
פאר מיין נעבעכדיגען טרויער — — —
עפענט ס'לאנד פון אינכוו זיציע
מיר ענטהעגען ברייט דאס טויער..

יאקעל בן פלעקעל.

ווערטלעך

— אנ'אויפגעבלאזענער בוך איז א פערלוירענער בוך.

*

— ווער עס קען מאכען געזעצען, קען אויך געהן געגען זיי.

*

— יעדער געזעץ האט א ווייב מיט קינדער.

*

— געגען א בייזע צונג איז נאר דא איין מיטעל — די שער.

*

— יעדערער טראגט די צונג אהין וואו עס טוט איהם ווי דער צאהן.

*

— אז ווי איז דער שטוב, וואו די האהן קרייהט און דער האן שווייגט.

*

— ביים קבצן אין שטוב שרייען אלע און אלע זענען גערעכט.

*

— ווער עס ארבייט האט איין העמד און ווער עס ארבייט נישט האט — צוויי.

*

— וואו עס זענען פערהאן גלעקער זענען אויך דא קלינגער.

*

— ווער עס זאגט צו שנעל דערפיהלט נעבאכען.

*

— א הונגעריגער לייב האט קיין פלאץ נישט.

*

— א גליק פון א משוגענעם איז טרעפען א צווייטען משוגענעם.

*

— א קאפ אהן שכל איז ווי א פאסטקעסטעל וואס נעהמט אן אלץ אומגעזעהן.

— א טרעהר פון א פרוי איז שווער ווי א פוד בליי.

*

— דער שליסעל קאסט ווייניג און איז ווערט א סך.

*

— אומגליקליך איז נישט דער, וואס האט נישט קיין פריינט, נאר דער, וואס האט נישט קיין שונאים.

*

—דער וואס פערדינט דארף מען זוכען און דער וואס דערליינט וועט אליין קומען.

*

— נישטא קיין שווערער מאסע ווי א בלייכע פרוי.

*

— צום פלייש פון א לייב דארף מען הינטישע צייו.

א גוטער סימן...

פאטער: דו האסט שוין לאנג נישט געמוזט ראווענען.

זוהן: פאר וואס טאטע?

— פאטער: ווייל פון דיין טלית פיהלט זיך נאפטאלין.

צו ביליג

— ביי מיר אין צימער האבען זיך היינטיגע נאכט צושלאגען מיין.

— וואס זשע וואלט איהר געוואלט, אז פאר אייערע פאר זלאטעס א חודש זאל איך אייך געבען א אטלעטען־קאמף?

וואס זי וועט זאגען!

זי: איך האב זעהר א שטארקען כאראקטער, איך בין נישט ווי אנדערע מיידלעך, מיר יוען א בחור וויל ארומנעהמען, זאג איך איהם, שטעה, און אז ער וויל מיר א קוש געבען, זאג איך איהם — נישט.

ער: און וואס יועט איהר זאגען, אז איך וועל אייך ארומנעהמען און א קוש געבען?

זי: — וועל איך אייך זאגען ביידע ווערטער צוזאמען: שטעה נישט.

א טרייביטשער

א מגיד האט זיך צוגעהערט ווי אזוי א יוד זאגט שלעכט עברי ביי סליחות, פרעגט ער איהם:

— וואס איז אייער בעשעפטיגונג, ר' יוד?

— ענטפערט יענער: איך בין א טרייביטשער אין דער יאטקע, א מנקר.

זאגט דער מגיד: — אויב איהר הייסט אזוי פיל אין דער „מחילה" ווי אין דער „סליחה", מעגט איהר ווערען א כפרה!

זיי שטעלען ליכט

יודישער סטודענט: איך האב נעענדיגט מיט א גאלדענעם מעדאל און טיטול.

קריסטליכער סטודענט: און איך בין דורכגעפאלען, כאטש איך האב געשטעלט א ליכט צו דער היילינגער מאריע.

יוד. סט.: איך האב אויך געשטעלט "ליכט.

קריסטל. סטוד.: דו? ווי איז דאס מעגליך?

יוד. סטוד.: יא, נאר אויפ'ן טיש, בשעה איך האב נישט געהאט אויף קיין נאפט פאר דעם לאמפ ווען איך האב שטודירט.

גליק

שלמה דער זקן איז געווען רייך, אבער קארג. זיין יונגער פלימעניק איז געווען זיין איינציגער קרוב, און אלע האבען איהם בעטראכט פאר'ן צוקינפטיגען יורש. ווען דער פלימעניק האט בעקאנט געמאכט, אז ער געהט חתונה האבען, האט שלמהס א פריינד בעמערקט איהם:

— נו, שלמה, איצט אז דיין פלימעניק האלט ביי חתונה האבען, וואלסטו געדארפט איהם מיט עפעס גליקליך מאכען.

— דאס איז טאקע מיין מיין — האט שלמה איראניש געענטפערט — איך וועל זיך מאכען פאר א געפעהרליכען חולה.

זיין גליק

— ווייסט בעני, איך האב שיער נישט חתונה געהאט!

— יואס הייסט שיער?

— די מעשה איז געווען אזוי, אין דעם טאג וואס עס האט געדארפט זיין די פערלאבונג האב איך זיך אנגעשכורט, האבען די עלטערען פון מיידעל מיך דערזעהען אין אזא צושטאנד, האבען זיי אויסגעשריען: זיי ווילען מיך נישט! אויף מארגען בין איך געקומען צו די א ניכטערער שוין — האב איך אנגעקוקט נאך אמאל די כלה, האב איך געזאגט — אז איך וויל זי נישט...

זיי האבען א'הם נישט פערשטאנען

אין א טעאטער איז דער גאנצער עולם נישט געווען צופרידען מיט דעם שטיק אז אלע האבען אויסגעפייפט. א חוץ איין יודעל, וועלכער האט געהאלטען אין איין אפלאדירען, א פאר פייפער זענען צו איהם צוגעגאנגען און געפרעגט:

— וואס פאטשט איהר אזוי? די שטיק איז אייך אזוי געפעלען?

— עס הויבט זיך גאר נישט אן — ענטפערט דער יודעל — איך אפלאדיר דאס אייך פאר אייער פייפען.

א צנטפער

א יוריש מיידעל איז אמאל אריינגעקומען צום גובערנאטאר מיט א פראשעניע, ביים גובערנאטאר אויפ'ן טיש איז געשטאנען א יעזש'ל, רופט זיך אן דער גובערנאטאר צום מיידעל;

— פריהער וועסטו דארפען א קוש טון דעם חתן.

דאס מיידעל האט אפילו קיין מינוט נישט געטראכט און האט געענטפערט:

— ביי יודען איז א מנהג, אז דער חתן דארף פריהער א קוש טון די כלה.

דער מלך

מענדעל מלמד האט זיך צוקריגט מיט זיין פרוי, זאגט ער צו איהר:

— איך בין דער געזעצליכער קאפ פון דעם הויז. איך בין דער מאן און דער פאטער פון דער פאמיליע. אין מיין שטוב לויט'ן תלמוד, בין איך געגליכען צו א מלך, פערשטעהסט, שרה, אין מיין הויז בין איך ווי א מלך.

— אוודאי, מענדעל מיינער, — האט איהם שרה בערוהיגט. — געוויס ביזטו ווי א מלך אין אונזער היים, נאר ווי דער קעניג פון ענגלאנד: דו האסט דעם טיטול, אבער נישט די מאכט.

אומגערן א שדכן

ערשטער בחור: וואס!? דו נעהסט פערלאבען ווערען מיט עלקע'ן? איך וואלט דיך נישט געראטען, אט האט איהר שוועסטער זיך בענארישט מיט פריץ'ס וואנדעל און זי האט אפילו פון איהם דערפאר בעקומען אנ'אוצר מיט געלד...

צווייטער בחור: דענקסטו, הייסט עס, אז עס איז גלייכער פאר מיר זיך צו פערלאבען מיט דער שוועסטער.

א סימן

— אין דרויסען מוז שטארק רעגענען.

— פון וואנעט נעהמסטו דאס?

— ווייל איך זעה, אז דער חזן האקט א טשייניק און קיינער נעהט נישט ארויס פון שוהל, מוז אוודאי רעגענען.

זי איז נישט שולדיג

— מיר זענען שוין צוויי מאנאט פערהייראט, און ביז יעצט האסטו יעדען טאג געקאכט גולאש, אפשר וואלסטו אמאל עפעס אנדערש געקאכט?

— גלויב מיר, מיין ליבער מאן. איך גיב זיך די גרעסטע מיה, איך קויף יעדען טאג אנדער פלייש קאך דאס אנדערש, און וואס איך זאל נישט קאכען קומט אלץ ארויס גולאש.

שפאס פון פאמיליע־ווינקעל

בלינד

— איז אייער מאן צו־הויז?

— יא, וואס איז?

— איך וויל מיט איהם רעדען אונטער פיר אויגען.

— אוממעגליך, ער איז בלינד אויף איין אויג.

די שווינער

— מיר טוט זעהר לייד, וואס מיין שווינער איז געשטארבען נאך אנ'אפעראציע.

— ווי עס ווייזט זיך איצט ארויס, וואלט ער געשטארבען אהן דער אפעראציע אויך.

כאראקטער

ער: א פרויס כאראקטער קאן מען זעהן פון די קליידער וואס זי טראגט.

זי: איהר זענט אליין א כאראקטערלאזער לומפ!

די אורזאך

זעהענדיג ווי עס געהען געארעמט מאן און פרוי און פיהרען א ליבליכען, געמיטליכען געשפרעך פרעגט איינער:

— זאל דאס זיין מאן און ווייב?

ענטפערט א צווייטער:

— געוויס, דער מאן בעלאנגט צו אנ'אנדערע פרוי און די פרוי בעלאנגט צו אנ'אנדער מאן.

א ווינט־מיהל

אז איינער האט א ווייב, וואס האט א מויל ווי א ווינט־מיהל, איז ער שוין נישט קיין דאן זשואן, נאר א דאן־קיכאט, וואס דארף שמעלצען פיהרען א קריג מיט דער ווינט־מיהל.

שאראדע און רעטענישע

לעזונג פון נומער 103.
די סיניסטארען:
קוויאטקאווסקי און פריסטאר.
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) ר. הייסמעהל, נייעדציגעלנאס 16 — 2 שט. טואלעט־זייף; 2) דיר פייפמאן, גראנסקא 33 — 1 שאכטעל פאפעטעריע.

לעזונג פון נומער 104.
די „שחיטה" און שטאטישען מעסער.
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) א. ראקיטאוויטש, זאספארנא 43 — צוויי בילעטען אין קינא; 2) מ. ווינמאן, פיעטריקאווער 120 — צוויי טאוועל שאקאלאד.

לעזונג פון נומער 105.
מילמאן (מיל—מאן)
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) ש. ענגעל, 28 שיסער פולק 15; — א פלאש קעלניש וואסער; 2) י. גאלדבערג, פאמארסקא 50 — צוויי טאפעל שאקאלאד.

Nr. 106.

וויען פיזערט פון נוי א גאנצער יור,
ראן רופט מען איהם אזוי;
פון צווייטען שטאמט ער „סענרערל"
פון מוקרזן — מעהר גענוי.
די ביידע האבען זיך געקריגט
און שם־שמים־שלאכט
איצט האבען ביידע זיי די זאך
א שלום שוין געמאכט...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 106

פרעמיעס:
1) א פלאש קעלניש וואסער; 2) צוויי טאפעל שאקאלאד.

Nr. 107.

דאס ערשטע דארפט איהר מעסטען
איין מאל מיט אייער האנד;
דאס צווייטע — א מטבעה
אין יאפאן איז בעקאנט —
צוזאמען דאס א לאנד איז,
וואס האט געמאכט א תל,
אמאל פון פיעלע יורען —
איצט — ווידער אקטועל...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 107

פרעמיעס:
1) צוויי שט. טואלעט־זייף; 2) א שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 108.

א ווינטער־ספארט, נאר אין א „יאר",
אין נאמ — מאהאמעטאניש,
און ביידע איז א בנין פעסט
וואס שטייט אין שיינעם באלמאניש...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 108

פרעמיעס:
1) צוויי בילעטען אין קינא; 2) צוויי טאפעל שאקאלאד.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די געלעזטע שאראדען, בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" ביז מיטוואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל געוועלן אין קומענדיגען פרייטאג־נומער פארעפענטליכט ווערען.

פייערליכער אקט פון לעהר־אנשטאלט „דרכי - נעם"

מיטוואך קומט פאר אין פילהארמאניע־זאל א פייערונג איינגעארדענט דורכ'ן לעהר־אנשטאלט „דרכי־נעם" קילינסקי־גאס, נומער 50.

שוין 20 יאהר ווי די דאזיגע לעהר־אנשטאלט עגזיסטירט אין אונזער שטאט אונטער דער ליטונג פון נ. א. ליס — און האט זיך קונה שם געווען אין אלע הינגע רעליגיעזע קרייזען.

יעצט פייערט די שול א גרויסען יום־טוב — דעם 20 יעהריגען יובילעאום, פערבונדען מיט א פייערליכען אקט פון צוטיילען די ערשטע התר הוראה'ס פון דער מתיבתא ביי דער אויבענדער מאהנטער שול, וואס ווענען די ערשטע רייפע פירות נאך א לאנגער עהרענפולער ארבייט בתורה ובעבודה פערבונדען מיט אניעפענטליכען ארויסטריט פון די תלמידים.

די פייערונג אלם איינציגע אין איהר ארט, האט ארויסגערופען גרויס אינטערעס אין די הינגע רעליגיעזע קרייזען.

אומזיסטע אינטריטס קארטען צו בעקומען אין דער קאנצעלאריע פון שול, קילינסקי־גאס נומער 50.

פיהרער פון רעליגיעזע יודענטום אין לאדז

ווי מיר זעהרען געזאוור קומט אין די נאהענטע טעג צופאהרען קיין לאדז אויף דער איינלאדונג פון דער לאדזער ארטאדאקסישער יוגענד „צעירי־אגודת ישראל" דער פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ארטאדאקסיע ה' יעקב ראזענהיים פון פראנקפורט אמיין. ער וועט דא ווייל'ען צוויי טאג און פוילען אויף א קאנפערענץ פון „בית יעקב" שולען אין ווארשא, דער גאסט וועט ארויסטרעטען אין לאדזער פילהארמאניע זאל מיט א רעפעראט וועגען די פראבלעמען פון דער פאליטיק פון דער אגודת ישראל. ער וועט אויך בעריהרען די פראגע פון דער אגענץ — ווי אויך א רייה אנדערע אקטועלע יודישע פראגען פון פאליטיק.

קינא־טעאטער **RAJ** 5 באלוטער מארך 5

היינט און פאלגענדע טעג! — מעכטיג פילם־מייסטערווערק! — שפאנענדע סענסאציע!

„קלוב פון דער שווארצער האנד"

אין דער הויפטראלע: WILLIAM DESMOND — אויסער'ן פראגראם: א פארס. — מוזיקאלישע אילוסטראציע איז גענוי איינגעפאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה' ע. זילבערשאץ.

אויפ'ן 1. סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר. אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 א זייגער נאכמ. שבת, זונטאג און יום־טוב 12 בייטאג.

קינא־טעאטער „UCIECHA" לימאנאווסקיעגא 36 (א־עקסאנ' דיראווסקי)

היינט און פאלגענדע טעג! פערל פון אונזער רעפערטואר! פרעכטיגער פילם א. נ.

„ווייסע רויזע"

אין די הויפטראלען: DIANA KARENNE, DOLLY DAVIS i JACK TREVOR
נעכסטער פראגראם: PAT i PATACHON אלס „ים־פיש אויפ'ן אייגענעם מיסט"

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. פערשטארקטער ארקעסטער. דער זאל איז גוט בעהייצט

קינא־טעאטער **פריזמא** פראנציסקאנסקא 31

היינט און פאלגענדע טעג! — מעכטיגע פרעמיערע!
מייסטערווערק פון דער פראנצויזישער קינאמאטאגראפישער קונסט לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון A. DUMAS א. נ.

גראף מאנטע כריסטא

דראמע פון ראמאנטישע פאסירונגען פון א העלדישען מאטראז ערמונד דאנטעס אין די הויפטראלען 6 גרויסע עקראן־שטערנס א. LIL DAGOWER, BERNARD GOETZKE

אנהויב טעגליך 30 .4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 1 בייטאג. פרייז פון אלע פלעצער אויף די 1־טע סעאנסן 50 גר. גרעסט. ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה' א. ריכטער

KINO TEATR „SYRENA" ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

היינט און פאלג. טעג!

1) גרויסער שלאגער פון פראדוקציע First National Pictures Warner Bros — דער ים־רויבער — אין די הויפטראלען: RICHARD BARTHELMESS i BETTY COMPSON
2) אונגעוועהנליך פרעהליכע אמעריקאנער קאמעדיע

נעכסטער פראגראם: „פערגעסענע געזיכטער". אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. אין געוו. טעג פון 4 ביז 6 נאכמיטאג, שבת און זונטאג פון 1 ביז 3 נאכמיטאג זענען די פרייזען פון די פלעצער צו 30 און 50 גר.

Dr. med. J. HERSZFINKIEL
ספעציאליסט פאר קינדער־קראנקהייטען
זאוואדזקא 15, טעלעפ. 111-87
נעמט אן פון 9 — 10 פריה און פון 3—5 נאכם

Dr. med. Grzegorz Rozenberg
ספעציאל־ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען
Gdańska 44 (דלוגא) tel. 224-44
נעהמט אן פון 11.15—12.30 און פון 6 — 8 אוו.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאנא 43, טעל. 32=41
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און מענער־שוואכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ־לאמפען (הער־אויספאל)
נעמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אוונד

S. SZAPIRO
BIURO PRÓŚB i TŁUMACZEŃ
Cegielniana 39, lewa ofic., 1 p.
(לאנגיעהריגער רעכטסקאנסולענט
פריהער פיעטריקאווער 25)
שרייבט אלע ארט גערוכטס־אנקלאגעס, קלויזולעס, וואלאריזאציע־אנגעלעגענהייטען און ירושה־זאכען, אויך סקאר־בעווע אין אלע אינסטאנצען.
איבערזעצונגען אין: פויליש, דייטש, רוסיש, פראנצויזיש און געשעפטס־בריף אין אלע שפראכען שטרענג דיסקרעט.
(עלעם אויף שרייב־מאשינען)

Dr. Różaner
ספעציאליסט פאר
הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע
Dzielna (Narutowicza) 9 tel. 128-98
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 8—10 פריה און פון 5—8 אוונד
ווארטע־זאל פאר פרויען.

HEMOROIDY STAN ZAPALNY KRWAWIENIE SWĘDZENIE USUWA HEMORIN KLAWE

צאהן־ארצט
St. Gelberg
וואוינט יעצט
Zawadzka 14, tel. 108-33
נעהמט אן פון 10—2 און פון 4—7.

---

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין מעבעל בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל־געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל. 56=162.
נאר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בעמ.: כ'קויף אויך גענוצטע מעבעל, דיוואנעס, פעלצען א. ז. וו. קומט און איבערצייגט אייך!

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87
ספעציעל ארצט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען. מענער־שוואכע, אלע ארט אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען
נעמט אן פון 8—2 נ.מ. און פון 5—9 אוו.

אין די הויפטראלען:

היינט און פאלגענדע טעג! .·. גרויסע פרעמיערע! .·. דראמע פון כאלאנע, ליידענשאפטען און קאמה וועגען א פרוי א. נ.

דאס לאנד אהן פרויען (כלה 68)

CONRAD VEIDT i OLGA BRINCK

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. ביינעלמאן.

Kino Spółdzielnia
Sienkiewicza 40.

סעפארטו'ס און פריי-בילעטען זענען אונגילטיג.
אנהויב פון די סעאנסען: 4, 6, 8 און 10 א זייגער אווענד.

היינט און פאלגענדע טעג!

מעכטיגע דראמע פון סיבירער לעבען

אין די סיבירער טייגעס

F. KORTNER i RENE HERIBEL

ריהרענדע געשיכטע פון א פערשיקטענ'ס טאכטער און דעם זוהן פון גובערנאטאר-סאטראפ. .·. אין די הויפט-ראלען:

נעזאנגען צום בילד פיהרט אויס א רוסיש-אוקראינישער כאר אונטער דער לייטונג פון ה' אקימאוו.

אויסערדעם: א גרויסע סענסאציע אין לאדז! אויפטריטען פון טענא-מענאלען טעלעפאט WŁ. ZWIRLICZ || די פרייזען פון די בילעטע זענען ניש נעדעכערט

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 45, טעל. 113-47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אווענד.

הלא חכמה תקרא, ותבונה תתן קולה

בצדק כל אמרי פי, אין בהם נפתל ועקש,
אשרי אדם שמע לי, לשקד על דלתותי יום יום

איבער דעם זאלסטו נאר קומען אין מיין רעכטסקאנסולטאציע-ביורא צו ה'

מאנעלא, פיעטריקאווער 17

(וואכאדניע 52) טעל. 148-79

וואו צו ווערט פינקטליך ערלעדיגט, געווי-סענהאפט געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפע-לאציעס, ארוואלאניעס, קלאזזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעדט אין פוילען, וועגען דירות און אורזשאנד ראזיעמטשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.

מיט אכטונג
ד. מאנעלא, רעכטסקאנסולענט
פיעטריקאווער 17.

צאהן-ארצט טאנדאווסקא

גלובנא 51, טעל. 174-93
נעהמט אן צו לעטשניצע-פרייזען
פון 9 פריה ביז 8 אווענד.

לעטשניצע

פון דאקטוירים ספעציאליסטען און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר ראקאווסקי נאז האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 7—6
ד״ר ריזשאנער הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—2
ד״ר גאלדישטיין- אויגען-קראנקהייטען פאלאק	1—2 7—8
ד״ר יוסטמאן נערווען קראנקהייטען	12—2 חוץ זונ.
ד״ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען	10-12 4-5
ד״ר פאפיערני פרויען און געבורטס-הילף	11½-1 5-6
ד״ר קאנטאר כירורגישע-קראנק.	4½-5½ זונ. 1—2
ד״ר וויינבערג אינ. הערץ לונגען	12—1, 6½—7½
ד״ר סטופעל רענטגען	12—2, 4—6
א. גראזענשיק צאהן-ארצט	3—7
ג. ראזעס צאהן-ארצט	8—2

צאהן-טוגר היילונג, בעלייכטונגען, קראנקען, מאסטען א.א.וו.
בײ דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגענשטראהלען, פאר בעשטראהלונג און דורכלייכטונגען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעדיצינישע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער. אימפאנגען נעגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכם.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג
וויזיט אין דער שטאט.
ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אווענד

Dr. med.
B. Robinzon

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 131-86
נעמט אן פון 8—9½ פריה און פון 3—4½ נאכם.

די מעכאנישע שלאסעריי און שווייסעריי

פיהרט אויס זעמטליכע מאשין-רעפע-ראטורען, שווייסונגען, צופאסונג פון מאשינען-טיילען מיט גאראנטיע און
:—: געגען ביליגען פרייז :—:

J. REDER, Łódź

11 קאנסטאנטינער 11 (רוג זאכאדניא)
פריוואט-וואוינונג: גדאנסקא 20.

נייעם בלויז פאר יודען!

די לאנג-עקזיסטירענדע **טליתים-פאבריק**
עמפפעהלט צום פסח-סעזאן א גרויסען און רייכען אויס-וואהל פון עכט וואלענע, האלב-וואלענע און זיידענע פאר מערקישע טליתים, ווי אויך טליתים קטנים.
הורט און דעטייל! ביליג און רעעל
יחיאל מינסקי, לאדז, סאלנא 6

לעטשניצע

פון דאקטוירים ספעציאליסטען און דענטיסטישער קאבינעט.
גזשעזשינער 11, טעלעפאן 37-63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד״ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר	3½—4½
ד״ר הערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4½
ד״ר שטאל אינערליכע קראנקהייטען	12 2
ד״ר לוביטש הויט און געשלעכט-קר.	12½ 1½
ד״ר שמירגעלד נערוועז און גייסטיגע קר	2
ד״ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12½ 1½
ד״ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד״ר שמערלאווסקי פרויען- און געבורטס-הילף	3½—4½

אנאליזען, רענטגען, דורכליכטונגען, אלע מעדיצינישע אנאליזען און אלע הילפס-מיטלען א.א.וו. ... איבערשטראהלונגען ... אויך קורסן ...
אימפונגען געגען שקארלאטין.
בײ דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאזשינסקי סטאמאטאלאג
צאהן-ארצט 10—1 3—6
... צאהן, קראנקען, מאסטען א. א. וו.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

Dr. Z. Rakowski

ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע. אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער היילקאבינעט קאסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

א שטוב

איז זשפארט צו פערמיטען אויף פראנציסקאנער גאס. צו ערפאהרען אויף אלעקסאנדריסקא (מרדכי נבאי'ם גאס) נומ' 9, ביי א. צוקערמאן!

Dr. med.
G. Gersztajn

ספעציאל-ארצט
פאר אויגען-קראנקהייטען
טראגוטא 12,
טעל. 175-10.
נעהמט אן פון 11—1 בייטאג און פון 7—8 אוו. 3919

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 15 יאהר פראקטיקירט ... לעקציעס פאר ... פראנצויזיש, ... און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
... 1 שטאק

Dr. med.
LAJCHTER

צאהן-כירורג

Chor. szczęk, dziąseł, podniebienia, języka it.p.

przeprowadził się na ZIELONĄ 9
I p. front, tel. 149-66
od 1½–5 po poł.

Dr.
HELLER

ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
W. EYCHNER

גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11.
טעל. 134-72
נעמט אן פון 6—8 אווענד

Kino MIMOZA
ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע פרעמיערע!
דאס גרעסטע מייסטערווערק פון דער וועלט

ניבעלונגען

אין די הויפטראלען:
PAWEŁ RICHTER i BERNARD GOETZKE

נעכסטער פראגראם: „לעצטער ראמאנס".
פערשטארקטער ארקעסטער. דער זאל איז גוט בעהייצט.

קאנקורענץ!

אין ערשטקלאס. דאמען- און הערן-פריזיער-אנשטאלט
מ. קופקא, פאלודניאווא 12

זענען די פרייזען געווארען פערקלענערט:

דאמען-סאלאן:		הערן-סאלאן:	
שערען דאמען	80 גר.	ראזירען מיט קאלניש-וואסער	40 גר.
שערען שילער	60 גר.	ראזירען און שערען	1 זל.
... ספר-אנדולאציע	1.50 זל.	שערען	70 גר.
... וואסער-אנדולאציע	1.— זל.	שערען א יונגעל	50 גר.
קאפ-וואשען מיט טרוקענען	1.— זל.	קאפ-וואשען	50 גר.
		מאסאזש	50 גר.

די בעסטע שיך-פאסטע „Jaśniej słońca"

איבעראל צו בעקומען.
הויפטפערטרעטער אויף לאדז און אויף דער לאדזשער וואיעוואדזטווע
Perfumerja D. MARKUS
Łódź, Piotrkowska 59
tel. 128-02.

DR. MED.
L. Pikielny

אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און הארן-קראנקייט
8 NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אן פון 4—7 אווענד.

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז בײ מיר בעקומט מען א גרויסען אויסוואהל פון
פערשידענע קליידער
אויף חתונות, בעלער, חופה- קליידער און וועלאנען אויף **אפנויז**
נייעסטע פאסאנען! קומט און איבערצייגט אייך.
מיט אכטונג פאסטאווולסק
ציגעלגאס 59, פראנט, 1 שטאק

עלעגאנטע פרויען

ניצען אויס די געלעגענהייט פון דעם גרויסען אויסוואל, וואס מיר בעזיצען פון פערשידענע מאדערנע פאלקעס און שייטלען.
בעמ.: צגליב'ן קריזיס הערען אנגענומען בעשטע-לונגען פון ערשטקל. אנדולאציעס צו זעהר ביליגע פרייזען ביי פרוי צוקער קאנסטאנטינער 15

א לאנגיעהריגער געוועזענער געריכטס-סעקרעטאר

שרייבט אלערליי ביטעס און קלאגעס, קלויזולעס און זאבעזפיעטשע-ניעס אין אלע שטעדט פון פוילען.
א גוטער ספעציאליסט אין מיליטער-ענינים
B. MANN, Piotrkowska 10.

דאס לאדזשער לעבן

ניי'ער פאלקסבלאט

7 פרייטאג — ט״ו שבט תר״צ

פעברואר

זון-אויפגאנג 7.09
זון-אונטערגאנג 4 32

ליכט-צינדען: 4.16

9 יודישע דעל־עגאטען

צום צוזאמענפאהר פון די יודישע מיטגלידער אין די האנדעלס־קאמערן

(—) היינטיגען זונטאג, דעם 9 פעברואר, וועט אין ווא־שא פארקומען א צוזאמענפאהר פון אלע יודישע מיטגלידער אין די האנדווערקער־קאמערן.

דער ראזיגער צוזאמענפאהר ווערט גערופען דורך דער עקזעקוטיווע פון צענטראלען האנדווערקער־פערבאנד אין פוילען אין דער געזעלשאפט „ארט״.

אויפ'ן צוזאמענפאהר זאל אויסגעארבייט ווערען א געמיינזאמע שטעלונג בנוגע א רייה פראגען, וואס דאס פאראינטערעסירט איצט רעפעטירט ווערען, און וועלען שפילען א וויכטיגע ראלע אין לעבען פון יודישען האנדווערקער.

די טאג־אָרדנונג פון דער בעראטונג איז פאלגענדע: קוואליפיקאציע־עקזאמענס פאר מייסטער און געזעלען; קורסען אויף פארבערייטען צו די עקזאמענס; פאך־שולען פאר לערן־יונגלען, סטאטיסטיק פאר האנדווערקער: פערשידענעס.

גלייכצייטיק מיט דער קאנפערענץ וועט פארקומען א זיצונג פון צענטראל־קאמיטעט פון האנדווערקער־פערבאנד אין פוילען, כדי גלייך קענען אננעמען א שטעלונג צו די בעשלוסען פון דער קאנפערענץ און ארורכצופיהרען די בעשלוסען אין לעבען. צו דער קאנפערענץ פאהרען ארויס פון לאדז אלע 9 יודישע מיטגלידער פון דער לאדזשער האנדווערקער־קאמער.

א גרויסע גנבה ביי ספאדענקעוויטש'ן

„אפגעהוילעט״ פאר עטליכע צעהנדליג טויזענט גאלאנטעריי און וועש

אויף פיעטרקאווער 152, אין גאלאנטעריי־געשעפט „ספאדענקעוויטש״ האבען זיך אריינ־געכאפט גנבים, וועלכע האבען ארויסגענומען פאר עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאטעס פערשידענע גאלאנטעריע־סחורות, וועש א. ד. ג.

דער איינברוך איז געווען אינטערעסאנט בעמערקט. דער וועכטער פון'ם הויז און מיטגלידער פון דעם דער אויספארשונגס־מאכט.

די אויספארשונג האט בעוויזען, אז די גנבים האבען זיך אריינגעכאפט פון'ם שכניש'ריגען הויף פון פיעטרקאווע 154 וואו זיי האבען מיט א זעג אונטערגעזעגט די קראטעס און ארויסגעדריקט די שויבען פון די פענסטער מיט אנגעסמאלעוועטע שמאטעס, כדי צו דערשטיקען דעם קלאנג פון דעם צובראכענעם גלאז, אינוועניג האבען זיי פערוקט די פארטיערע אין דער וויטרינע, אנגעצינדען א ליכט און זיך גענומען צו דער „ארבייט״.

אין הויף האט די אויספארשונגס־מאכט פעסטגעשטעלט שפורען פון פיס פון 4 מאנספערשוינען אז אויף וועג ווייטער עטליכע קראטען און אנדערע זאכען, פערלוירען דורך די גנבים. די שפורען האבען געפיהרט דורך שיענקעוויטשגאס אויף קילינסקא.

די אויספארשונג ווערט, ווען רעכענט, אז די גנבים וועלען אין גיכען ענטדעקט ווערען.

אכהו — א פושעי ישראל

דאס ווייב געפינט איהר „תכשיט״ נאך 10 יאהר ארומוואנדערן

דאס איז געווען אין סוף 1918 י. ווען בענרעט ראכשפינעל האט זיך בעקענט מיט זיין בעשערטער חנה און האט מיט איהר חתונה געהאט כדת משה וישראל. בענרעט איז געווען א רעליגיעזער יונגער־מאן, א כהן, שבת פלעגט ער דאווענען אין שטיבעל און אין די וואכעדיגע פלעגט ער אויך אמאל זיך צוכאפען צו א ספר. ער האט זיך אויסגעלערנט צו ארביטען אויך א מעכאנישען שטוהל. קיינ־ ארבייט פאר וועבער איז נאך דאן נישט געווען, אבער כ'איז גע אנגאנגען צו בעסערע צייטען און אנ'אויסגע־ארבייט איז געווען, האבען אונזערע יונגע הזוג געהאט. און זיך געדונגען א דירה אויף לוטאמירסקא 8. אבער לאנג האט דאס פאר פאר נישט געלעבט צוזאמען. א פאר חדשים נאך דער חתונה איז אינזער יונגער פאלעבעסעל פערשוואונדען געוואָרען און די פרוי, וועלכע איז געבליבען מעוברת האט נישט געוואוסט וואוהין ער איז אהינגעקומען, זי האט איהם א צייט־לאנג ארומגעזוכט און טאקע נישט געפונען.

דערווייל איז ב' יאהר געבוירען געווארען א יונגעל, און די פרוי מיט'ן קינד אויף די הענט האט 10 יאהר זיך געמוטשעט אלס עגונה, אין מיטלען צום לעבען.

מיט א פאר וואכען צוריק האט מען דער פרוי דערצעהלט, אז מ'האט איהר מאן געזעהען אין לאדז, און אז ער איז אהערגעקומען עפעס פון א שטעטעל ארום לאדז, וואו ער וואוינט שטענדיג. האט זיך די פרוי אנגעהויבען אינטערעסירען מיט דעם ענין, און האט זיך דערוואוסט, אז איהר מאן וואוינט אין זגערזש, וואו ער האט חתונה געהאט.

נישט לאנג געטראכט, האט זי זיך אריבערגע־כאפט קיין זגעזש און דא זיך טאקע דערוואוסט, וואו ער וואוינט איהר „תכשיט״ און האט איהם געמאכט א בעזוך. דער מאן האט גארנישט געפרובט אפלייקענען, נאר ער האט די ערשטע פרוי חנה, מיט וועלכע ער האט שוין א זוהן פון א יאהר 10 אומ־נישט פריינדליך אויפגענומען, אז זי האט קוים גע־פונען דעם וועג צוריק אהיים, איז זי איצט געקומען א פערצווייפעלטע אין ראבינאט בעטען אנ'עצה, וואס זאל זי טון מיט איהר מאן און כאטש פאר איהר קינד, דעם כהן, וואס האט חתונה געהאט מיט א צווייטער פרוי, נישט אפגעבנדיג די ערשטע און וויל נישט אויסהאלטען נישט די פרוי און נישט זיין קינד, הגם זי וואהנט נישט קיין מיטלען צו לעבען.

דערמארדעט זייז כלה

זי וויל איהם נישט, ווייל ער איז א שכור

(ה) ראך מאטעלסקי 27 יאהר אלט האט זיך געשידכנ'ט צו דער טאכטער פון א רייכען פויער, מאריא יאנטשאק פון דארף פעליציאנאוו הינטער טורעק. דער כלה'ס עלטערן זענען אפילו געווען מסכים צום שידוך, אבער די יונגע האפען זיך כערלאפט אהן די עלטערען'ס וויסען. דער־ווייל איז זיך די כלה דערוואוסט, אז מאטעלסקי איז א געפעהרליכער שיכור און האט מיט איהם איבערגעריסען. נעכטען, ווען די עלטערען פון יאנ־טשאק זענען געווען צו גאסט אין א שכנישען דארף, איז מאטעלסקי געקומען צו יאנטשאק און געפאדערט, זי זאל מיט אותם צוריק אויפנעמען די בעציהונגען און געדראהט איהר צו ערמארדען. יאנטשאק האט איהם געוויזען די טיר. מאטעלסקי האט זיך דאן געווארפען אויף איהר און געוואלט זי פערגוואלטיגען, ווען זי האט איהם געשטעלט א ווידערשטאנד, האט ער צוויי מאל אויסגעשאסען, און זי דערהרגעט אויפ'ן ארט. דאן איז ער אנטלאפען און זיך בעהאלטען אין נאהעגטסטען פעלד. אויף די שאסען זענען אנגעקומען די ארומיגע שכנים, מ'האט ארויסגערופען פאליציי, וועלכע האט מאטעלסקין ארעסטירט אין וואלד און געבראכט אין טורמע אין טורעק. די ארומיגע פויערים האבען איהם געוואלט לינטשען.

בעגיסט איהר מאז מיט זאלץ־זויער

און מאכט זיך אליין „געפגר'ט״...

(2) נעכטען איז די פאנאטאווע ארויסגערופען געווארען אויף קילינסקא 158. דארט אין דער וואוי־נונג פון א געוויסען מאקאווסקי האט די פאנא־יאזיע 5געטראפען פאלגענדען בילד: דער 27־יאהריגער מאקאווסקי איז געלעגען מיט א געזיכט אפגענאגען מיט זאלץ־זויער און זיך געקארטשעט פון ווייטאג. דאס רעכטע אויג איז געווען אויסגעריסען און דאס גאנצע רעכטע טייל פון געזיכט איז געווען אפגעגע־בריהט. לעבען איהם אהן סמנים פון לעבען איז געלעגען זיין פרוי. מ'האט מאקאווסקין אריבערגעט־ראגען אין דער שכנישער וואוינונג, און נאכדעם זיך גענומען ראטעווען די פרוי. ס'האט זיך ארויסגע־שטעלט, אז איהר איז גארנישט געשעהען, און אז אין האנט האט זי געהאלטען א פלעשעלע מיט... ריינע וואסער.

די פאליציייאישע אויספארשונג האט פעסט־געשטעלט, אז דא כפאר פאלק האט לעצטענס שלעכט געלעבט צווישען זיך. מיט א פאר חדשים צוריק איז די פרוי ארויסגעפאהרען צו איהרע עלטערן אין לודזמערזש, און האט מיט זיך מיטגע־נומען איהרע 2 קינדער. אין א קורצער צייט ארום איז זי צוריקגעקומען מיט די קינדער, ערקלערענדיג, אז זי האט זיי נישט מיט וואס אויסצוהאלטען. נעכ־טען איז זי ווידער געקומען צום מאן און פארגע־שלאגען צו נעמען צו זיך די קינדער, אויב ער וועט צאהלען אויף אויסצוהאלטען זיי 25 זל. א וואך. ווען דער מאן איז אויף דעם מסכים געווען, האט זי ארויסגעכאפט א פלעשעלע זאלץ־זויער און איהם בעגאסען דאס געזיכט.

ביז ער איז מיט א געשריי געפאלען האט די פרוי אויסגעטרינקען א ביסעל פון צווייטען פלעשעלע און איז אויך אנידערגעפאלען. ס'האט זיך אבער ארויסגעשטעלט, אז זי האט סימולירט א פערסוכונג, ווייל אין פלעשעלע איז געווען וואסער. נאכ'ן צו־זאמענשטעלען א פראטאקאל האט מען די פרוי בעפרייט.

פון לינת הצדק

אין חודש יאנואר 1930 איז ארויסגערופען געווארען די פאנאטאווע צו 462 פאלען. 16 קראנקע זענען איבערגעפיהרט געווארען אין שפיטאלען צו באלדיגער אפעראציעס. אין 13 פאלען האט מען ערטיילט הילף אויפ'ן ארט. 8 פאלען איז קאנסטא־טירט געווארען טויט. 5 קינפעטארינס אין קליניק. 516 פערזאן זענען בעשטראהלט געווארען מיט קווארץ לאמפ (פרייז 1 זל.). 42 מיט עלעקטרישע מכשירים. צו 61 קראנקע איז דער דאקטאר געשיקט געווארען אהיים און 136 האבען בעזוכט דעם דאק־טאר. 138 משמורים זענען געשיקט געווארען צו קראנקע. 241 כלים ארויסגעבארגט פאר קראנקע.

תיקון טעות

אין דער רעצענזיע פון ד.—סקי וועגען ארטור רובינשטיינ'ס קאנצערט אין נעכטיגען „נייעס פאלקס־בלאט״ איז ארויסגעפאלען א שורה און צוליב דעם ווערט אונפערשטענדליך א גאנצער זאץ. ס'דארף זיין: „ווען אזעלכע מייסטער־פינגער ריכטען נאך די גרעסטע מוזיק־דענקער, ווי באך און ליסט איז זעלבסטפערשטענדליך, אז ס'איז איבעריג זיך אריינצולאזען אין באנאלע ווערטער איבער הערליכען און הערליכען איינדרוק״.

Dr. med. JÓZEF IMICH

ספעציאל־ארצט פאר אויערען, נאז, האלז- און קעהל־קאפ - קראנקהייטען

MONIUSZKI 1, telefon 209-97

צוריקגעקערט

נעהמט אן פון 1—2 און פון 5—7 אוו. 8358

רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע

(מ) פון מאנטאג האט זיך אנגעהויבען די רע־גיסטראציע פון ארבייטסלאזע אויף פעברואר. צו דער רעגיסטראציע קענען זיך מעלדען אויך פריי־ליידיגע ארבייטסלאזע, וועלכע האבען זיך רעגי־סטרירט אין מלוכה'שען אמט פאר ארבייטסלאזע פאר'ן 15-טען דעצעמבער און זענען נישט בע־רעכטיגט צו בעקומען שטיצע פון ארבייטסלאזען־פאנד.

די רעגיסטראציע וועט פארקומען אין לאקאל פון אינטערשטיצונגס־אמט (פעטריקאווער 273) פון 9 ביז 2 לויט פאלגענדען סדר:

היינט, פרייטאג — ארבייטסלאזע, וועלכע זיי־ערע פאמיליען נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען — P R S

שבת — T U W Z Ż

מעמאריאל פון דער האנדעלס־קאמער

וועגען דער שטייער־אמעסטיע

(2) ווי מיר האבען נעכטען טעלעפאניש מיטגעטיילט, האט דאס פינאנץ־מיניסטעריום פער־ארדענט, אז ביז'ן 31 מערץ זאלען די פינאנץ־אמטען אנולירען אלע פערלעגענע חובות, וואס איבערשטייגען נישט קיין 2000 זל. ווי מיר דערוויסען זיך האט זיך די האנדעלס־קאמער געווענדעט מיט א מעמאריאל וועגען דעם צירקולאר. אינ'ם מעמאר־יאל ווערט אנגעוויזען, אז די אנולירונג פונ'ם שטייער־צאהלער, נאר פון פינאנץ־אמט; ווייטער — אז מ'ווערט געגעבען א צו קורצער טערמין אויף צוזאמענצושטעלען די רשימה פון די חובות, וואס דארפען געשטראכען ווערען.

פעראָרדנונג

וועגען שטאלען, שטט־הייזער א. א.

(מ) דער אינדוסטריע־אמט פון דער ערשטער אינסטאנץ האט פעראָרדענט, אז די אינהאבער פון ווערטע יאנארע אבארעס, פערד־שטאהלען, שעכט־הייזער פון געפליגעל א. ד. ג. זאלען ארויסהענגען די ענטשפרעכענדע שילדען, אויף וועלכע עס דארף אנגעוויזען ווערען דער נאמען, פאמיליע, פירמע און ארט פון דער אונטערנעהמונג א. ד. ג. פאר עובר זיין אויף די פארשריפטען דראהט ביז 1000 זל. שטראף, אדער ביז 14 טעג ארעסט.

דאס דירה־געלד אין די וואוי־נונגען אויף פאלעסיע

(מ) אונטערן פאָרזיץ פון רעפוטאט קאוואל־סקי איז פארגעקומען א זיצונג פון די שטאט־ראט־פינאנצען אין ביורזשעט־קאמיסיע און פון דער קאָ־מיסיע פאר אלגעמיינע עניינים. עס איז בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען פערטיילען די דירות, און עס איז בעשטימט געווארען דאס דירה־געלט פון די וואוינונגען אויף קאנסטאנטינער פאלעסיע.

מצד דעם מאגיסטראט האבען אין די בעראַ־טונגען אנטייל גענומען: וויצע־פרעזידענט וויע־לינסקי און לאווניק איזרעבסקי און קוק.

א טאנץ מיט'ן פיסטעל

און אין לויפטען – א שיסעל...

(ח) אויף ציגעל־גאס 54 אין זאלצמאנס טאנץ־שולע איז דינסטאג אין אוונט, בעת סיזענען פאר־געקומען די טענץ, אויסגעבראכען א סכסוך צווישען צוויי יונגעלייט, איינער פון זיי האט ארויסגעכאפט א רעוואלווער און האט עטליכע מאל אויסגעשאסען אין דער לופט. די קוילען האבען געטראפען אין סופיט. צווישען די אנוועזענדע איז ענטשטאנען א מהומה, דערווייל איז דער שיסער אין דער מהומה פערשוואונדען. ווען פאליציי איז אנגעקומען איז שוין אלץ געווען רוהיג. פאליציי פיהרט אנ'אויס־פארשונג, כדי פעסטצושטעלען, ווער ס'איז געווען דער שיסער.

אפטייקען

נאכט־דיזשורען

(2) פאוולאווסקי, (פעטריקאווער 308); ס. ראמבורג, (גלאווגא 50); גלוכאווסקי, (נארוטאוויטש 4); שיטקעוויטש, (קאפערניק 26); כארעמזא, (פאמארסקא 16); א פאטאש, (פלאץ קאשטשעלנא 10)

לאדזשער קאמעראל־טעאטער **„ארט״** אל. 1. מאי 2 פריהער ענגל, זאל

קינסטל. לייט. מ. בראדערזאן; דיר. י. סטרוגאטש, קאסס. ד. ביינעלמאן

פארזשער־סיטי: נתן רייכענבע ג.

היינט, פרייטאג 1 פארשטעלונג: 9.30 א זייגער אוונט,
מארגען, שבת 2 פארשטעלונגען: 3.30 א זייגער נאכמ. צו ביליגע פרייזען פון 1-3 זל., 7.15 אוונט פון 50 1-4 זל.

ס'ווערט געשפילט: **„חי־געלעבט״** 18 שלאגער־נומערן 18

בילעטע צו בעקומען יעדען טאג ביי דער קאסע פון טעאטער פון 11—1 מיטאג און פון 5 נאכמ.

ZAKŁAD
FOTOGRAFICZNY
i PRACOWNIA PORTRETÓW
Z okazji 35-letniego Jubileuszu
firmy
"A. PIOTROWSKI"
PLAC WOLNOŚCI 6
nagrodzonej złotemi medalami na wszechświatowych wystawach w Paryżu, Wiedniu i innych miastach za artystyczne wykonanie pracy w zakresie fotografii.
Niniejszym komunikuję P. T. Publiczności i Sz. Klienteli, że w roku bieżącym obchodzę 35-cio letni Jubileusz istnienia swego zakładu, który był popierany przez tak długi szereg lat pełnem zaufaniem przez najszersze sfery miasta Łodzi.
Z okazji Jubileuszu postanowiłem na czas krótki -zniżyć ceny by udostępnić ogółowi sfotografowania się oraz mieć artystycznie wykonany Foto-Portret w przystępnej cenie z pracowni mojej, urządzonej podług ostatnich wymagań techniki fotograficznej.
12 Fotografij Jubileuszowych biust zł. 3
3 Pocztówki podwójnie retuszowane c. i. zł. 3
1 Foto-Portret duży z natury 40x50 cm. c. i. zł. 10
Wykonanie bezkonkurencyjne
Zdjęcia wykonywa osobiście znany operator
p. F. Buchcar były właśc. firmy J. Tyraspolski
obecnie Plac Wolności Nr. 6 -
w Łodzi
1895-1930

דער ראדאשיצער רבי איז געשטארבן

(—) קיין ישעון איז נעקומען דער ראדאשיצער רבי, ר' חיים אשר שליט"א. כ'את איינגעארדענט געווארן א פייערליכער קבלת-פנים, און וועלכע סיזאט זיך באטייליגט א כפעציעלע דעלעגאציע, וואס איז אנגעקומען פון ראמא.

אין צוזאמענהאנג מיטן רבי'נס פיילען אין ישעון איז דארט איינגעארדענט געווארן א פייערליכער חינוך-הספר.

הויזבעזיצער קלאגען זיך אין דער וואיעוואדזטווע

דער פעראיין פון הויזבעזיצער האט זיך געווענדעט צו דער וואיעוואדזטווע מיט אן אנקלאגע קלאגע געגען מאגיסטראט, הלמאי ער מאכט שווערי'קייטן ביים ארויסגעבן ערלויבענישן אויף צו בויען.

אין צוזאמענהאנג מיט דער אנקלאגע האט די וואיעוואדזטווע זיך געווענדעט צום מאגיסטראט מיט א פארשלאג צו געבן אין דער פראגע די אויספירלעכע ערקלערונגען.

פערוואונדעט ביי דער ארבייט

אין פאבריק אויף פיעטרקאווער 210 האט די מאשין אפגעריסן 3 פינגער דעם 30 יעהריגן ארבייטער קארל קארטאיעץ (וואלטשאנסקא 181).

מכח דעם אהנהענדיגען און אהנפיסיגען קינד

אין דער ראקטווירים-געזעלשאפט אויף יעוואנגעליצקא 9 איז דעמאנסטרירט געווארן דאס נישט לאנג-געבוירענע פערזעהעניש אהן הענט. עס איז פעסטגעשטעלט געווארן, אז דאס קינד פערלירט אין וואג און וועט געווים נישט לעבן. די מוטער פון דעם קינד פיהלט זיך גאנץ גוט און קומט צום געזונד.

דער מעדיצין איז אזעלכע פאלען, ווען עס זענען געבוירען געווארן אזעלכע קינדער אהן פיס, אדער אהן הענט באקאנט, און מעדיצין ווערט עס אנגערופען „אמעלעס". סירוב טרעפען זיך אזעלכע פאלען ביי עלטערן, וועלכע זענען אין נאהענטער קרובה'שאפט, אדער ביי אלקאהאליקער, אדער קראנקע ווענעריש. אזוי אבער ווי די עלטערן פון דעם געבוירענעם פערזעהעניש זענען אינגאנצען געזונטע מענשען און זענען אויך נישט קיין קרובים איז נאך גרעסער די פעראינטערעסירונג פון די מעדיצינישע קרייזען מיט דעם פאל.

א פעראיין פון לאדזער לאנדס-לייט אין בריסעל

אין בריסעל איז פארגעקומען די גרינדונגס-פערזאמלונג פון פעראיין פון לאדזער לאנדסלייט, אין דער אנוועזענהייט פון 50 פערזאן האט געעפענט די פערזאמלונג ה' בראנשטיין און איבערגעגעבן אין קורצע ווערטער די באדייטונג פון דער פערזאמלונג: לאדזער לאנדסלייט געפינען זיך דא אין א גרעסערע צאהל.

ה' מענדעלעוויטש האט אפעלירט צו אלעמען צו נאך אנ'אקטיווע מיטארבייט. עס רעדען נאך די ה' ראזענבלום, חיטעהזאן, ביאלאריפסקי און ... אל. און דאן ווערט געוועהלט א צייטווייליגער קאמיטעט פון די פערזאנען: ראזענבלום, בארענשטיין, מענדעלאוויטש, וויטעלזאן, מינראל, נאראוויטש און קויפמאן.

דאס גרויסע געווינס אין לאדז

נעכטען איז דאס ערשטע מאל אין דער איצטיגער 20-טער מלוכה-לאטעריע געפאלען א גרעסער געווינס אין לאדז. דאס איז דער הויפט-געווינס פון דעם ערשטען ציהונגס-טאג פון דער 4-טער קל. 20,000 זל. אויף נומער 50210. דער גליקליכער לאס איז פערקויפט געווארן דורך דער קאלעקטור ב. יאטקא, פיעטריקאווער 22 און 66. ווי מיר ווערן געוואויר זענען דאסמאל באגליקט געווארן לאדזער יודען פון מיטעלער שטאנד.

געשוואוירענער איבערזעצער פון יודיש און העברעאיש אין לאדז

ה' אדאם קאהן (פיעטריקאווער 225) איז באשטימט געווארן אלס געשוואוירענער איבערזעצער פון יודיש און העברעאיש ביים היגען קרייז-געריכט.

פון געריכט

א פערשווענדער

(2) אין קרייז-געריכט איז נעכטען באהאנדעלט געווארן דער פראצעס געגען א געוויסען פעליקס נאוואקאווסקי, וועלכער האט בשעתו דעפראודירט 52 טויזענד זל. אין האנדעלס-באנק.

דער בעשולדיגטער האט זיך מיט א פאר חדשים אליין צוגעשטעלט צו דער אויספארשונגס-מאכט, דערצעהלט וועגן א גאנצער רייה מאטערנישען און רייזעס איבער דער וועלט נאך דער דעפראודאציע: ווי ער איז געפאהרען קיין אמעריקא, קיין קובא, איבער גאנץ איירארפא א. ד. גל. און ענדליך, אהן א גראשען געלד צוריקגעקומען קיין לאדז.

דאס געריכט האט פערמשפט נאוואקאווסקין אויף 2 יאהר טורמע.

צו דער עפענטליכקייט!

(בריף אין רעדאקציע)

אין „נייעם פאלקסבלאט" פון 3. ה. ח. איז איבערגעגעבן א באריכט פון א זיצונג פון דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג און צ"ה. אנד. געפינט זיך אויך א באריכט, אז די קהלה-פערוואלטונג האט אויף איהר זיצונג בעשטימט 3000 זל. פון איהר בודזשעט אויף צו פארבערייטען די יודישע האנדווערקער צו די פארשטעהענדיגע עקזאמענס, און דאס געלד איבערגעבן דער צענטראלע אויף זאווארזקא 5. אויף דערזעלבער זיצונג איז אויך אפגעווארפען געווארן א פארשלאג, אז די קהלה זאל זיך ווענדען מיט א מעמאריאל מכח דעם, אז פאר די יודישע מייסטער זאל אפגעשאפט ווערען דער עקזאמען פון פויליש.

וועגן די 2 בעשלוסען דארף די עפענטליכע מיינונג אנגעהמען א שטעלונג, און עס איז דערפאר זעהר וויכטיג צו בעקענען זיך אנ'איבריג מאל, אין וועלכער מאס עס באלעבאטעוועט די איצטיגע קהלה-מעהרהייט.

לויטן אינדוסטריע-געזעץ וועלען אלע האנדווערקער, וועלכע וועלען טראגען דעם טיטול „מייסטער" דארפען ביז ענדע יאהר 1930 בעליינען עקזאמענס, פאר אנ'עקזאמינירקאמיסיע ביי דער האנדווערקער-קאמער, וועלכע וועט זעלבסטפערשטענדליך ארורכפיהרען די עקזאמענס אין דער פוילישער שפראך; אז אזעלכע עקזאמענס וועלען א גרויסען טייל יודישע האנדווערקער דיסקוואליפיצירען. אין דעם איז קיין ספק נישטא, ווייל עס זענען פעראן זעהר גוטע יודישע בעל-מלאכות, וואס קענען אבער נישט די פוילישע שפראך, עס איז דערפאר אויך געווען די אויפגאבע פון דער קהלה-פערוואלטונג אין לאדז זיך צו רעכענען מיט אזא פראגע, וועלכע דראהט מיט א רואינע א גרויסער צאהל יודישע בעל-מלאכות.

איצט וועגען צווייטען בעשלוס:

די יודישע מיטגלידער פון דער בילדונגס-קאמיסיע ביי דער האנדווערקער-קאמער האבען דעם 8. יאנואר צונויפגערופען א קאנפערענץ פון אלע פעראינטערעסירטע פעראיינען, וועגן אננעהמען א געמיינזאמע שטעלונג צו די פארשטעהענדיגע עקזאמענס, אונזערע פארשטעהער האבען אויך דארט פערלאנגט זיך צו ווענדען מיט א מעמאריאל, אז פאר יודישע האנדווערקער זאלען די עקזאמענס פארקומען אין יודיש, און עס איז אויך דארט בעשלאסען געווארן, אז עס ווענדעט זיך א דעלעגאציע פון אלע 3 האנדווערקער-צענטראלעס צום שטאט-ראט און צו דער קהלה, וועגן בעשטימען סובסידיעס פאר שולען, וועלכע זאלען צוגרייטען יודישע האנדווערקער צו די עקזאמענס. אונזער פעראיין צעהלט ביז 2000 מיטגלידער, פון וועלכע די העלפט וועט זיכער זיך דארפען צוגרייטען צו די עקזאמענס, זייער לאגע איז אבער אזא טרויעריגע, אז נישט בלויז, וואס זיי האבען נישט קיין געלד צו צאהלען פאר צוגרייטונגס-קורסען, נאר זיי האבען אפילו נישט אויפ'ן טאג איבערצולעבען; נישט אכטענדיג אויף דעם, האט די קהלה פאנאריזירט א גרופע האנדווערקער.

צוליב דעם אלעם טראגען מיר ארויס אונזער שארפסטען פראטעסט געגען דער אגודה-פאלקיסטישער מעהרהייט אין דער קהלה, וועלכע רעכענט זיך נאר מיט פענביעס פאר נישט-עטאטאווע און עטאטאווע מורה-הוראות א. א. „נויטיגע" אויסגאבען, אבער נישט מיט די עקזיסטענצען פון דער יודישער אריטקייט, און אין דעם פאל מיט א קאלאסאלער צאהל ארימע האנדווערקער, וועלכע עס דראהט אנ'אונטערגאנג.

די פערוואלטונג פון האנדווערקער פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק, אפ. לאדז, אנדראזשא 9.

א באל פון דער געזעלשאפט „פראצא"

כדי צו פערפעסטיגען די פאנדען פון דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטעניש צווישען יודישע פרויען אין לאדז, ארדענט די געזעלשאפט „פראצא" אין שבת, דעם 8. ה. ח. אנ'אווענד אין זאל פון לאדזער מענער-געזאנג-פעראיין פיעטריקאווער 243.

צוליב דער סימפאטיע, וועלכע עס האט זיך ערווארבען די „פראצא" ביי דער יודישער געזעלשאפט, צוליב איהר נוצליכער און מיהפולער טעטיגקייט, איז צו ערווארטען, אז די אינטערנעהמונג פון דער געזעלשאפט וועט ארויסרופען די ענגסטע שפרעכענדע פעראינטערעסירונג, און וועט גוט באזוכט ווערען.

פון „ארדט"

היינט, פרייטאג, נאר 1 פארשטעלונג 9.30 אוו. מארגען שבת, צוויי פארשטעלונגען צוליב דעם באל פון „דער יודישער טעאטער געזעלשאפט", ווערט געגעבען 3.30 נאכמ. א פאפולערע פארשטעלונג צו ביליגע פרייזען, פון 1—3 זל. 7.15 אוו.— צו געוועהנליכע פרייזען פון 1.50—4 זל. סיווערט געשפילט „די-געלעבט". בילעטען בעקומט מען יעדען טאג אין דער קאסע פון טעאטער פון 11—1 און פון 5 נאכמיטאג.

מארגען שבת, אין אווענד — דער גרויסער באל פון „דער לאדזער יודישער טעאטער-געזעלשאפט", פערבונדען מיט קאנצערט-אטראקציעס און טענץ.

1-טער קלאנג-פילם
קינא-טעאטער
Splendid
נארוטאוויטש 20

גרעסטע רעווי פון דער וועלט!
אויסגעפיהרט פון די בעריהמטעסטע רעווי-ארטיסטען פון בראדוויי
הייבט
און פאלג. טעג!
100%
געזאנג, טענץ און רייד

אנהויב פון די סעאנסען: 4, 6, 8 און 10 אווענד.
... און הנחה-בילעטען אומגילטיג

עקסטרא טעלעגראם!!!

די האפנונגען פון אונזערע שפילערס ווערען ווייטער פערווירקליכט..!
נעכטען, אין 1-טען ציהונגס-טאג פון דער 4. קלאס מלוכה-לאטעריע איז ווידער
געפאלען אויף א לאס פון אונזער קאלעקטור דער הויפט-געווינס פונ'ם טאג

20.000 זל. אויף № 50210

די איינציגע גליקליכסטע קאלעקטור
ס. יאטקא, לאדז

I kantor miejski **Piotrkowska 22**
II „ „ **Piotrkowska 66**
III biuro „ **Pomorska 20** (dom własny)
IV kantor zamiejski **Pabjanice, Dąbrowskiego 3**

דאס איז אויסנייע א בעווייז פון דעם אויסערגעוויינליכען גליק, מיט וועלכען עס צייכענט
זיך אויס אונזער קאלעקטור זייט עס עקזיסטירט די פוילישע מלוכה-לאטעריע. 4076

CASINO CASINO

הייבט צום לעצטען מאל!
„די פרוי פון ברוק"

דראמע, וואס האט מיט דעם אינהאלט ארויסגערופען א סקאנדאל אין דער דיפלא-
מאטיע אין יאהר 1868 אין פאריז. אין די הויפטראלען:
LUPE VELEZ i WILLIAM BOYD

מארגען שבת, גרויסע פרעמיערע!
דאס גאטלאזע מיידעל

לויט דער בערימטער ערצעלונג „Ateistka" רעזשיסירט פון **Cecile B. de Mille**

אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פרייזען פון אלע פלעצער אויפ'ן 1-טען
שפיל שבת און זונטאג צו 1 זל.

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

4-טע קלאס, 1-טער טאג

20,000 זל. נומער 50210
10.000 זל. נ. 169955
2,000 זל. נ. 31685
1.000 זל. – 15004 127718
800 זל. – 19173 31551 95568 129789
600 זל. – 2830 4147 8790 9462
101753 105355 108001 117171 118151
120773 130205 132459 147846 163675
.202662 196219 190393 188553
500 זל. 3977 5220 7495 18382 21019
29001 45416 50531 55677 60326 62412
68261 75644 76068 76521 87251 90296
90788 91008 136341 137084 13939 13950
14812 150740 150936 151227 151981
152490 154151 164010 167037 168693
179233 179359 197920 198893 199819
.206031

מעלדונגען

אלגעמיינער פראפ. לאנדעס-פעראיין פון בעקלי-
דונג – ארבייטער אין פוילען, אפט. אין לאדז.
אכטונג, מענער-מאגאזין און פארל-ארבייטער!
היינט, פרייטאג, ד. 7. פעברואר, 8 א זייגער
אוונט קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל, לאגעוו-
ניצקא 4, פאך-פערזאמלונגען. ט. א. רעד איצ-
טיגער שטרייק פון די מייסטער. זעהר וויכטיג, אלע
מוזען קומען! ש
14099

רעליגיעז. ציונ. סאציאליסטישער פארטיי „רת
עבודה" לאדזער ארגאניזאציע, נאוואמיעיסקא 4,
מוצש"ק, פ' וישלח, ד. 8 פעברואר, 7.3 אוו.
קומט פאר אין צוזאמענהאנג מיט'ן אפפאהר פון
א גרופע חברים קיין ארץ-ישראל א פייערליכער אפ-
שיידס-אוונט. א ן פראגראם: 1-טער טייל: ערעפ-
נונג, בעגריסונגען, רעדעס פון די חברים פ. וואסער-
מאן און ב. נאטמבערג. 2-טער טייל: (ענטהילונג
פון א פאהן, רעציטאציעס פון חי' מאנגעס, שלום.
נאך די פערזאמלונג א באנקעט פאר חברים און
איינגעפיהרטע געסט.
14035

עלעקטראטעכנישע מאטעריאלען
– ווי אויך פערשידענע –
זשארובקעס
איז אמביליגסטען צו בעקומען ביי
ל. שימקעוויטש, לאדז
פיעטריקאווער 31, אין הויף, טעל. 188-67

אכטונג בעזיצער פון פאדעמביע פלעצער
אין אייער אייגענעם אינטערעס ווערט איהר גע-
בעטען צו קומען זונטאג, ד. 9 לויט ד.י. 6 אוו.
אין דער וואוינונג פון ה' ברוך וויצמאן
צעגעלניא 75 אויף א פערזאמלונג וועגען
אייערע אנגעלעגענהייטען. מיט אכטונג
א גרופע פלעצער-בעזיצער.

אכטונג!!! אכטונג!!!
די שילדען-ווערקשטעל
פון דער פירמע
י. דאבזשינסקי
13 פולנאצנא 13
בעזיצט נישט קיין שום פיליאס.
ס'ווערט אנגענומען אלערליי שילדען-מאלעריי
צו ביליגע פרייזען מיט דער סאלידסטער
אויספיהרונג. געדענקט די אדרעס!
קומט און איבערצייגט אייך!

DR. MED.
A. URYSON
מיגערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
בעהאנדעלט פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.
Konstantynowska 20, telef. 35-85.

עלטערן!
אין מיין נאכמיטאג **חדר = שולע** ווערען אנגענומען
קינדער, וואס לערנען אין פאלקס-שולען צו
לערנען חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, העס-
טאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע
בריף וועלכע צוזאמענשטעלען. ס'ווערען אויך אנגע-
נומען אנפאנגער וואס ס'ווערט אויסגעלערנט פון 5 חדשים
אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שטרענג-רעליגיעזע
ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 4 ביז 7 אוונט.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
קעגער אפיצינע, רעכטס, 2. שט.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).

Od wtorku, dnia 4/2 1930 r.
do poniedziałku, dnia 10/2 1930 r.
Dla dorosłych:
Panienka z objektywem
W roli głównej: **BEBE DANIELS**
Dla młodzieży:
WRÓBELKI
(W trzęsawisku życia)
Dramat w 9 aktach pdg. powieści Winnifred Dunn: „Human Sparrowa"
W roli głównej: **Mary Pickford.**
Seanse BEZPŁATNE dla młodzieży szkół powszechnych filmu „Serce Azji" od godz. 11—13

SAMOCHODOWE OPONY
wszelkich marek
Poważna zniżka cen wielu wymiarów.
Żądajcie świeżych ofert.
Najtańsze źródło w Polsce.
CZĘŚCI ZAMIENNE
oraz

WSZYSTKO DO AUTA!

„BERSON" **Rozental i Tenenblum**
Narutowicza **16** tel. 128-30

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע
מאגיסטער נ. שאץ
פעטריקאווער 37, 2. שט. פראנט.
אנאליזען פון קאל, אורין, לייכען א. ז. וו.
אורין-אנאליז – 4 זל.

לטובת „החלוץ המרכזי"

דער היגער „החלוץ המרכזי" ארדענט איין
שבת 10 אוונט א קאנצערט-ראוט אין „הזמיר"
די הכנסה פון וועלכען ס'איז בעשטימט צו הכשרה
צוועקען. די דריטע גרופע חלוצים פון „החלוץ –
המרכזי", וועלכע פאהרט אפ מיט דער שיף פון
טריעסט דעם 13. ה. ח. וועלען לויט דער איינלאדונג
פון יעד פון „אוהל יעקב" זיין אין שוהל, און וועלען
געזעגענט ווערען דורך די חברים פון „החלוץ-
המרכזי".

„ניו-יארק ביי נאכט"
נייעסטער קלאנג-פילם אין סינא-טעאטער „ספלענדיד"

נאך די ריזען-ערפאלגען פון די קלאנג-פילמען
„קאמעדיאנטען-שיף", זינגענדער לץ" און „הא-
מאנס פון א מארען פריילין" ווערט איצט דער-
מאנסטרירט די נייעסטע קלאנג-פילם-פראדוקציע
„נעוויארק ביי נאכט". דער ראזיגער פילם פער-
מאגט גאנצע הונדערט פראצענט געזאנג, טענץ און
איז יעצט דער שלאגער פון אלע אייראפעאישע
קלאנג-פילם-טעאטערס. און דעם בילד נעהמען אנ-
טייל די שענסטע רעוויו-שטערנס.

פון ציוניסטישען פאלקס-אוניווערזיטעט

מארגען שבת, דעם 8. פעברואר, 6 א זייגער
אוונט קומט פאר אין דער פאלקס-אוניווערזיטעט
פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א פארלעזונג
פון ד"ר ירמיהו פרענקעל – פון פארלעזונגס-ציקל
איבער יודישער געשיכטע.

ארויספאדערונגען קיין א"י

עס זענען דערהאלטען געווארען ארויספאדע-
רונגען פון ארץ-ישראל פאר אהרן בערנאצקא און
פריידעל גאלדרייך. די רעספעקטיווע דארפען זיך
ווענדען אין א"י-אמט (צעגעלניאנא 4) וועגען ער-
לעדיגען די רייזע פארמאליטעטען.

פון יודישען טעאטער

די בעקאנטע ארטיסטין בעטי קעניג שפילט
מיט גרויס ערפאלג אין היגען יודישען טעאטער.
היינט, פרייטאג, ווערט געשפילט „דער פרעהד-
ליכער מאטראז". מיט בעטי קעניג אין דער הויפט-
ראלע, עס נעהמט אנטייל דער גאנצער פערסאנאל.
שבת ווערט נישט געשפילט.
מיט'ן ארקעסטער פיהרט אן דער דיריגענט
ל. זעלמאן.

PERLA i POMORSKI, Łódź
Piotrkowska 69, tel. 208-24
Union Special ספעציאל ניי-מאשינען
נייע און געניצטע.
שוסטער, דזשערגאניק, קריטע, טאמבוראציע, לעכער
העמדשקעס. טריקאטאזשען, אבערלאק, אונטערלאק, מא
שינען פאר פערטערן, פארבערייען, טישען פאר
קראפט-בעטריב פאר שניידער, שוסטער, קאמאשען-
שטעפער, שטיקער, שניידערינס אז"וו – א. ז. וו. – ניי-מאשינען
רעפעראטורען
גרעסטע רעפעראטור-ווערקשטעל אין לאדז
ארבייט שנעל און ביליג.

צו די ה"ה גנבים!

אזוי ווי ס'איז נע'גנב עט
געווארען א מאטאר-מאשין,
וואס האט פאר קיינעם קיין
שום ווערט נישט, ווייל די
טיילען צו דער מאשין פעה-
לען און נאכדעם זיך בא מיר,
בעטען מיר די מאשין אפצו-
שיקען אדער צו ווארפען צו טאן
חענען דעם, כדי ארורבזוקו-
מען געגען בעלוינונג. דיס-
קרעציע גאראנטירט. צו מעל-
דען נארוטאוויטש 31 בא
בוימגארטען.

א טיכטיגער פוירנער פאהרער
זוכט א פאסטען אויף
וואכען-לוין, עווענטועל
אויף פראצענטער. אפער-
טען אין אדמיניס. אונטער
„פאהרער". 14092

צו פערדינגען א גרויס
געוועלב
מיט א וויטראזש.
קען א יעדען פאר א ביורא
צעגעלניאנא 10.
מעקלערס – געווינשען.

השבת אבדה

געהענדיג פון דער האלע
אגראדאווא 3 צו דער זגער-
זשער וואס איז פערלוירען
געווארען א בוכעל פון דער
חברה „כנסת צעירים" וואס
האט פאר קיינעם קיין שום
ווערט נישט, אבצוגעבען
אין אדמינ. פון דער צייטונג.

אנ'ארט
צו שלאפען
פאר א ערענטליכען יונ-
געןמאן, איז אבצוגעבען.
צו ערפאהרען
פיעטריקאווער 33
אין 2. הויף, פארטער.

א שדכן
וואס פערקעהרט אין בע-
סערע און רייכע הייזער
ווערט געזוכט. אפערטען
אין אדמינ. אונטער „רע-
נאמע".

צו פערדינגען אן
ארט צו שלאפען
פאר צוויי פריילינס
עווענטועל צו ארבייטען.
ק לינסקיעגא 132 וו. 7.

עס ווערט געזוכט
א קוואליפיצירטער
אבערלאק-נייהער
ביי גוטשטאט. ס'איז
אויך דא צו פערקויפען
א נייע קרימע מאשין
נאוואמיעיסקא 28.

אנ'ארט צום שלאפען
פאר א ערענטליכען יונ-
געןמאן, איז אבצוגעבען.
פאמארסקא 14.
ביי לאסקי, הויף, 2. שט.

צו פערקויפען
בילדיג א גארדעראב-שאנק
מיט א פאר בעטען העל
מעבעל, פריש, לעצטע מאדע
אין בעסטען צושטאנד ביי
ראקאווישט, קרוטקא 5/7
(באלקאן) פראנט

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע נייטערליכער בע-
קאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם
מאגען, שיצען פון רעוכמאטיזם, לע
בער-ליידען, געגען דיקקייט, אט
רעמיזם, דאס קומט בלוט אי
קאפף, שטילען די יסורים פון הע
מאראידען, רייניגען דאס בלוט און
פון מאגענגען צו אבכמרוקציע –
גינסטיג דורכ'ן ריינינגונגס-מיטעל.
צוגעברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט
פרייז פון א שאכטעל 1.35
אויסטערלייזונג: פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
פערלאנגט אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן
„גייסטליכען" (Zakonnik). 964

עלעגאנטע
פאלעטשקעס
פאריזער שרינדען
צו זעהר מעסיגע פרייזען. צו יעדער נייע פאלקע
2 מאל אנדולאציע גראטיס
סאנסטאנטינער 15 ביי פרוי צוקער.

Dr. med. E. GUTMAN
קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטריקאווער 11, טעל. 173-00
(זאוואדזקא 1) נעמט אן פון 12–11 און 4–5 נ"מ

LUNA

אנהויב 4 נאכם. שבת און זונטאג 12 בייטאג. שפעטער סעאנס 10 אז. אויף ערשטן סעאנס אין 1 זל. אן. שבת און זונטאג פון 12—3 פאסטעל זיצן אלע פלעצער צו 1 זלאטי.

היינט און פאלג. טעג! גרויסע פרעמיערע! פרעכטיגער פילם פון דער אינלענדישער פראדוקציע מיט א אונגעוו. און עמאציאנירנדן אינהאלט א.ג.

„אונטער דער פאהן פון ליבע"

Zbyszko Sawan, Marja Bogda, Jerzy Marr

געשריבן פון גרויסער ליבע לויט אינסצעניזאציע פון JERZY BRAUN רעזשי M. WASZYŃSKI אין די הויפטראלן:

די אויפנאמען זענען געמאכט געווארן אין דאנציג, גדיניע, צאאפאט, שטאקהאלם. עס נעמט אנטייל דער האנדלס- און קריגס-פלאט. פרעכטיגע מוזיקאלישע אילוסטראציע אויסגעפירט פון סימפאנישן ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאווסקי.

Grand-Kino

קינאסטער אונטער לייטונג פון ה' ד. קאנטאר. אנהויב די פון סעאנסן: 4 א זייגער נאכמיטאג. לעצטער סעאנס 10.15 אווענד, שבת און זונטאג פון 12—3 נאכם. זענען אלע פלעצער צו 1 זל.

היינט אונגעוו. פרעמיערע! ארציפיקאנטער עראטישער סאלאן-פארס אין 10 אקטען א.ג.

„האנד-געלד אויף מזל"

הויפטראלן פון געלטכסטער אויפן זאל. אימפעריזיכטיגע פרוי. שעלמישער פלאן. מעת׳דינער טויש. אונבעקאנט געשלעכט. איבערראשנדע קאנפליקטן.

CORSO 2 ושעלאנא

Tim Mc. Coy אין בילד א. נ. „אינדישע בלוט"

לעצטער פילם פון איצטיקן סעזאן! מיט׳ן קעניג פון די קאוובאיס! סענסאציאנעלע דראמע מיט׳ן אנטייל פון אינדישע שבטים אויסערן פראגראם: א פארס.

WODEWIL 1 גלובנא

ODEON 2 פשעיאזד

נייע פילם־שלאגער פון MARJA CORDA i HARRY LIEDTKE אין די הויפטראלן

„קורטיזאנע פון דער מאדע"

רעקארד פון גלענצן הומאר אין די איבריגע ראלן Ernest Verbes i Herman Picha אויסערן פראגראם: א פארס.

דאס בילד ווערט דעמאנסטרירט אין „אדעאן" און אין „וואדעוויל" גלייכצייטיג.

קינא-טעאטער ZACHĘTA

זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני

ארקעסטער. סימפאן. ארקעסטער. בעם.: בעת דער פויזע קאנצערט אין ניגאנטישע מא־קאני=ראדיא. דער זאל איז גוט בעהייצט.

היינט צום לעצטן מאל!

(GAŁGANEK) דאס קינד פון דער גאס

מארגען, שבת פרעמיערע!!!

„די זינדיגערין"

אין די הויפטראלן Agnes Petersen - Mozżuchin i Józef Roweński

קינא „ERA"

פרי-הער „פלארא" זאווישא 22 (באלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכם. שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג. מ׳בעט צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסן. דער זאל איז גוט בעהייצט.

היינט און פאלגענדע טעג! גרעסטער פילם-שלאגער פון אלע צייטען!

EMIL JANNINGS מיט דעם גרעסטן שקראנקינסטלער „אינטריגאנט"

דאס איז די פרעכטיגסטע קרעאציע פון עמיל יאנינגס.

אין די איבריגע ראלן: LEWIS STONE, NEIL HAMILTON i VERA VERONINA

ספעציעל צוגעפאסטע מוזיק. פאספארטו׳ס און הנחה-בילעטן אומגילטיג.

מאוזאלעאום פון מערקווירדיגקייטן

פיעטריקאווער 30

וואונדער פון דער נאטור

נאכ׳ן געזונד ווערן פון דעם

לעבעדיגען מענש-חיה

קאן מען איהם ווידער זעהען.

איינגאנג אין אלע אפטיילונגען 1 זל. — טעטיג א גאנצן טאג.

גרעסטע פערזעהעניש פון נאטור

לעבעדיג - קינד-אריז

10-יעהריג קינד וועגט 250 קילא.

גלעגענהייטליך צו פערקויפען

א וויין-און ליקער-פערטריה מיט קאנאל און דעליקאטעסען-ארטיקלען פריווילעגירטע יודישע קאנצעסיע. צו ערפאהרען אין דאמען-היטן-געשעפט פיעטרקאווער 30 טעל. 17013

3 קעלער-רוימען

געאייגנעט פאר א פאבריקס-לאקאל איז פון זאפארט צו פערמיטען קאנסטאנטינער 43 צו ערפאהרען ביי סקאסאווסקי, נאוואמיעסקא 29

שליטער-ברויט

איינציג נישט געפעלשט קארן-ברויט

לייכט פערדייליך און רייך מיט וויטאמין

נאהרהאפט און שמאקהאפט

צו בעקומען ביי Ad. Hermans קאנסטאנטינער 17, J. Kopczyński, פיעטריקאווער 93, ביי F. Michel נאווראט 3.

בעקאנטמאכונג.

אויב איהר ווילט קויפען די פיינסטע האנד-ארבייט, ווי: סערוועטען, לויפערס, קישענס, אויך גארן D. M. C. מוליבען-וואל, וולוטשקא, און אלע צודאטען. גלייכצייטיג פון די פיינסטע שטרימפ, שקארפעטן, הענדשקעס, רעפארמעס, 1-טע און 2-טע סארט, טא בעזוכט דאס ביל-ערפעפטע געשעפט

„FEMINA"

אויף זאוואדזקא 13, טעל. 214-61

מיר מוסטירען אויך פון אונז אנפערטרויטע שטאפען די פיינסטע אויספיהרונג.

מאדערנע שיטלען

ווי אויך פאריזער שרינדען צו זעהר ביליגע פרייזען

צו בעקומען ביי קאץ, זאכאדניא 24

וויכטיג פאר פריזירקעס!

גרויסער אויסוואהל פון

פאריזער שרינדען

שטעקס אויף לאגער צו ביליגע פרייזען צו בעקומען ביי פרל. צוקער לאדז, זגערזשער 8.

צווי צימערען

מיט א בעזונדער איינגאנג — מעגליך גל״ך פון די טרעפען אלס סוב-לאקאטאר ווערט זאפארט געזוכט. אפערטן אונטער "D".

איז בעקאנט זייט א סך יאהרען אויף דער גאנצער וועלט איז דער בעסטער פער-בינדעטער פאר קינדער.

Emulsja Scotta עמולסיע סקאטא

פערשטארקט דעם ביינער-סיסטעם, פיהרט אריין אין ארגאניזם נאהרהאפטע פאקטארען: וויטאמינען, פאספאר, קאלך, פעטס און דער מייסט לייכט-פערדייליכער פארם. יעדער דאקטאר בעשטעטיגט די אויסנאהמס-מעלות פון דעם פרעפאראט.

עמולסיא סקאטא איז צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקן.

פערלאנגט נור די אריגינעלע EMULSJA SCOTT'A

אכטונג, צייטונגס-פערקויפער!

די פערוואלטונג פון אונפארטייאישן פעראיין פון צייטונגס-פערקויפער רופט אלע מיטגלידער אויף

א פערזאמלונג

וואס וועט פארקומען אין אייגענעם לאקאל (וואסכאדניא 34) אויף מוצש״ק, ד.ה. דעם 8/11 פינקטליך 7 אווענד

טאג-ארדנונג: 1) די טעטיגקייט פון דער פערוואלטונג און 2) די לאגע פון פאך.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

כירורגישע קליניק

„Sanato"

אנדראווא 10, טעל. 113-57

עס ארדינירען פאלגענדע ד״רים:

ד״ר מעד. שארלאטא אייגעראוויטש

ד״ר מעד. ריימלער-קוריאנסקא

ד״ר מעד. מיכאל קאנטאר

ד״ר מעד. יוליוש בצום

ד״ר מעד. וואלף אייכנער

I און II קלאס.

9546

אבאנעמענט-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלונג א היים; אויף דער פראווינץ — 6 זל. א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.

פאר׳ן איינהאלט פון טערמינירטע אנאנסן איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפן בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר׳ן מעקסם—18 גר. פרייטאג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען אין טעקסט—40 . . . . . 60— . . . . . 4 נאכ׳ן טעקסט—12 . . . . . 18— . . . . . 8 פערלעקער-שורה: . . . טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט. דער טעקסט 50 פראצ.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.